

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
ในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

นางสาวพรทิพย์ อริยเดช

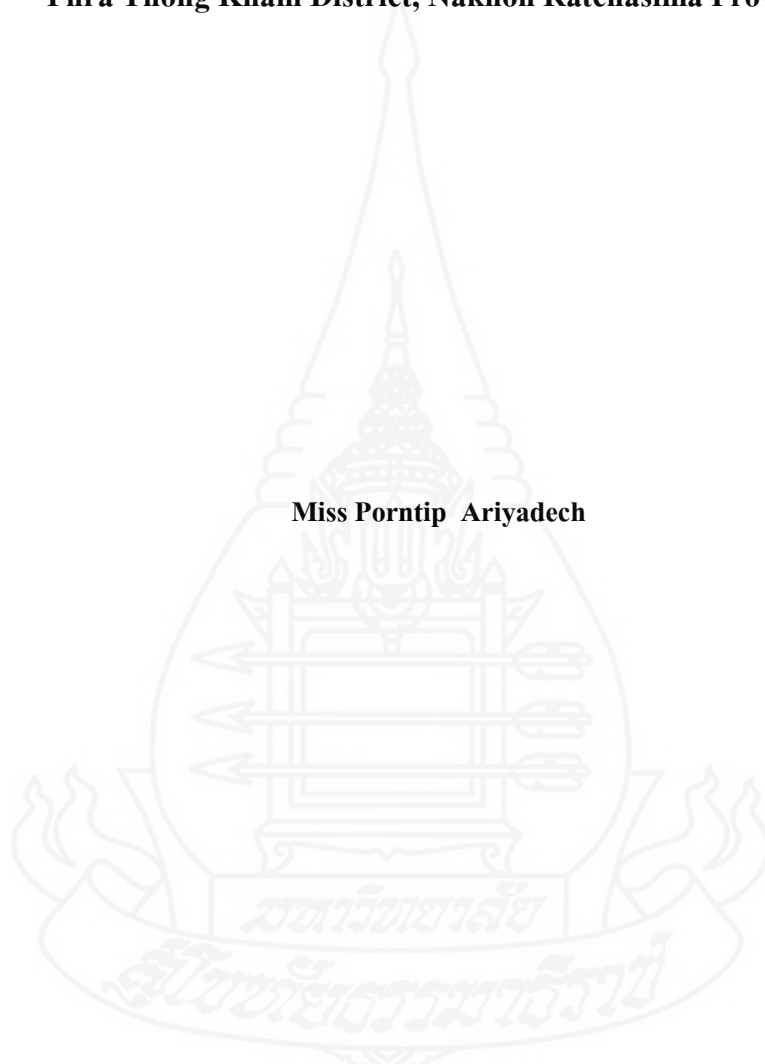

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2554

**Factors Affecting of Political Participation by Citizens of Pangtiam Sub-district,
Phra Thong Kham District, Nakhon Ratchasima Province**

Miss Porntip Ariyadech

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Politics and Government

School of Political Science

Sukhothai Thammathirat Open University

2011

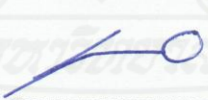
หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา
ชื่อและนามสกุล	นางสาวพรทิพย์ อริยเดช
แขนงวิชา	การเมืองการปกครอง
สาขาวิชา	รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. เสนีย์ คำสุข

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2555

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. เสนีย์ คำสุข)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ)

.....
(รองศาสตราจารย์อุทพร อิศรชัย)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์

ชื่อการศึกษา คั่นคว้ออิสระ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
ในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

ผู้ศึกษา นางสาวพรทิพย์ อริยเดช รหัสนักศึกษา 2488002797

ปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง)

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. เสนีย์ คำสุข ปีการศึกษา 2554

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา และ (2) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยกลุ่มตัวอย่าง เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา โดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม จำนวน 385 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบโดยใช้ค่าสถิติ

ผลการวิจัยพบว่า (1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา (1.1) การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง มีการติดตามจากวิทยุ โทรทัศน์ ร้อยละ 81.3 จากหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 53.0 ผ่านทางเสียงตามสาย ร้อยละ 47.8 จากการสนทนา ร้อยละ 44.2 จากวิทยุกระจายเสียง ร้อยละ 42.3 (1.2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองเลือกตั้งกลุ่มที่มีมาก เนื่องจาก ประชาชนมีความเชื่อ มีความศรัทธาต่อตัวนักการเมืองท้องถิ่น และมีความสนใจที่แตกต่างกันไปในกลุ่มของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมทางการเมืองเลือกตั้งกลุ่มที่มีน้อย เนื่องจาก ประชาชนถูกบีบบังคับให้ออกไปมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือโดยไม่สมัครใจ (1.3) การมีส่วนร่วมผ่านระบบห้วคะแนนและซื้อสิทธิ์ ขายเสียง กล่าวคือ การแนะนำให้ทราบถึงผลดีผลเสียของการซื้อสิทธิ์ ขายเสียง และนักการเมืองต้องมีจริยธรรม มีความพร้อมที่จะเป็นตัวแทนของประชาชน ซึ่งอยู่ในระดับค่าเฉลี่ย 4.23 มากเท่ากับ และด้านที่อยู่ในระดับปานกลางมีระดับค่าเฉลี่ย 3.33 คือ เมื่อมีการเลือกตั้งนักการเมืองและประชาชนมีการซื้อสิทธิ์ ขายเสียง (2) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น “ไม่มีผล” ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่อย่างไร

คำสำคัญ ปัจจัย การมีส่วนร่วมทางการเมือง ประชาชน อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

Independent Study title: Factors Affecting of Political Participation by Citizens of Pangtiam
Sub-district, Phra Thong Kham District, Nakhon Ratchasima Province

Author: Miss Porntip Ariyadech; **ID:** 2488002797; **Degree:** Master of Political Science (Politics and Government); **Independent Study advisor:** Dr. Senee Comsuk, Associate Professor;

Academic year: 2011

Abstract

The objectives of this research were to study: (1) political participation of citizens in Pangtiam Sub-district, Phra Thong Kham District, Nakhon Ratchasima Province; and (2) factors that affect political participation of citizens in Pangtiam Sub-district, Phra Thong Kham District, Nakhon Ratchasima Province.

This was a quantitative research. The sample population, chosen by group sampling, consisted of 385 residents of Pangtiam Sub-district, Phra Thong Kham District, Nakhon Ratchasima Province. Data were collected using a questionnaire and analyzed using the descriptive statistics of frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The results showed that (1) Political participation: (1.1) The samples reported that they received political news from television (81.3%), newspapers (53.0%), public announcements (47.8%), personal conversations (44.2%), and from radio (42.3%). (1.2) The portion of samples who participated in elections to a high degree said it was because they believed and had faith in local politicians, and because people in different areas have different interests. The portion of samples who participated little in elections said it was because they felt that citizens were forced to participate and did not do so voluntarily. (1.3) Regarding the samples' views on vote buying, most strongly agreed (mean 4.23 points) that they were informed of the advantages and disadvantages of vote buying and that politicians should be ethical and should be ready to be representatives of the people. The majority agreed (mean 3.33 points) that vote buying occurred during elections. (2) Factors that affected political participation: the factors of sex, age, status, educational level, income, profession, perception of political news, and local environment were not found to be related to the level of political participation.

Keywords: factor, political participation, citizen, Phra Thong Kham District, Nakhon Ratchasima

กิตติกรรมประกาศ

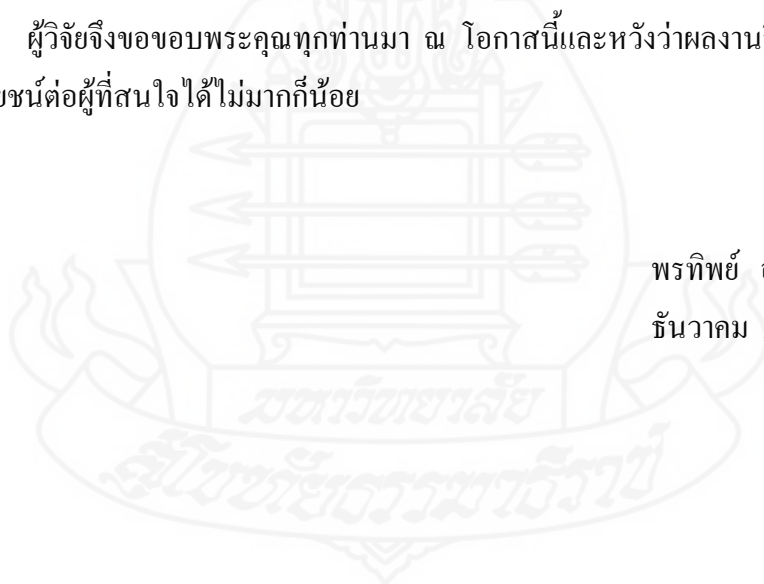
การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สามารถสำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง จากรองศาสตราจารย์ ดร. เสนีย์ คำสุข สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและติดตามการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมานับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ประธานกรรมการสอบ) ที่กรุณาให้คำแนะนำในวันสอบ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณ ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่กรุณาเสียสละเวลาและให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ และคณาจารย์สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อนักศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ และขอขอบพระคุณสำหรับทุนการศึกษา จากครอบครัวอริยเดช รวมถึงคอยให้กำลังใจในการศึกษาจนกระทั่งสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้

ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้และหวังว่าผลงานวิจัยฉบับนี้จะ เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจได้ไม่มากนักน้อย

พรทิพย์ อริยเดช

ธันวาคม 2554

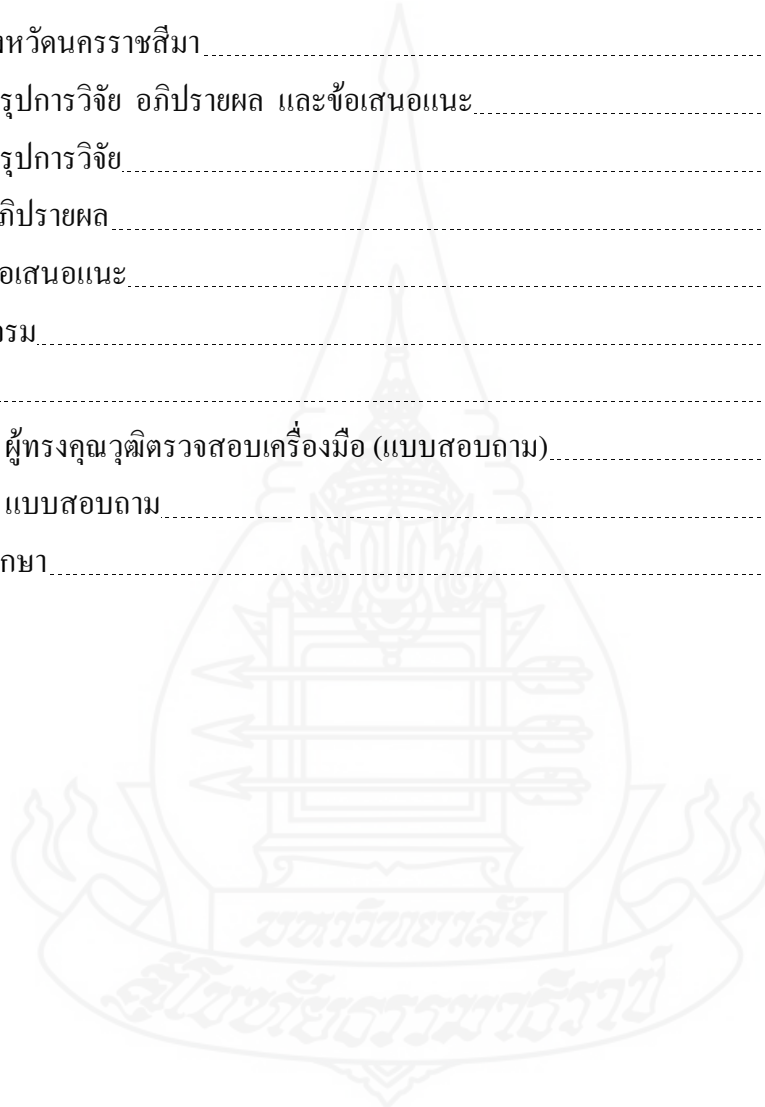

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	11
แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง.....	11
หลักการมีส่วนร่วมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.....	88
สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของตำบลพังเทียม.....	97
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	105
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	108
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	108
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	110
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	111
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	112
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	113
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	113
ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ของประชาชน ในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา.....	119

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นกับการปฏิบัติ กิจกรรมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา	121
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	128
สรุปการวิจัย	128
อภิปรายผล	129
ข้อเสนอแนะ	140
บรรณานุกรม	143
ภาคผนวก	145
ก ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ (แบบสอบถาม)	146
ข แบบสอบถาม	148
ประวัติผู้ศึกษา	156

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.4 ความต่อเนื่องของความพร้อมของผู้ตาม.....	59
ตารางที่ 2.6 แนวทางในการใช้อำนาจของ ยูคัล (Yukl).....	65
ตารางที่ 2.7 การใช้และผลลัพธ์ของอำนาจ.....	67
ตารางที่ 3.1 การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง.....	109
ตารางที่ 3.2 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	111
ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ.....	113
ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ.....	113
ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพ.....	114
ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับการศึกษา.....	114
ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามรายได้.....	115
ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพ.....	115
ตารางที่ 4.7 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามกลุ่มองค์กร.....	116
ตารางที่ 4.8 การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ผ่านทางสถานีโทรทัศน์.....	116
ตารางที่ 4.9 การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ผ่านทางสถานีวิทยุ.....	117
ตารางที่ 4.10 การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านทางหนังสือพิมพ์.....	117
ตารางที่ 4.11 การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านเสียงตามสาย.....	118
ตารางที่ 4.12 การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองโดยการสนทนากับบุคคลอื่น.....	118
ตารางที่ 4.13 แสดงค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้าน การรับรู้ข่าวสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลพังเทียม.....	119
ตารางที่ 4.14 แสดงค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นกับปัจจัยด้านสภาพ แวดล้อมของท้องถิ่นกับการปฏิบัติกิจกรรมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลพังเทียม.....	122
ตารางที่ 4.15 แสดงความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคลกับด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามเพศ.....	123

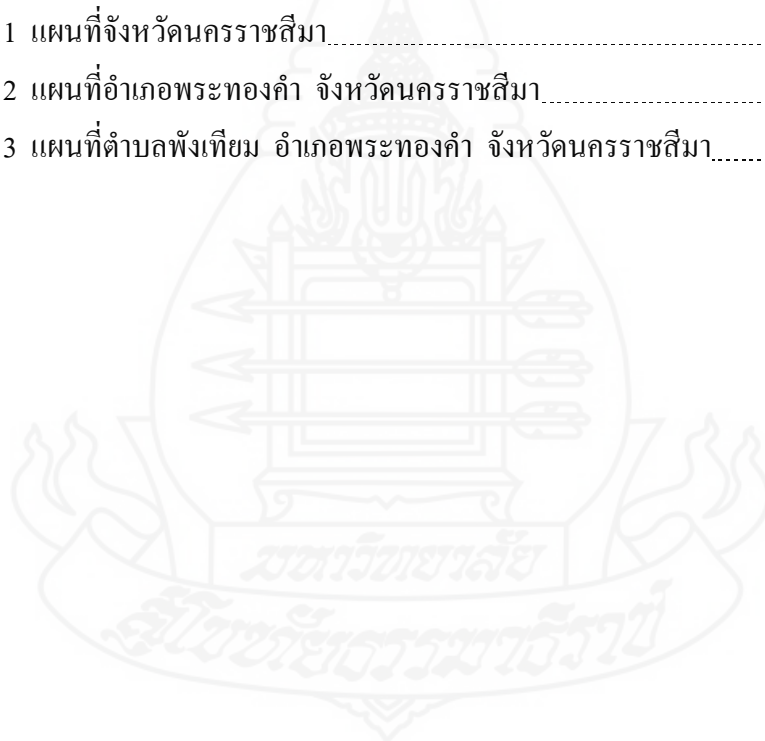
สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.16 แสดงความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคลกับด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอายุ.....	124
ตารางที่ 4.17 แสดงความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคลกับด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามสถานภาพ.....	125
ตารางที่ 4.18 แสดงความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคลกับด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามการศึกษา.....	125
ตารางที่ 4.19 แสดงความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคลกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามสถานภาพในองค์กร.....	126
ตารางที่ 4.20 แสดงความสัมพันธ์ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับการมี ส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา.....	127

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	7
ภาพที่ 2.1 ปัจจัยต่างๆ ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวคิดของMilbrath&Goel.....	43
ภาพที่ 2.2 ชนิดของอำนาจของแต่ละบุคคล.....	55
ภาพที่ 2.3 ความสัมพันธ์ระหว่าง อิทธิพลทางสังคม อำนาจ การเมืองในองค์กร.....	57
ภาพที่ 2.5 การใช้อำนาจในระดับความพร้อมต่าง ๆ.....	63
ภาพที่ 2.8 ฐานอำนาจที่จำเป็นในการมีอิทธิพลต่อผู้อื่นที่ระดับความพร้อมต่าง ๆ.....	70
ภาพที่ 2.9 ความสัมพันธ์ระหว่าง อิทธิพลทางสังคม อำนาจ การเมืองในองค์กร.....	75
ภาพที่ 2.10 วงจรพฤติกรรมทางการเมือง.....	80
ภาพที่ 2.11 แผนที่จังหวัดนครราชสีมา.....	98
ภาพที่ 2.12 แผนที่อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา.....	99
ภาพที่ 2.13 แผนที่ตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา.....	100

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นเป้าหมายสำคัญในสังคมสมัยใหม่ (Lerner 1963 : 432 อ้างถึงใน ชัยพร เจียมตน 2548, 1) ในสังคมการเมืองการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญประการหนึ่งของกระบวนการทางการเมือง และมีความจำเป็นของทุกระบบการเมือง (Easton 1971 : 202 อ้างถึงใน ชัยพร เจียมตน 2548, 1) ลักษณะสำคัญของประชาธิปไตย ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและเป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชน ตามที่ได้กล่าวแล้วการใช้อำนาจทางการเมืองโดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และเป็นผลในการที่จะผลักดันนโยบายของรัฐบาลนำไปกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

โดยการเลือกตั้งของประเทศไทย เป็นกระบวนการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อให้ได้มาซึ่งบุคคลเข้าไปทำหน้าที่ในการปกครองประเทศไทย อาทิ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย , วุฒิสภาไทย , ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร , ผู้ว่าเมืองพัทยา และผู้บริหารท้องถิ่นอื่น ๆ ด้วยการให้ประชาชนออกเสียงเลือกบุคคลที่เห็นสมควร ซึ่งประเทศไทยมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปมาแล้ว 25 ครั้ง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 เป็นต้นมา โดยครั้งล่าสุดมีขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2554

แต่การพัฒนาทางการเมืองก็ยังขาดความต่อเนื่อง ทำให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงไม่เป็นประชาธิปไตย อันเนื่องจากทิศทางทางการพัฒนาประชาธิปไตยนั้น ผู้นำยังขาดวางแผนและเพิกเฉยซึ่งการพัฒนาความคิดและความเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนนั้น ภายใต้การใช้เสรีภาพทางการเมืองของประชาชน ยิ่งประชาชนมีความรู้มากขึ้นเพียงใด โอกาสที่จะกลั่นกรองให้ได้ผู้นำทางการเมืองที่ดีก็ยังมีมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้นระบอบประชาธิปไตยจึงมั่นใจได้ว่า ภายใต้กระบวนการในการใช้เสรีภาพทางการเมืองของประชาชน ยิ่งประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจมากขึ้นเพียงใด โอกาสที่จะกลั่นกรองและควบคุมให้ได้ผู้นำทางการเมืองที่ดีก็ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น (สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ 2546 : 264)

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญของระบบการเมืองถ้าเป็นการเมืองแบบประชาธิปไตย พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั่วไประดับชาติและระดับท้องถิ่นจะมีความสำคัญมาก เริ่มตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนของประชาชนเข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศ และบริหารท้องถิ่น การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในลักษณะต่าง ๆ เช่น การพูดคุยกันในทางการเมือง การเขียนจดหมายหรือบทความแสดงความคิดเห็นไปทางสื่อมวลชน การร่วมชุมนุมของประชาชน เพื่อต่อรองกับผู้บริหารงานสาธารณะ การแสดงทัศนคติทางการเมือง โดยการออกแบบสอบถามความคิดเห็นการดำเนินนโยบายของรัฐและท้องถิ่น

การพัฒนาที่จะประสบความสำเร็จได้จะต้องพัฒนาคนให้มีศักยภาพที่สูงขึ้น ให้ถือว่าคนเป็นทรัพยากรที่มีค่าและถือเป็นหัวใจหลักของการพัฒนา อีกทั้งยังเน้นให้กลุ่มคนองค์กรต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาให้มากขึ้น มีการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น ภาครัฐส่วนกลางจะมีบทบาทเพียงการช่วยหนุนเสริมการพัฒนาด้านศักยภาพ และพลังสร้างสรรค์ของประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง การพัฒนาไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ

การเมืองการปกครองของไทยมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญคือการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งเป็น การเปลี่ยนจากระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบการปกครอง โดยรัฐธรรมนูญมีเป้าหมายจะสถาปนาระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เป็นหลักในการปกครอง เมื่อคณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สำเร็จแล้ว ก็มี การประกาศใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรก แม้จะเป็นกฎหมายที่ใช้ชั่วคราวก็ตาม และหลังจากนั้นประเทศไทยก็ปกครองโดยมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักมาโดยตลอด แม้จะมีการยุบเลิกรัฐธรรมนูญบ้างก็เป็นการชั่วคราวครั้งชั่วคราว ในที่สุดก็จะต้องมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นมาทดแทนเสมอไป คงกล่าวได้ว่า การปกครองของไทยนั้นพยายามที่จะยึดหลักการปกครองโดยกฎหมาย คือ ให้มีบทบัญญัติ กฎเกณฑ์ กติกาที่แน่นอนเป็นแนวทางในการปกครอง

ประเทศไทยมีการใช้รัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครอง จนกระทั่งถึงฉบับที่ประกาศใช้ เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2534 รวมแล้ว 14 ฉบับ ทุกฉบับจะประกาศเจตนารมณ์ที่จะสร้างการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขขึ้น แม้บทบัญญัติของธรรมนูญแต่ละฉบับ จะเป็นประชาธิปไตยไม่สมบูรณ์ตามหลักสากล เช่น ใน

ทุกฉบับจะต้องมีสมาชิกรัฐสภาประเภทแต่งตั้งเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย ร่วมกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งอยู่เสมอ รัฐสภาบางสมัยมีสมาชิกที่มาจากการแต่งตั้งทั้งหมด เป็นต้น ก็เป็นเพราะเหตุผลและความจำเป็นบางประการตามสถานการณ์ในขณะนั้น

“เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ” ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างวันที่ 17 – 20 พฤษภาคม 2535 ถือเป็นโศกนาฏกรรมทางการเมืองหนึ่งของประวัติศาสตร์การเมืองไทย ปราภการณ์ที่สำคัญในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ คือ การชุมนุมของกลุ่มผู้เรียกร้องประชาธิปไตยซึ่งประกอบด้วยชนชั้นกลางจำนวนมาก เนื่องจากสองทศวรรษที่ผ่านมาเศรษฐกิจและสังคมไทยมีการพัฒนาไปมากทำให้ชนชั้นกลางที่เริ่มมีส่วนร่วมในการเรียกร้องประชาธิปไตยมาตั้งแต่ ปี 2516 มีความชัดเจนขึ้น จนการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยประสบความสำเร็จโดยที่ฝ่ายรัฐบาล แม้จะมีกำลังทหารหนุนหลังก็ไม่สามารถปราบปรามประชาชนได้ เนื่องจากปัจจัยหลายประการ คือ (อ้างอิงในเสาวนิต เสาวนานนท์. 2541 : 115)

1. แนวโน้มของโลกปัจจุบันมีระบบการเมืองแบบเปิด และเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจกระแสแห่งประชาธิปไตยดังกล่าวจึงแผ่กระจายไปทั่วโลก
2. ความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนมีมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การศึกษา สื่อมวลชน และเทคโนโลยีสารสนเทศ
3. เหตุการณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 เป็นประวัติศาสตร์ที่คอยกระตุ้นเตือนความทรงจำถึงการต่อสู้และการเสียสละ ทำให้มีการสืบทอดมาโดยความทรงจำการศึกษาและการปลูกเร้า
4. เศรษฐกิจไทยเป็นเศรษฐกิจผสมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและกายภาพ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจและการเมืองมีสูงจึงไม่ใช่เศรษฐกิจการเกษตรเป็นหลักอีกต่อไปดังนั้นการใช้อำนาจเผด็จการแบบสังคมนิยมจึงไร้ผล
5. เทคโนโลยีการสื่อสารทำให้การปิดบังและบิดเบือนข้อมูลข่าวสารทำได้ยาก
6. การต่อต้านนายกรัฐมนตรีพลเอกสุจินดา คราประยูร เกิดจากการที่นายกรัฐมนตรีคิดคำสัญญาที่ให้ไว้แก่ประชาชนขณะที่เรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญว่าจะไม่รับตำแหน่งทางการเมือง จึงเท่ากับเป็นการหลอกลวงประชาชน นอกจากนั้นท่าทีแข็งกร้าวและเชื่อมั่นในอำนาจ รวมทั้งนายกรัฐมนตรียังเป็นสัญลักษณ์ของเผด็จการทหารและการสืบทอดอำนาจ ทำให้เกิดความเคืองแค้นในหมู่ประชาชน

7. จากฐานการประเมินพลังประชาชนต่ำและเข้าใจว่าเป็นมวลชนจัดตั้งของฝ่ายตรงข้ามเพียงอย่างเดียว จึงคาดว่าหากกวาดล้างด้วยกำลังจะทำให้ประชาชนผู้ประท้วงแตกกระเจิงเพราะความรักตัวกลัวตาย แต่เหตุการณ์กลับตรงกันข้าม

8. วิกฤติแห่งความน่าเชื่อถือ โดยอ้างว่า “เสียสัจย์เพื่อชาติ” ทำให้คำพูดของนายกรัฐมนตรี รัฐบาลและสื่อมวลชนของรัฐ ขาดความน่าเชื่อถือ

9. ความเชื่อแบบเก่าที่ว่าอำนาจสามารถสยบได้ทุกอย่าง ซึ่งเป็นความเชื่อที่ล้าสมัยไม่ทันเหตุการณ์โลกและเป็นวิฤติภาวะของคนรุ่นเก่าที่ไม่ได้ติดตามการเปลี่ยนแปลงของโลก ทำให้มองภาพและตีความข้อมูลผิด รวมทั้งการรับฟังแต่ข้อมูลของผู้สนับสนุน จึงนำไปสู่ปัญหาวิฤติผลสุดท้ายคือทำลายตนเอง

ผลจากความขัดแย้งจนเกิดเหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ” ดังกล่าว ทำให้เกิดความสูญเสียอย่างใหญ่หลวงทั้งชีวิตผู้คนที่ย่ำตายจำนวนมากและทรัพย์สินที่ได้รับความเสียหาย ทั้งของราชการและเอกชน จนทำให้เกิดแนวความคิดเรื่องการปฏิรูปการเมือง และการจัดตั้งสถาบันองค์การสิทธิมนุษยชน เพื่อทำหน้าที่คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนขึ้นในประเทศไทย จนทำให้เกิดมีการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ขึ้นมา (อ้างถึงในบัณฑิต แทนพิทักษ์. 2540 : 102-103)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป้าหมายของการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญใหม่ในครั้งนี้ เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการปฏิรูปการเมืองเพื่อปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพ และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นโดยการกำหนดโครงการและระบบการใช้อำนาจรัฐเสียใหม่ เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิควบคุมและตรวจสอบได้อย่างแท้จริงอันเป็นการป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจการปกครองบ้านเมืองแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้องในทางที่มีชอบหรือทุจริตด้วยประการใด ๆ ดังนั้นย่อมเป็นที่คาดหมายได้ว่าจะต้องมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงในลักษณะของการ “ปฏิรูป” เกิดขึ้นด้วย จุดเริ่มต้นของการที่ต้องมีการปฏิรูปการเมืองในครั้งนี้เริ่มขึ้นหลังจากเหตุการณ์เมื่อ เดือน พฤษภาคม 2535 เมื่อการเลือกตั้งทั่วไปหลังเหตุการณ์ดังกล่าวผ่านไปไม่ได้ไม่นาน ได้มีการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปทางการเมือง ประธานรัฐสภา (นายมารุต บุณนาค) จึงได้มีคำสั่งเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2539 แต่งตั้ง “คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย” (คพป.) จำนวน 58 คน โดยมีศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี เป็นประธานกรรมการ และศาสตราจารย์ไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล เป็นกรรมการและเลขานุการเพื่อทำหน้าที่ศึกษา ค้นคว้า และเสนอแนะในการพัฒนาหรือปฏิรูปการเมืองการปกครองของประเทศในระยะเฉพาะหน้าและระยะยาว ให้สอดคล้องกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(มูลนิธิอาเซียนและสถาบันพระปกเกล้า “ฐานข้อมูลรายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ (ส ส ร .) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540”)

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ร่างขึ้นบนสถานการณ์ที่จะต้องนำพาประเทศไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ จัดให้มีการเลือกตั้งภายในปี พ.ศ. 2550 แก้ปัญหาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ก่อให้เกิดการผูกขาดอำนาจรัฐและการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม การดำเนินการทางการเมืองที่ขาดความโปร่งใส ไม่มีคุณธรรมและจริยธรรม ระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐที่ล้มเหลว และการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนยังไม่ได้ได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมอย่างเต็มที่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จึงมีสาระสำคัญที่มุ่งจะแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยดำเนินการใน 4 แนวทางด้วยกัน คือ

1. การคุ้มครอง ส่งเสริม และการขยายสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างเต็มที่
2. การลดการผูกขาดอำนาจรัฐและขจัดการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม
3. การทำให้การเมืองมีความโปร่งใส มีคุณธรรมและจริยธรรม
4. การทำให้ระบบตรวจสอบมีความเข้มแข็งและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานของท้องถิ่น เพื่อเป็นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยระดับประเทศ คือ เพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่นให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถลงประชามติในเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนได้ (มาตรา 278 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง) ลดจำนวนประชาชนที่จะเข้าชื่อถอดถอนนักการเมืองท้องถิ่น และการเสนอร่างข้อบัญญัติท้องถิ่น (มาตรา 276 และมาตรา 277) รวมทั้งการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องรายงานการดำเนินงานต่อประชาชน ในเรื่องการจัดทำงบประมาณ การใช้จ่าย และ ผลการดำเนินงานในรอบปี เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบกำกับการบริหารจัดการ (มาตรา 278 วรรคสาม)

จังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดใหญ่ที่สุดในภาคอีสาน ซึ่งมีจำนวนผู้แทนราษฎร 15 ที่นั่งมาก เป็นอันดับสองรองจากกรุงเทพมหานคร ประชากรที่มีสิทธิ์เลือกตั้งทั้งจังหวัด 1,914,315 คน ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีกลุ่มการเมืองที่สำคัญหลายกลุ่ม โดยมี 4 พรรคการเมืองใหญ่ ได้แก่ พรรคชาติพัฒนาเพื่อแผ่นดิน พรรคเพื่อไทย พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคภูมิใจไทย จึงถือเป็นอีกจังหวัดหนึ่ง ที่ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางด้านการเมือง และได้เล็งเห็นความสำคัญของประชาธิปไตย ซึ่งประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา

ได้เข้ามามีส่วนร่วมและทำกิจกรรมทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งระดับประเทศ รวมไปถึงในระดับท้องถิ่น ซึ่งอำเภอพระทองคำ ก็เป็นอีกอำเภอหนึ่งในจังหวัดนครราชสีมา ที่มีส่วนร่วมในการเลือกตั้งในแต่ละครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งระดับประเทศระดับท้องถิ่น ต่างๆ ซึ่งที่ผ่านมาในการเลือกตั้งแต่ละครั้งนั้น ประชาชนจะให้ความสำคัญกับการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง แต่ก็ยังมีผู้สมัครบางคนที่ยังคงใช้วิธีการซื้อเสียง จนทำให้ต้องมีการเลือกตั้งใหม่เกิดขึ้นอยู่เสมอ

ประชาชนในตำบลพังเทียม เป็นอีกตำบลหนึ่งที่ทำให้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการที่จะให้ประชาชนได้เข้ามาจับบทบาท ซึ่งในเขตพื้นที่อำเภอพระทองคำ ตำบลพังเทียมเป็นตำบลที่ประชาชนได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด และเป็นตำบลที่น่าร่องเกี่ยวกับด้านการพัฒนาตำบล ซึ่งที่ผ่านมาหลาย ๆ หน่วยงานในอำเภอ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐและเอกชน ต่างพยายามที่จะผลักดันให้ประชาชนในเขตตำบลพังเทียมได้มีบทบาท ส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ แต่ว่าประชาชนในตำบลพังเทียมบางส่วนนั้นก็ยังคงขาดความรู้ความเข้าใจต่อบทบาทและหน้าที่ของตนเอง และยังคงขาดความแน่ใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งประชาชนยังถูกจำกัดอยู่ในวงแคบ ๆ เพราะเกิดจากการปลูกฝังค่านิยมจนเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่น ซึ่งอาชีพในตำบลพังเทียมนั้นส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกรค่อนข้างมาก ส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและการศึกษาไม่สูงนัก ทำให้ประชาชนมักจะขาดการรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ ในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการที่จะนำมาพัฒนาตำบล

การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตตำบลพังเทียม จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและศึกษาในหลายด้านรวมทั้งด้านสนับสนุนหรือคัดค้านการบริหารในท้องถิ่น ซึ่งประชาชนจะมีโอกาสสนับสนุนบุคคลที่เห็นว่าเหมาะสมที่จะเข้าไปเป็นตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม ซึ่งผู้วิจัยได้สังเกตเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมาว่ามีลักษณะอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อทำความเข้าใจในภาวะความเป็นอยู่จริงในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา และเพื่อให้หน่วยงานราชการตระหนักถึงบทบาท และการพัฒนาชนบท อันเป็นเป้าหมายสำคัญในปัจจุบันอีกทั้งเพื่อให้เหมาะสมกับงบประมาณ และความสามารถในการศึกษา

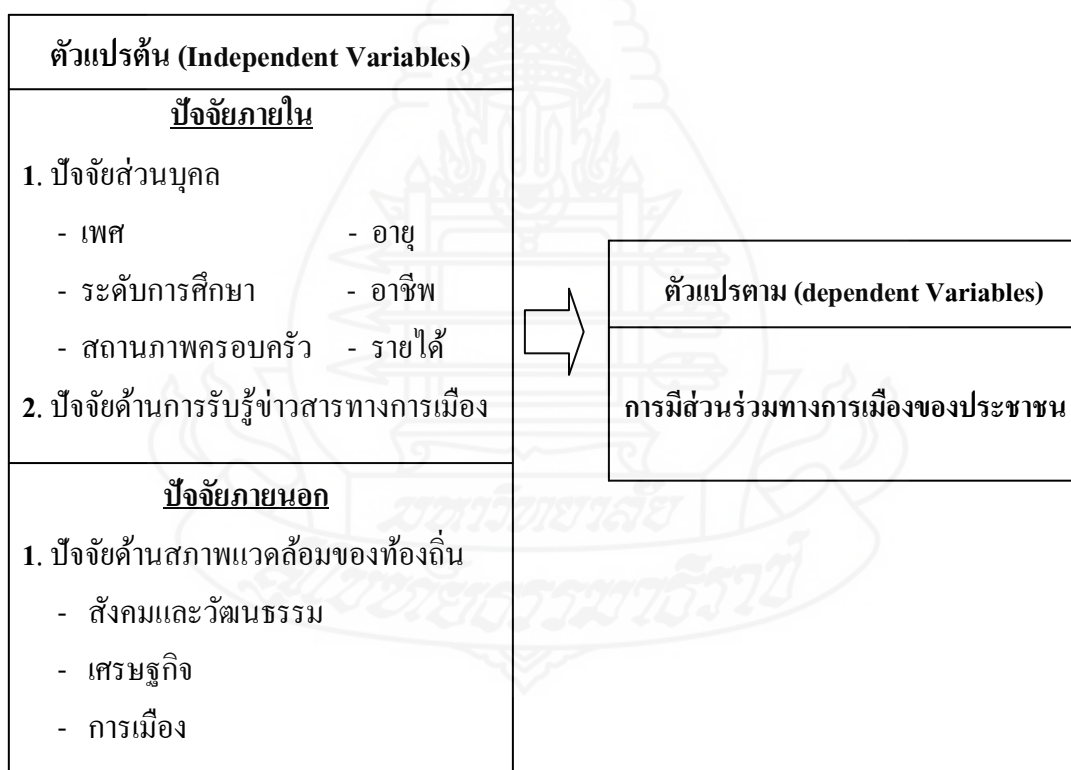
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการสำรวจแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ดังนี้ คือ

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยเฉพาะพื้นที่ในเขตตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

2. ขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาในเขตตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

3. ขอบเขตด้านเวลา กำหนดขอบเขตของการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนภายในตำบลระหว่าง ปี 2553- ปี 2554

4. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น ได้แก่

ปัจจัยภายใน

1. เพศ (ชาย – หญิง)	5. สถานภาพครอบครัว
2. อายุ	6. รายได้
3. ระดับการศึกษา	7. การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง
4. อาชีพ	

ปัจจัยภายนอก

1. สภาพแวดล้อมของท้องถิ่น

- สังคมและวัฒนธรรม

- เศรษฐกิจ

- การเมือง

ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบล

พังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางการรับรู้ข่าวสาร และ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น

1.1 *ปัจจัยส่วนบุคคล* หมายถึง เพศ รายได้ ระดับการศึกษา อาชีพ อายุ และสถานภาพครอบครัว

1.2 *ปัจจัยทางการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชน* หมายถึง การรับชม รับฟัง หรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางการเมือง โดยมีตัวกลางที่ช่วยนำสารจากผู้ส่งสารไปถึงผู้รับสาร ซึ่งตัวกลางเหล่านี้ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ทีวีท้องถิ่น และการสนทนา

1.3 *ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น* หมายถึง สภาพการณ์และลักษณะต่าง ๆ ของท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติกิจกรรมทางการเมือง สภาพการณ์ในท้องถิ่นที่จัดกิจกรรมทางการเมืองให้ประชาชน โดยมุ่งหวังให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมทางการเมือง รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมของท้องถิ่น

2. *การมีส่วนร่วมทางการเมือง* หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ ต้องอยู่บนพื้นฐานของการที่ประชาชนจะต้องมีอิสระในทางความคิดมีความรู้ความสามารถในการกระทำและมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ โดยที่การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะ การเข้าร่วมอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นจนถึงที่สุด กล่าวคือ เริ่มตั้งแต่การเกิดจิตสำนึกในตนเองและถือเป็นภาระหน้าที่ของตน ร่วมคิดร่วมกันวางแผนงาน ร่วมดำเนินการ ร่วมการติดตามประเมินผล ร่วมรับผลประโยชน์ โดยอาจแยกมีส่วนร่วมทางการเมืองออกได้เป็น 3 ระดับ คือ ระดับต้น หรือระดับพื้นฐาน เช่นการติดตามข่าวสารทางการเมือง เป็นต้น ระดับกลาง เช่นการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เป็นต้น และระดับสูง เช่น การลงสมัครเข้ารับการเลือกตั้ง เป็นต้น

3. *ประชาชน* หมายถึง ประชาชนผู้ที่ย้ายชื่อเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่ในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

7.2 ทำให้ทราบถึงปัจจัยการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

7.3 เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นของประชาชนในเขตตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

7.4 เพื่อให้ทราบถึงภาวะความเป็นอยู่จริงของประชาชนในเขตตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

7.5 ผลของการศึกษาวิจัยที่ได้ อาจเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักและสนใจที่จะปฏิบัติกิจกรรมทางการเมืองเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมต่อไป

7.6 ผลของการศึกษาวิจัยอาจเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อการดำเนินงานสาธารณะของท้องถิ่นและได้มีส่วนร่วมทางการเมือง ความรู้ ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองเพิ่มขึ้น

7.7 ผลของการวิจัย อาจเป็นประโยชน์ต่อประชาชนของตำบลพังเทียม เพื่อเป็นการนำไปประกอบการพิจารณาการกำหนดแผนยุทธศาสตร์และเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการของผู้บริหารท้องถิ่นทั่วไปในตำบลพังเทียมได้นำไปใช้ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนใน ตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา มีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่จะนำเสนอ ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง
 - 1.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 - 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจ
 - 1.3 แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมของสังคมไทยในเรื่องระบบอุปถัมภ์
 - 1.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง
 - 1.5 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการรับสื่อ
2. หลักการมีส่วนร่วมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
3. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของตำบลพังเทียม
4. ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

อริสโตเติล (Aristotle) บิดาแห่งรัฐศาสตร์ (อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2538 : 151) ได้กล่าวไว้ว่า “คนก็คือสัตว์การเมือง” คนจำเป็นที่จะต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองไม่ว่าทางใดทางหนึ่งไม่ว่าเขาจะปรารถนาหรือไม่ก็ตาม ถ้าเรามองว่าการเมืองก็คือเรื่องของอำนาจในการแจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม Outputs ของระบบการเมือง ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของนโยบาย กฎ ระเบียบ ฯลฯ ย่อมที่จะต้องกระทบต่อบุคคลแต่ละคนในสังคมไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่งไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้

ฉะนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญประการหนึ่งของกระบวนการทางการเมืองเกือบทุกระบบ เนื่องจากเป็นเครื่องสนับสนุนความชอบธรรมทางการเมืองในการเข้ามาครองอำนาจรัฐ การใช้อำนาจรัฐและการรักษาอำนาจรัฐ อีกทั้งการ

มีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จะเป็นการเสนอถึงความต้องการและการสนับสนุน เพื่อการดำรงอยู่ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เห็นได้ชัดเจน นอกจากนี้ก็มีการออกเสียง ประชามติ และการทำประชามติซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบหนึ่งเช่นกัน

การมีส่วนร่วมทางการเมือง อาจจะเป็นในทำนองสนับสนุน หรือเชิงต่อต้านต่อ รัฐบาลที่กำลังคงอยู่ได้เหมือนกัน ด้วยเหตุนี้การณรงค์ของประชาชนเพื่อแสดงถึงข้อคิดเห็น ของเขาต่อประเด็นทางการเมืองทุกประเภทจึงเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง เราจะเห็นการมี ส่วนร่วมทางการเมืองได้ตั้งแต่การณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การสมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรค การเมืองหรือกลุ่มการเมือง การเป็นสมาชิกของกลุ่มผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการ ประท้วงทางการเมืองการนัดหยุดงานด้วยวัตถุประสงค์ทางการเมือง หรือวิธีการต่าง ๆ ที่มุ่งจะ เปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะ รวมถึงการต่อต้านรัฐบาลหลาย ๆ ประการ เช่น การปฏิเสธไม่ จ่ายภาษีให้กับรัฐ หรือการหันเหไปเข้ากับกลุ่มทางการเมืองกลุ่มอื่น รวมถึงการเป็นสมาชิก ของกรรมาธิการที่ปรึกษารัฐบาล การเป็นสมาชิกของบอร์ดในองค์การรัฐวิสาหกิจ การมีส่วน ร่วมในการบังคับใช้นโยบายสาธารณะทางสังคม นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังรวม ไปถึงกิจกรรมการเมืองระดับท้องถิ่น

1.1.1 กระบวนการเกิดขึ้นของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ธีรยุทธ บุญมี (2536, หน้า 192-196) ได้เสนอขั้นตอนการก่อตัวของ Civil Society หรือที่เรียกว่า สังคมเข้มแข็ง หรือ ประชาสังคม โดยแบ่งออกเป็น 4 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 การเกิดจิตสำนึกสังคม เป็นขั้นต้นสุดของการก่อตัวของ Civil Society โดยจิตสำนึกระดับสังคมนี เริ่มเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2500 เศษ ๆ เมื่อได้ทำการพัฒนา เศรษฐกิจไปช่วงหนึ่งและเกิดปัญหาที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ตามมา เช่น ปัญหาความยากจน แรงงาน เด็ก สลัม สภาพแวดล้อม และเริ่มเรียกปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ว่า “ปัญหาสังคม” ซึ่งถือว่าการเกิด จิตสำนึกร่วมกันครั้งแรกว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตสังคมซึ่งทุกคนมีความรับผิดชอบ ร่วมกันที่จะต้องแก้ไขปัญหา และทุกคนมีสิทธิเรียกร้องเพื่อให้ส่วนร่วมดีขึ้น

ชั้นที่ 2 การเกิดกลุ่ม องค์การทางเศรษฐกิจ สังคมต่าง ๆ ที่มีจิตสำนึกในการ ดูแลผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เกิดหลังจากการเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจไม่นาน โดยเริ่มจาก การเกิด

1) กลุ่มลักษณะสังคมสงเคราะห์ เช่น สภาสตรี กลุ่มอาสาสมัครสตรี สมาคมสิทธิ เสรีภาพ ฯลฯ และช่วงหลังก็ได้มีองค์กรพัฒนาเอกชนเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง สนใจดูแล ปัญหาสังคมต่าง ๆ คือ เด็ก สตรี สภาพแวดล้อม ฯลฯ

2) กลุ่มวิชาชีพ ซึ่งก็เกิดขึ้นในช่วงแรก ๆ เช่น นักวิชาการ สถาปนิก วิศวกร สถาปนิก วิศวกร และขยายตัวกว้างขึ้นอยู่ในภูมิภาคมากขึ้น เช่น แพทย์ชนบท เป็นต้น

3) ภาคเอกชน เช่น สมาคมธนาคาร อุตสาหกรรม หอการค้า ฯลฯ ถึงแม้ในช่วงต้นจะมีลักษณะอยู่ใต้อำนาจราชการ แต่ช่วงหลังได้สะท้อนความเป็นอิสระความตั้งใจที่จะมีส่วนต่อสังคม ต่อการเมืองมากขึ้น เช่น ดาวพิเศษ Think Earth ฯลฯ

ขั้นที่ 3 อยู่ในช่วงปัจจุบัน คือ การก่อรูปของอุดมการณ์ร่วมของสังคม เมื่อจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้น กลุ่มต่าง ๆ มีมากขึ้น และเกิดอุดมการณ์ที่ยึดเหนี่ยวผูกพันกับสังคมให้เป็นสังคมที่เข้มแข็งและมีคุณธรรม

ขั้นที่ 4 การที่อุดมการณ์แห่งสังคมเข้มแข็งตกผลึก เป็นเสมือนสถาบันที่ทุกคนยอมรับเป็นกฎเกณฑ์แห่งวิถีชีวิต ซึ่งในขั้นนี้ยังเป็นเหตุการณ์ในอนาคต ซึ่งหาก Civil Society สามารถก่อตัวจนถึงขั้นนี้ จะเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้การเมืองไทยมีความสมดุล

จากแนวคิดนี้ มีข้อที่น่าพิจารณาก็คือ ถึงแม้จะมีการเสนอกระบวนการก่อตัวของการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจน เป็นขั้นเป็นตอน แต่การเกิดขึ้นของประชาสังคมอาจจะไม่ไปไปตามกระบวนการดังกล่าวในทุกกรณี เป็นไปได้หรือไม่ว่ากระบวนการขั้นที่ 2 คือ การเกิดกลุ่ม องค์กรซึ่งอาจจะเป็นการรวมตัวกันแบบหลวม ๆ จะนำไปสู่การเกิดจิตสำนึกสังคมในขั้นที่ 1 เมื่อสมาชิกเกิดกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกัน นั่นคือ จิตสำนึกสังคมนี้อาจเป็นไปได้ทั้งเหตุและผลของการเกิดองค์กรประชาสังคม

1.1.2 ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้หลากหลายแตกต่างกันไปตามทฤษฎีและจุดเน้นของแต่ละบุคคล ทั้งในความหมายกว้างและแคบ ดังนี้

แม้คคอสกี (McClosky 1968,p. 252 อ้างถึงใน ชัยพร เจริญตน 2548, 31) ได้อธิบายว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำโดยความสมัครใจของสมาชิกในสังคม เพื่อมีส่วนร่วมในการที่จะเลือกผู้นำของตนและกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยการกระทำนั้นอาจกระทำโดยตรงหรือทางอ้อมก็ได้ กิจกรรมเหล่านี้ประกอบด้วย การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง การร่วมชุมนุมทางการเมือง การให้ความสนับสนุนทางการเงิน และการติดต่อสัมพันธ์กับผู้แทนราษฎร ส่วนบุคคลที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมเหล่านี้ คือ พวกที่เฉยเมยทางการเมือง (Apathy) ซึ่งเป็นภาวะที่บุคคลถอนตัวจากกิจกรรมทางการเมือง หรือรู้สึกไม่แยแสทางการเมือง

ฮันติงตัน และ เนลสัน (Huntington and Nelson 1976,p. 4 อ้างถึงใน ชัยพร เจริญตน 2548, 31) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมที่พลเมืองกระทำเพื่อจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยเขากำหนดขอบเขตไว้ว่า เป็นการกระทำกิจกรรมทางการเมืองของคนธรรมดา ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นช่วง ๆ ไม่ต่อเนื่อง และอาจเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น นอกจากนั้นยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดในสังคม ทั้งนี้ไม่ว่าการกระทำนั้นจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นอาจเป็นไปด้วยความสำนึกของตนเอง หรือถูกชักจูงให้เข้าร่วมก็ได้

เวอร์บา , ไนซ์ และ คิม (Verba, Nie & Kim 1987, p. 46 อ้างถึงใน ชัยพร เจริญตน 2548, 31) ได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งประชาชนพลเมืองกระทำโดยมีเป้าหมายเพื่อให้มีอิทธิพลต่อการคัดเลือกเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล หรือภารกิจต่าง ๆ ที่รัฐบาลจะกระทำ

ไวเนอร์ (Weiner ใน Binder และคณะ 1971,pp. 161 – 164 อ้างถึงใน ชัยพร เจริญตน 2548, 31) รวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งมีขอบเขตครอบคลุมไว้ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่เป็นการสนับสนุนหรือการกระทำเพื่อเรียกร้องต่อผู้นำรัฐบาล

2) การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง ความพยายามเพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการสร้างผลกระทบต่อการดำเนินงานของรัฐบาล หรือ การเลือกผู้นำรัฐบาล เช่น การวิพากษ์วิจารณ์ในระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล

3) การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำของพลเมืองที่มีความถูกต้องตามตัวบทกฎหมาย

4) การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่มีตัวแทนทางการเมือง ซึ่งตามความหมายนี้ ผู้ที่เห็นก็คือพวกที่เชื่อในระบอบประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน พวกที่ไม่เห็นด้วยก็คือพวกที่นิยมแบบประชาธิปไตยโดยตรง

5) การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง สภาพที่บุคคลเกิดความรู้สึกแปลกแยก (Alienation) ไม่อยากเข้าร่วมทางการเมือง ด้วยความรู้สึกนี้ ทำให้บุคคลขาดความสนใจ และขาดการกระทำใด ๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลตามมา แต่ปัญหาก็มีให้คิดว่า จะยึดถือปฏิบัติอย่างไรในการที่จะถือว่าการไม่กระทำอันใดเนื่องมาจากความรู้สึกแปลกแยกเป็นการมีส่วนร่วม แต่การไม่กระทำในกรณีอื่น ๆ ไม่เป็นการมีส่วนร่วม

6) ผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองจะหมายความรวมถึง ผู้ที่มีความกระตือรือร้นหรือตื่นตัวทางการเมืองอย่างมาก เช่น ผู้ที่สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเข้าร่วมประชุมทางการเมือง และการใช้เวลาสนใจต่อปัญหาส่วนร่วมนอกจากนี้ยังรวมไปถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับอื่น ๆ ด้วย เช่น การไปใช้สิทธิหรือไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การพูดคุยปัญหาทางการเมืองกับเพื่อนบ้าน การแสดงทัศนคติทางการเมือง และการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อมวลชน

7) การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่มีความต่อเนื่องตลอดเวลากิจกรรมซึ่งอยู่ในสภาพซึ่งสามารถวัดได้และมีลำดับ จะเห็นได้จากสถาบันซึ่งมีลักษณะต่อเนื่องและเป็นระบบ หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยฉับพลันและมีระดับความรุนแรง เช่น การรวมกลุ่มยกพวกทำร้ายกัน หรือการลอบสังหารทางการเมือง เป็นต้น

8) การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่มีจุดมุ่งหมายในการเลือกผู้นำและกำกับนโยบายสาธารณะ รวมถึงความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อระบบราชการ

9) การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่มีผลกระทบต่อการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

10) การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำทางการเมืองซึ่งแต่ละสังคม จะมีความคิดเห็นแตกต่างกันไป ในสังคมหนึ่งอาจจะถือว่าการกระทำทางการเมือง แต่อีกสังคมหนึ่งอาจจะถือว่าไม่เป็นก็ได้ หรือในช่วงเวลาหนึ่งถือว่าการกระทำทางการเมือง แต่อีกช่วงเวลาอาจไม่ถือว่าการกระทำทางการเมืองก็ได้

ในที่นี้ ไวเนอร์ (Weiner) ได้สรุปความหมายหรือนิยามของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้กว้าง ๆ ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ มีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือไม่ เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกันจะใช้วิธีถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ถูกต้อง เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ ตลอดจนการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาล ไม่ว่าจะในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น

นอกจากนั้นแล้วก็มีนักวิชาการรัฐศาสตร์ของไทย คือ

จรูญ สุภาพ (2527 :310) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ประชาชนจะพึงมีในการกำหนดนโยบาย เช่น การเข้าเป็นรัฐบาล การมีอิทธิพลต่อรัฐบาล การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

สุจิต บุญบงการ (2537 : 36-38) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระชับว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลมีจุดประสงค์

เพื่อมีอิทธิพลในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล โดยแยกลักษณะที่น่าสนใจหลายประการคือ

ประการแรก การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความหมายในเรื่องกิจกรรม ไม่ใช่ทัศนคติไม่ใช่เป็นเรื่องของความคิด ความรู้สึกหรือความเชื่อทางการเมือง เรายอมรับว่า ทัศนคติทางการเมืองมีผลต่อรูปแบบหรือการแสดงออกของการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ไม่ใช่เป็นกิจกรรม

ประการที่สอง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ใช้กับบุคคลธรรมดา ส่วนนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองนั้น เราถือว่าเป็นบทบาททางการเมือง (Political role)

ประการที่สาม การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นเรื่องของการแสดงออก เพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ เช่น ถ้านักศึกษาชุมชนประท้วงในมหาวิทยาลัยเพื่อไล่อธิการบดีออกจากตำแหน่งจะไม่ใช่เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง จนกว่านักศึกษาจะใช้การประท้วงนี้กดดันรัฐบาลหรือผู้นำทางการเมืองให้ช่วยบีบบังคับให้อธิการบดีลาออก ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงควรเป็นเรื่องของความพยายามที่จะมีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล สนับสนุนรัฐบาล เปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาลปกป้องหรือเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นได้ทั้ง ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย สันติหรือรุนแรง ความประสงค์ที่จะผลักดันรัฐบาลนี้ไม่จำเป็น สิ่งที่สร้างหรือริเริ่มขึ้นจากตัวผู้มีส่วนร่วมเอง แต่อาจจะมาจากผู้อื่นรวมทั้งผู้นำทางการเมืองได้ด้วย

ประการสุดท้าย การมีส่วนร่วมทางการเมือง อาจไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของผู้นำหรือรัฐบาลแต่อย่างใด แม้ว่าผู้มีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์กดดันรัฐบาล การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่มากนักและไม่สามารถผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลได้ตลอดเวลาและทุก ๆ เรื่อง

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความหมายของการเข้าร่วมทางการเมือง มีความหมายแตกต่างกันในหลายแง่มุม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนักคิดหรือนักวิชาการแต่ละท่าน จะให้นิยามความหมายที่เป็นลักษณะเฉพาะเจาะจงหรือกว้างขวาง ทั้งนี้และทั้งนั้น แล้วแต่วัตถุประสงค์ที่ต้องการจะศึกษาวิเคราะห์นั่นเอง

จากความหมายต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ สามารถสังเกตได้ว่า จะเน้นการเมืองที่อยู่ในระบอบประชาธิปไตยผ่านระบบตัวแทน ซึ่งมีเป้าหมายอยู่ที่การเลือกผู้นำตลอดจนการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งประชาชนจะมีส่วนร่วมได้ก็โดยผ่านกลไกหรือ

รูปแบบที่รัฐกำหนดขึ้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในความหมายเหล่านี้จึงมี “รัฐ” เป็น “ศูนย์กลาง”

ในขณะที่นักวิชาการอีกท่านหนึ่ง คือ ลอเรน (Lawrence 1975, pp. 454 – 455 อ้างถึงในอภิชาติ การิกาญจน์ 2534, 15) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 2 แนวทาง โดยแนวที่หนึ่ง อธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะการกระทำเพื่อเป็นเครื่องมือไปสู่เป้าหมาย ซึ่งจะเน้นในความสัมพันธ์ของอิทธิพลและอำนาจ เป็นการแบ่งปันอำนาจทางการเมือง การเมืองในที่นี้จึงเป็นเรื่องของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรทางอำนาจอันทรงคุณค่า ในขณะที่แนวที่สอง ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะของการปฏิสังสรรค์ซึ่งเน้นความคิดในฐานะที่บุคคลเป็นสมาชิกของสังคมเป็นผู้ตระหนักตนในฐานะพลเมืองที่จะต้องมีส่วนได้รับความเป็นธรรม และมีแนวทางในการปฏิบัติตนต่อส่วนรวมในฐานะพลเมืองดี การเมืองในแนวทางนี้จึงเป็นชุดของกิจกรรมความสัมพันธ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ของสังคมส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างบุคคลกับกลุ่มสังคมและกระตุ้นให้มีแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อมวลชน

แนวคิดที่สองนี้ มีความคล้ายคลึงกับแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย ซึ่งให้ความหมายของการเมืองว่า คือ การร่วมกันคิด ร่วมกันทำ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เป็นการเมืองเพื่อความสมัคสมานมากกว่าเพื่อการแข่งขัน แดกแยก ขัดแย้ง (อนุก เหล่า ธรรมทัศน์ 2540, 7) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในความหมายนี้ สอดคล้องกับแนวคิด “Civil Society” ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยโดยใช้คำหลายคำ เช่น ประชาสังคม สังคม เข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง ความเป็นชุมชน เป็นต้น

แนวคิดของ ศ.นพ. ประเวศ วะสี (อ้างถึงใน อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล 2540, 4) อธิบายได้ว่า ในสภาพสังคมไทยปัจจุบัน ภาคหลัก (Sectors) ของสังคมที่มีความเข้มแข็ง และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างมาก คือ ภาครัฐ (รัฐาณภาพ) และภาคธุรกิจเอกชน (ธนาณภาพ) ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้ทำให้สังคมขาดดุลยภาพและเกิดความล้มเหลวของฝ่ายประชาชน) หรือภาคสังคม (สังคมนานภาพ) ดังนั้นการนำเสนอแนวคิดจึงมุ่งไปที่การทำอย่างไรให้ภาคสังคมหรือภาคประชาชนเกิดความเข้มแข็งที่เรียกว่า “สังคมนานภาพ” โดยนัยนี้ ศ.นพ.ประเวศ วะสี เชื่อว่าจะต้องพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งที่ชุมชน (Community Strengthening) ซึ่ง “ชุมชน” ในที่นี้ หมายถึง “การที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติร่วมกัน หรือมีความเชื่อกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความรัก มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติบางอย่าง และมีระบบการจัดการในระดับกลุ่ม”

ธีรยุทธ บุญมี (2536, หน้า 189 – 190) ได้ให้ความสำคัญกับแนวคิด “สังคมเข้มแข็ง” Civil Society สอดคล้องกับแนวคิดของ ศ.นพ. ประเวศ วะสี โดยให้ความเห็นว่าการแก้ไขปัญหาสังคมนั้น ควรให้ความสำคัญกับ “พลังที่สาม” หรือ พลังของสังคม หากสังคมโดยรวมมีความเข้มแข็ง นักธุรกิจ นักวิชาชีพ นักศึกษา และชาวบ้าน สามารถร่วมแรงร่วมใจกันผลักดันสังคม ปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาพื้นฐานก็จะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ “สังคมเข้มแข็ง” หรือ Civil society ในที่นี้ จะเน้นลักษณะที่กระจายกระจาย (Diffuse) พลังที่มาจากทุกส่วนทุกวิชาชีพ ทุกระดับรายได้ ทุกภูมิภาคของประเทศ โดยไม่จำเป็นต้องมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือเป้าหมายทางการเมืองที่เหมือนกัน

นักวิชาการอีกท่านหนึ่ง คือ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2540, หน้า 39 – 52) ให้ความหมายต่อ Civil Society ว่าหมายถึงทุก ๆ ส่วนของสังคม โดยรวมถึงภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ถือว่าทั้งหมดเป็น Civil Society โดยทุกฝ่ายเข้ามาร่วมกันทำ (Partnership) เป็นการมีส่วนร่วม (Participation) ไม่ใช่เป็นเรื่องของตัวแทน (Representation)

ในขณะที่อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2540, หน้า 73-89) ได้ให้ความหมายของ “ประชาสังคม” หรือ “อารยสังคม” ที่ครอบคลุมทุกชั้นของสังคม โดยเน้นความสมานฉันท์ ความกลมเกลียว ความกลมกลืนในภาคประชาสังคมมากกว่าการดูความแตกต่างหรือแตกแยกภายใน และให้ความสนใจเป็นพิเศษกับ “ชนชั้นกลาง” “การมีส่วนร่วม” “ความผูกพัน” และ “สำนึกของความเป็นพลเมือง” กล่าวคือ “ประชาสังคม” โดยนัยนี้ มิได้หมายถึงความเป็นชุมชนของสังคมชนบท เท่านั้น แต่รวมถึงคนชั้นกลางภาคเมืองที่ไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเป็นเครือญาติหรือเป็นแบบคู่หน้า (Face to Face Relationship) แต่เป็นความผูกพัน (Bond) ของผู้ที่หลากหลายบนฐานแห่งความร่วมมือ และการแสวงหาการมีส่วนร่วม และด้วยสำนึกที่มีต่อความเป็นพลเมือง (Citizenship)

จากแนวคิดดังกล่าว จะเห็นว่าแต่ละท่านมีจุดเน้นแตกต่างกัน กล่าวคือ ในขณะที่ ศ.นพ. ประเวศ วะสี และ ธีรยุทธ บุญมี ให้ความสำคัญกับการทำภาคสังคมให้เข้มแข็ง ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้เน้นที่การมีส่วนร่วมของทุก ๆ ส่วนของสังคม ไม่แยกภาครัฐกับประชาชน ส่วนอเนกเหล่าธรรมทัศน์ ให้ความสนใจเป็นพิเศษกับชนชั้นกลาง อย่างไรก็ตาม จากความหมายที่ได้กล่าวมา พอจะสรุปได้ว่า ประชาคม หมายถึง การที่คนในสังคม ซึ่งมีจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่าง ทั้งนี้ด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการให้เกิดความรู้ร่วมกัน ซึ่งจากความหมายดังที่ได้กล่าวมานี้ “รัฐ” จะไม่ได้ เป็น “ศูนย์กลาง” เช่นเดิม อีกทั้งประชาชนจะไม่ได้เพียงแต่มีส่วนร่วมทางการเมืองผ่าน “ตัวแทน” เท่านั้น แต่ทุก ๆ ฝ่ายจะต้องร่วมกันทำ

จรรยา สุภาพ (2514, หน้า 333) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ประชาชนจะพึงมีในการกำหนดนโยบายในการตัดสินใจในกิจการต่าง ๆ ของรัฐบาลและในทางการเมือง หรือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐบาล การมีอิทธิพลต่อรัฐบาล การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

จากแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้นำมาสู่การกำหนดขอบเขตในการศึกษาครั้งนี้ โดยผู้วิจัยจะมุ่งทำการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่สามารถนำมาปรับใช้กับการเมืองท้องถิ่น ซึ่งเป็นรูปแบบทางการเมืองของประชาชนร่วมมือกันดำเนินการในเรื่องที่เป็นปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง การรวมกลุ่มในที่นี้หมายถึงการรวมตัวของบุคคล กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ มาร่วมกันในลักษณะของ Civil Society หรือประชาสังคมการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในมิติของการรวมกลุ่มนี้ สอดคล้องกับนิยามการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในเบื้องต้น หมายถึง บทบาทและการกระทำของประชาชนในท้องถิ่นแสดงจุดมุ่งหมายทั้งทางตรงและทางอ้อม ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานสาธารณะของท้องถิ่น

1.1.3 รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว นักวิชาการแต่ละท่านได้จำแนกรูปแบบไว้ แตกต่างกัน หรือแม้แต่ นักวิชาการท่านเดียวกัน ก็ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระยะเวลาที่ต่างกันก็จำแนกรูปแบบไว้ต่างกันด้วย ซึ่งก็หมายความว่านักวิชาการมุ่งที่จะศึกษาระบบการเมืองในเชิงพลวัต (dynamic) จะเห็นได้จากผลการศึกษาต่อไปนี้

มิลเบรท (Milbrath 1971 : 12-16 อ้างถึงใน วัชร ด่านกุล 2541, 12-13) ได้จำแนกรูปแบบในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 6 รูปแบบ คือ

1. การเลือกตั้ง (voting) เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สามารถแยกกิจกรรมที่เกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียงและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง ซึ่งรวมหมายถึงกิจกรรมที่เกี่ยวกับความรักชาติ (patriotic) เช่น การเคารพธงชาติ การเสียภาษี การเคารพกฎหมาย และการสนับสนุนประเทศให้ทำสงครามแม้ตนเองจะไม่เห็นด้วย แต่สำหรับการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นเพียงการแสดงออกของประชาชนถึงความจงรักภักดีต่อระบบการเมืองมากกว่าเป็นการกระทำตามความต้องการของตน กล่าวคือ บุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นจะกระทำไปโดยความสำนึกในหน้าที่พลเมืองมากกว่า ที่จะเชื่อว่าการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นเสียงตนจะมีผลทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่จำเป็นต้องอาศัยการสือข่าวและการจูงใจมาก เหมือนกิจกรรมทางการเมืองอื่น

ๆ ผู้ไปลงคะแนนเสียงอาจไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเมืองในรูปแบบอื่นก็ได้ แต่ในทางกลับกันผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้นในรูปแบบอื่น ๆ ก็อาจไม่ไปลงคะแนนเสียงก็ได้

2. การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (Party and Campaign Workers) หมายถึง การเข้ามีส่วนร่วมในพรรคการเมืองทั้งในช่วงระหว่างการเลือกตั้งและในการรณรงค์หาเสียง การบริจาคเงินช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้ง การชักชวนประชาชนไปลงทะเบียนเพื่อสิทธิในการลงคะแนนการเข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมือง การพยายามชักชวนให้ประชาชนให้ลงคะแนนเสียงแก่พรรคหรือผู้สมัครที่ตนชอบ การลงสมัครรับเลือกตั้ง และการร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของชุมชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้เป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ

3. การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (community activists) เป็นการก่อตั้งกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม หรือร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว เพื่อเข้าไปมีบทบาทเกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณะหรือติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคม ผู้มีบทบาทในชุมชนจึงนับว่าเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นสูงตลอดจนมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชน

อย่างไรก็ตาม ผู้มีบทบาทนี้แตกต่างกับเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงในแง่ที่มีความเกี่ยวข้องในพรรคการเมือง และการช่วยรณรงค์หาเสียงน้อยกว่าเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงดังกล่าว

4. การติดต่อกับทางราชการ (contracting officials) เป็นกิจกรรมที่เป็นเรื่องเฉพาะเจาะจงของบุคคล ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อบุคคลนั้นเองเท่านั้น เช่น การติดต่อกับทางราชการในเรื่องการเสียภาษี โรงเรียน การทำถนน การติดต่อขอรับสวัสดิการ เป็นต้น

5. การเป็นผู้ประท้วง (protestors) ขอบเขตของกิจกรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบนี้ คือ การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนนหรือก่อให้เกิดจลาจล (ถ้าจำเป็น) เพื่อบังคับให้รัฐแก้ไขบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองให้ถูกต้อง การประท้วงอย่างแข็งขันและเปิดเผยต่อสาธารณะชน ถ้ารัฐบาลทำสิ่งที่ผิดศีลธรรม การเอาใจใส่กับชุมชนประท้วง รวมทั้งการเข้าร่วมกับกลุ่มประท้วงรัฐบาล และการปฏิเสธการยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

6. การเป็นผู้สื่อข่าวสารทางการเมือง (communicators) ได้แก่ การติดต่อข่าวสารทางการเมืองอยู่เสมอ การส่งข่าวสารแสดงการสนับสนุนให้แก่ผู้นำทางการเมืองเมื่อเขากระทำในสิ่งที่ถูกต้องหรือส่งคำคัดค้านเมื่อเขากระทำในสิ่งที่เลวร้าย การร่วมอภิปรายทางการเมือง การให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชน การให้ความสนใจแก่

ทางราชการ และการเขียนจดหมายหรือบทความถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ผู้ที่เข้าร่วมแบบนี้ มักเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูง มีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมาก และมีความสนใจทางการเมืองมากด้วย การเป็นผู้สื่อสารทางการเมืองเหล่านี้จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล มากกว่าเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองหรือผู้รักชาติ แต่จะไม่แสดงออกด้วยการประท้วง

ไนซ์ และ เวอร์บา (Nie and Verba 1975 : 9-12 อ้างถึงใน วัชรวิ คำนกุล 2541, 13-14) ได้จำแนกรูปแบบและกิจกรรมในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้นำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นสิ่งที่แสดงถึงความนิยมสนับสนุนของประชาชน หรืออาจจะเป็นแรงกดดันเพื่อให้ผู้นำต้องปรับนโยบายของตนทั้งนี้เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนต่อไป อย่างไรก็ตาม การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งต้องการความริเริ่มหรือแรงจูงใจเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

2. การรณรงค์หาเสียง เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญ เท่ากับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เนื่องจากกิจกรรมการรณรงค์ทำให้ประชาชนสามารถเพิ่มอิทธิพลต่อผู้นำทางการเมืองได้อย่างไรก็ตาม กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ยากและต้องการความคิดริเริ่มมาก่อนการลงคะแนน

นอกจากนั้น การรณรงค์หาเสียงยังเป็นวิธีการสื่อข่าวสารหรือบ่งบอกเกี่ยวกับความชื่นชอบของประชาชนได้มากกว่า ด้วยเหตุที่ ประชาชนที่ร่วมรณรงค์หาเสียงจะมีความสัมพันธ์ติดต่อกันกับผู้สมัครรับเลือกตั้งได้อย่างใกล้ชิดมากขึ้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ได้แก่การชักชวนให้ผู้อื่นไปลงคะแนนเสียงการทำงานอย่างแข็งขันเพื่อพรรคการเมือง การร่วมประชุมทางการเมือง การบริจาคเงินให้กับพรรคการเมือง และการเป็นสมาชิกสโมสรทางการเมือง

3. การติดต่องานของประชาชน คือ การติดต่อเผชิญหน้าของบุคคลที่มีต่อรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาลโดยลำพังตัวเอง และเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับระยะเวลา เป้าหมาย และเนื้อหาสาระการเข้ามามีส่วนร่วมของบุคคลได้เอง จึงสามารถคาดหวัง เป็นการกระทำของคนจำนวนน้อย กิจกรรมดังกล่าวมักไม่มีความขัดแย้งโดยตรงกับบุคคลอื่น ๆ และต้องการความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ค่อนข้างมาก กิจกรรมในรูปแบบนี้ ได้แก่ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเกี่ยวกับปัญหาเฉพาะหรือปัญหาส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อร้องเรียนให้มีการแก้ไขปรับปรุงจากรัฐบาล

4. การร่วมในกิจกรรมบางอย่างขององค์กร หรือกลุ่มเกี่ยวกับปัญหาการเมือง และสังคม เป็นกิจกรรมที่บุคคลกระทำร่วมกับผู้อื่น ซึ่งอาจจะกระทำร่วมกันในองค์กรที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ การกระทำดังกล่าวอาจเกิดขึ้นในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ และจะเกี่ยวกับปัญหาใดของกลุ่มก็ได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อรัฐบาลมาก เนื่องจากมีคนจำนวนมากเข้าร่วมและอาจมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มได้ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมที่ร่วมมือกันนี้ต้องการความริเริ่มบ้าง

เวอร์บา และ คิม (Verba and Kim 1978, pp. 53-54 อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธ หุน 2536, 158) ได้จำแนกลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การใช้สิทธิเลือกตั้ง (voting) เป็นกิจกรรมของบุคคลแต่ละคนในการเลือกตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจในทางการเมือง และนับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมรัฐบาล แต่การใช้สิทธิเลือกตั้งจะแตกต่างไปจากกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ ที่ต้องการความริเริ่มเพียงเล็กน้อย และสังคมเป็นผู้กำหนดโอกาสให้ เช่น 4 ปีต่อครั้ง ถือเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่เห็นได้ ชัดเจนที่สุด

2. การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (campaign Activity) เป็นกิจกรรมที่ยากขึ้นและต้องการความคิดริเริ่มมากกว่าการเลือกตั้ง ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่สามารถสื่อสารหรือชี้ให้เห็นถึงความนิยมของประชาชน เพราะผู้ร่วมรณรงค์จะมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น

3. การร่วมกิจกรรมของชุมชน (communal activity) เป็นกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กรทางสังคมที่พลเมืองร่วมกันดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ในกรณีนี้ประชาชนจะร่วมมือกันเพื่อใช้อิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐ กิจกรรมในรูปแบบนี้เป็นไปอย่างมีเป้าหมายแน่นอนและมีอิทธิพลมาก

4. การติดต่อเป็นการเฉพาะ (particularized contacts) เป็นรูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นรายบุคคล ผู้ซึ่งไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการ เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เฉพาะตัวหรือของครอบครัว กิจกรรมรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลน้อยมาก

ลักษณะการแบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ Verba และคณะ ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะของกิจกรรมที่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่านั้น

ส่วน ฮันติงตัน และ เนลสัน (Huntington and Nelson 1982, pp. 12-13 อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน 2536, 159 - 160) ก็ได้จัดแบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน

ลักษณะที่คล้ายคลึงกับที่ Verba และ Kim เสนอไว้ แต่ได้เพิ่มเติมรูปแบบขึ้นอีกเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหายิ่งขึ้น โดยจัดแบ่งออกเป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

1) กิจกรรมการเลือกตั้ง (electoral activity) หมายถึง กิจกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งทุกรูปแบบ

2) การลอบบี้ (lobby) ความพยายามของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่จะเข้าหาเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลหรือผู้นำทางการเมือง เพื่อหาทางเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการกำหนดนโยบายโดยให้ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของกลุ่มเป็นเกณฑ์

3) กิจกรรมเชิงองค์การ (organizational activity) เป็นกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มองค์กรใดองค์กรหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายจะเข้าไปมีอิทธิพลต่อประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์เฉพาะอย่าง หรืออาจจะเป็นผลประโยชน์ต่อส่วนร่วม ซึ่งการมีบุคคลเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือองค์การประเภทนี้ แม้บุคคลนั้นจะไม่ได้กระทำการเพื่อมีอิทธิพลต่อรัฐบาลด้วยตนเอง ก็ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบหนึ่ง

4) การติดต่อเป็นการเฉพาะ (contacting) หมายถึง การเข้าหาเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการเป็นส่วนตัว โดยจะมุ่งหวังประโยชน์ส่วนตัวหรือครอบครัวหรือหมู่คณะของตนเอง

5) การใช้กำลังรุนแรง (violence) หมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนบางคนหรือบางกลุ่มพยายามที่จะสร้างขึ้นให้มีผลกระทบต่อ การตัดสินใจ กำหนดนโยบายของรัฐบาลโดยการทำร้ายร่างกายหรือทำลายทรัพย์สิน กิจกรรมเช่นนี้อาจจะดำเนินไปโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมือง เช่น ลอบสังหารผู้นำทางการเมืองและรัฐประหาร หรืออาจจะมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง เช่น ปฏิวัติ เป็นต้น

สำหรับนักวิชาการของไทย บุญเรือง บูรณศักดิ์ (2529, หน้า 56-70) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ การมีส่วนร่วมแบบที่เป็นทางการ และการมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ คล้ายคลึงกับของ Almond และ Powell โดยยึดถือการยอมรับของสังคมทั่ว ๆ ไป หรือประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเป็นเกณฑ์

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบที่เป็นทางการ

เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นที่ยอมรับ และนำมาใช้กันโดยทั่วไปในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่

1.1 การใช้สิทธิและเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของประชาชน การเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายของชุมชน สังคม และประเทศชาติ การแสดงออกซึ่งความต้องการของประชาชน

ในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งอาจกระทำได้หลายทาง เช่น การอภิปราย การเขียน และการพิมพ์ เป็นต้น ถือได้ว่าเป็นรูปแบบที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการบริหารงานของรัฐบาลในสมัยปัจจุบัน

1.2 การรวมกลุ่ม อันเป็นการรวมกลุ่มของผู้ที่มีผลประโยชน์อย่างเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ บางกลุ่มอาจมีวัตถุประสงค์เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของสาธารณชนทั่วไป ซึ่งก็ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองตนเองทั้งสิ้น

1.3 การจัดตั้งและการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นการรวมกลุ่มบุคคลที่มีความคิดเห็นทางการเมืองตรงกัน และมีความต้องการจะจัดให้มีการบริหารประเทศให้เป็นไปตามอุดมการณ์และแนวทางปฏิบัติที่กำหนดให้ ระบบพรรคการเมืองถือว่าเป็นองค์การทางการเมืองที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองโดยเฉพาะ และเป็นองค์กรที่ประชาชนสามารถร่วมจัดตั้งขึ้นได้โดยตรง เพื่อความมุ่งหมายที่จะเข้าไปมีบทบาททางการเมืองอย่างแท้จริง

1.4 การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ถือเป็นหน้าที่ของประชาชนในฐานะผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยตามหลักการของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งหมายถึงประชาชนต้องการให้ผู้ใดเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตน หรือทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการรักษาผลประโยชน์ของปวงชน

1.5 การช่วยรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งมักมีขึ้นเฉพาะในระบอบที่มีการเลือกตั้ง เพราะประชาชนผู้ใดก็ตามที่เป็นสมาชิกหรือให้การสนับสนุนพรรคการเมืองใด ก็ย่อมช่วยรณรงค์หาเสียงช่วยพรรคนั้น ๆ เพราะต้องการให้พรรคได้รับเสียงข้างมากจะได้จัดตั้งรัฐบาล เพื่อจะนำนโยบายพรรคมาใช้เป็นนโยบายพรรคมาใช้เป็นนโยบายในการบริหารประเทศ

1.6 การลอบบี้เนักการเมือง การที่ประชาชนพูดชักชวนและพูดจูงใจเนักการเมืองให้กระทำหรือไม่กระทำในสิ่งที่ตนต้องการจะให้บังเกิดขึ้น ซึ่งส่วนมากจะเป็นวิธีที่ประชาชนกระทำเพื่อรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ

เป็นรูปแบบที่ไม่เป็นที่ยอมรับในบางสังคม และไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้โดยตรง แต่ก็มีความสำคัญไม่น้อยในการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 4 แบบ คือ

2.1 การเดินขบวนประท้วง เป็นการรวมตัวของประชาชนเพื่อเดินขบวนประท้วงเพื่อแสดงออกถึงการไม่เห็นด้วยกับการดำเนินการในเรื่องหนึ่งของรัฐบาล ถือเป็น

การแสดงออกซึ่งพลังของประชาชน และมีบทบาทต่อการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองของประเทศไม่น้อยไปกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ

2.2 การก่อความวุ่นวายทางการเมือง การก่อความวุ่นวายทางการเมืองส่วนมากมักจะเกิดเพราะมีการปลุกระดมกลุ่มพลังงานต่าง ๆ เช่น กลุ่มนิสิตนักศึกษา กลุ่มสหภาพแรงงานกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น โดยส่วนมากจะยกเอาข้อบกพร่องของรัฐบาลขึ้นมาเป็นสาเหตุ ซึ่งเมื่อมีการปลุกระดมก็ย่อมมีพฤติกรรมที่แสดงถึงการต่อต้านการกระทำของรัฐบาลในรูปแบบต่าง ๆ เช่นการประท้วงนัดหยุดงาน การงดการให้ความร่วมมือกับรัฐบาล เป็นต้น ซึ่งจะมีผลเสียหายต่อต้านเศรษฐกิจและอื่น ๆ จึงจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องหามาตรการมาแก้ไขปัญหาก็เพื่อให้สามารถบริหารประเทศไปได้

2.3 การใช้ความรุนแรงทำร้ายร่างกายและทรัพย์สิน วิธีการแบบนี้เป็นการก่อวินาศกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การลอบวางระเบิดสถานที่สำคัญ การข่มขู่เพื่อให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว เป็นวิธีการที่คนส่วนใหญ่ของประเทศไม่เห็นด้วย แต่เป็นผลกระทบต่อรัฐบาลที่จะต้องดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ หรืออย่างน้อยก็หันมาสนใจปัญหาและหาทางแก้ไข

2.4 การปฏิวัติ เป็นวิธีการรุนแรงและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองและโครงสร้างของสังคมอย่างรวดเร็ว การมีส่วนร่วมประเภทนี้ถือว่ามีความรุนแรงมากกว่าการมีส่วนร่วมใด ๆ ทั้งหมด

การอธิบายถึงรูปแบบต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ก็เพื่อแสดงให้เห็นความหลากหลายของรูปแบบที่ประชาชนจะเข้าร่วมได้ ซึ่งมีทั้งในลักษณะที่ได้รับการยอมรับและไม่ยอมรับในสังคมทั่วไป ซึ่งจากรูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าวจะสังเกตได้ว่าเป็นรูปแบบที่อยู่ในการเมืองในระบบรัฐสภาเป็นส่วนใหญ่

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2541, 317-324) แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การกำหนดตัวผู้ปกครอง ถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญที่สุดของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในฐานะเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยการเลือกตั้งผู้ปกครองหรือผู้นำทางการเมืองทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร

นอกจากนี้ประชาชนยังมีสิทธิในการถอดถอนผู้นำทางการเมืองอีกด้วย กล่าวคือในกรณีที่ผู้นำทางการเมืองมิได้กระทำเพื่อสนองตอบเจตจำนงทั่วไปของประชาชนหรือกระทำการซึ่งขัดต่อคุณธรรมทางการเมืองหรือการเป็นแบบอย่างที่ดีของประชาชน ประชาชนมีสิทธิที่จะแสดงออกเพื่อขับไล่ผู้นำที่ไม่พึงประสงค์เหล่านั้นได้ ทั้งนี้อาจจะกระทำ

ด้วยการแสดงประชามติไม่ยอมรับผู้นำทางการเมืองทั้งโดยนิตินัยถ้ากฎหมายบัญญัติไว้หรือโดยพฤตินัยก็ได้

2. การผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาล เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการผลักดันการตัดสินใจที่สำคัญของรัฐบาล ในสังคมประชาธิปไตยโดยทั่วไปจะมีลักษณะเป็นสังคมพหุ (Pluralist Society) คือสังคมจะประกอบไปด้วยกลุ่มสังคมอย่างหลากหลายที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะของกลุ่ม การเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของกลุ่มอาจเป็นไปได้เพื่อการรักษาผลประโยชน์ของตนหรือเพื่อผลประโยชน์ของส่วนร่วม และจะมีผลเกี่ยวพันกับการผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาล

การแข่งขันของกลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ยังมีมากและมีอย่างกว้างขวางจะยิ่งทำให้การแข่งขันนำไปสู่ความยุติธรรมมากขึ้น ดังนั้น บทบาทของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมประชาธิปไตยที่มีต่อการตัดสินใจของรัฐบาล จึงมีความสำคัญต่อการยกระดับสมรรถนะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจากระดับบุคคลไปสู่ระดับ องค์กรซึ่งต้องอาศัยกลยุทธการรวมกลุ่มเป็นกลไกสำคัญ

3. การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ในสังคมประชาธิปไตยถือว่าประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการที่จะวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลได้ทั้งในทางสนับสนุนและคัดค้านการวิพากษ์วิจารณ์โดยประชาชนจะมีบทบาทสำคัญในการควบคุมกำกับ และตรวจสอบการกระทำของรัฐบาล นอกจากนี้ยังเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนสนใจกิจกรรมของรัฐบาลมากยิ่งขึ้น และจะพัฒนาไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่สูงขึ้นได้

4. การชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมือง ในสังคมประชาธิปไตยประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพที่จะชุมนุมและเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ ทั้งในทางสนับสนุนและคัดค้านการกระทำของรัฐบาลการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองถือว่าเป็นการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญ ทั้งนี้เพื่อแสดงให้รัฐบาลรู้ว่าประชาชนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับนโยบายและการกระทำของรัฐบาล และเพื่อแสดงการเรียกร้องให้รัฐบาลสนองตอบความต้องการของประชาชนอย่างรวดเร็ว

ในการชุมนุมเคลื่อนไหวเพื่อสนับสนุนรัฐบาล ส่วนใหญ่จะเป็นไปโดยสงบและเป็นระเบียบเรียบร้อย มีลักษณะเป็นการชุมนุมเพื่อให้กำลังใจ การชุมนุมลักษณะนี้จะไม่มีการยึดถือ แต่การชุมนุมเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านรัฐบาลมักจะเริ่มต้นจากความไม่พอใจต่อนโยบายหรือการกระทำของรัฐบาล อาจเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับประโยชน์ของกลุ่มหรือประโยชน์ของสังคมก็ได้ การชุมนุมจะเพิ่มความรุนแรงยิ่งขึ้นหากข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุมไม่ได้รับการสนองตอบ การชุมนุมอาจจะตั้งมั่นอยู่กับที่หรือมีการเคลื่อนไหวเพื่อเพิ่มความ

กีดกันต่อรัฐบาลก็ได้ ถ้าประเด็นที่เคลื่อนไหวเป็นเรื่องประโยชน์ของสังคมและประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วย ประชาชนอาจเข้าร่วมมากขึ้นจนในที่สุดหากรัฐบาลไม่ยอมตกลงตามข้อเสนออาจเกิดการประท้วงหน้า และนำไปสู่การปะทะกัน กลายเป็นการจลาจลได้

รูปแบบต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่รวบรวมมาข้างต้น สามารถสรุปเป็น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ ตามรูปแบบของ แอลมอนด์ และ เพาเวล (Almond and Powell อ้างถึงใน สิทธิพันธ์พุททหุน 2536, 161)

1. รูปแบบเป็นทางการ (Convention Form)

- 1.1 การออกเสียงเลือกตั้ง
- 1.2 การพุดจาปรึกษาเรื่องการเมือง
- 1.3 กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
- 1.4 การจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ

2. รูปแบบไม่เป็นทางการ (Unconventional Form)

- 2.1 การยื่นข้อเสนอเรียกร้อง
- 2.2 การเดินขบวน
- 2.3 การประท้วงหน้ากัน
- 2.4 การละเมิดกฎระเบียบของสังคม
- 2.5 การใช้ความรุนแรงทางการเมือง
 - 2.5.1. ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน
 - 2.5.2. การประทุษร้ายต่อบุคคล
- 2.6 สงครามกองโจรและการปฏิวัติ

แม้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันออกไปบ้าง สิทธิพันธ์ พุททหุน (2536, 162) เห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละรูปแบบของแต่ละสังคมก็อาจดำเนินไปใน 2 แบบแผนใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นอิสระ (Autonomous Political Participation) หมายถึง ลักษณะที่ราษฎรเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบใด ๆ ด้วยความพึงพอใจส่วนตัว เป็นไปโดยความสมัครใจหรือได้พินิจพิเคราะห์ใช้วิจารณญาณของตนเอง มองเห็นประโยชน์ของการเข้ามีส่วนร่วม และมองเห็นว่าตนเองสามารถที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้อย่างแท้จริง

2. การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยถูกปลุกกระดม (Mobilization Political Participation) หมายถึง ลักษณะของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของราษฎรที่เป็นไปโดย

ที่ไม่ได้เกิดจากเจตจำนงของเขาเอง แต่เกิดจากผู้อื่นปลุกกระตุ้นให้เข้าร่วมในการกระทำกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ โดยการขู่เข็ญ บังคับ ชักจูง หรือใช้อิทธิพลทางวัตถุ เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นตามที่ผู้ปลุกกระตุ้นต้องการ

1.1.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนนั้น ถือได้ว่าเป็นหัวใจของงานพัฒนาและในการที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์หลายประการที่ก่อให้เกิดความร่วมมือได้ มีผู้กล่าวถึงปัจจัยของการมีส่วนร่วมไว้หลายท่าน ดังรายละเอียดดังนี้

อัลวิน เบิร์ตเทรนต์ (Bertand 1958 : 147 – 157 อ้างถึงใน อินทิรา มณีคุณ 2540, 23) กล่าวถึงปัจจัยทางวัฒนธรรมของประชาชนที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ซึ่งได้แก่ลักษณะส่วนบุคคลต่าง ๆ คือ

1. อายุ
2. เพศ
3. สถานภาพทางสังคม
4. อาชีพ
5. การศึกษา
6. ถิ่นที่อยู่อาศัย
7. ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น
8. ปัจจัยอื่น ๆ เช่น การอาศัยในเมืองหรือชนบท จำนวนสมาชิกในครอบครัว

และลักษณะครอบครัว ค่านิยม และทัศนคติ

โคเฮน และ อัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff 1977 : 59 – 78 อ้างถึงในอินทิรา มณีคุณ 2540, 23-24) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่

1. อายุ และ เพศ
2. สถานภาพในครอบครัว
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม เช่น ชั้นทางสังคม ศาสนา
5. อาชีพ
6. รายได้และทรัพย์สิน
7. ระยะเวลาในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ
8. พื้นที่ดินถือครอง และสถานภาพการทำงาน

นิรันดร์ จรุงติเวศย์ (นิรันดร์ จรุงติเวศย์, ใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, บรรณาธิการ 2527 : 183 ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์

2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติยศมีตำแหน่งทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วยทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรง ผู้น้อยก็ยอม

3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในกระทำต่าง ๆ เช่น บีบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส

ประพนธ์ ปิยรัตน์ (2534 : 17 – 18) ได้ทบทวนเอกสาร และข้อสรุปของนักพัฒนา พบว่าปัจจัยที่เป็นปัญหาต่อการมีส่วนร่วมได้จำแนกออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ 2 กลุ่ม ดังนี้

ปัจจัย พื้นฐานด้านชุมชน ได้แก่

- มีความแตกต่างของกลุ่มในประเด็นต่าง ๆ
- ขาดองค์กรพื้นฐานของชุมชนที่จะรวมกลุ่มชนชั้นเหล่านั้น
- ประชากรหนาแน่นมากหรือกระจัดกระจายมากเกินไป
- ความแตกต่างทางด้านความเชื่อและวัฒนธรรม
- ขาดผู้นำที่มีความสามารถและขาดการมีส่วนร่วมกันระหว่างองค์กรของชุมชน
- ประชาชนไม่ให้ความสนใจในกิจกรรมที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการวางแผน
- ความสนใจที่แตกต่างกันในกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน
- ประชาชนคุ้นเคยในการเป็นผู้รับมากกว่าเป็นผู้ร่วมตัดสินใจ
- บุคคลในชุมชนไม่ยอมรับปัญหาของชุมชนภายนอกเป็นผู้ชี้ให้เห็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ
- การรายงานผลสำเร็จของการปฏิบัติงานมากเกินไปจนความจริง
- การประจบสอพลอของผู้ปฏิบัติต่อผู้มีอำนาจเหนือ
- ไม่ได้เน้นบทบาทเฉพาะบุคคล แต่บุคคลจะถูกกำหนดได้แสดงบทบาทมากเกินไป
- เทคนิค วิธีการประชาสัมพันธ์มากเกินไป ไม่คำนึงเนื้อหา

- บุคลากรมีคุณสมบัติไม่เหมาะสม
- ขาดการกระจายอำนาจและขาดกลไกที่จะสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน

จากปัจจัยที่ส่งเสริม และเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่าการจะทำให้ประชาชนหรือบุคคลในทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วยนั้นจะเกิดจากความพร้อม ความสมัครใจ และการมองเห็นประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา และต้องเปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมการร่วมตัดสินใจ แสดงความคิดเห็นและให้เขาเกิดการยอมรับ กลุ่มผู้นำต้องลดบทบาทให้มีความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน ในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ของชุมชน และยอมรับบทบาทสมาชิกให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานหรือการจัดกิจกรรมของชุมชนให้มากขึ้น

1.1.5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักรัฐศาสตร์ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับปัจจัยอันเป็นสาเหตุของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแวดวงนักวิชาการผู้สนใจทางพฤติกรรมศาสตร์และการพัฒนาทางการเมือง เป็นการพยายามหาคำตอบว่าเหตุใดในสังคมหนึ่งจึงมีการขยายตัวของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างรวดเร็ว หน้าที่ในอีกสังคมหนึ่ง ยังมีลักษณะที่เกือบไม่มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองเลย เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ดังนั้น การพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักวิชาการที่สนใจจะพิจารณาปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยส่วนบุคคลว่าเหตุใดบุคคลหนึ่งจึงมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างจากอีกบุคคลหนึ่ง ดังนี้คือ

1) *ปัจจัยส่วนบุคคล* ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง คือ พันธุกรรม แรงขับ บุคลิกภาพ ความต้องการทางจิตใจและร่างกาย ความเชื่อ ค่านิยม และ ทักษะทางการเมือง (Lester W.Milberath, 1977 : 30-42 อ้างถึงใน วัชรี้ ด่านกุล 2541, 20)

2) *ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง* ซึ่งเป็นส่วนของสภาพแวดล้อม ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง มีปัจจัยที่สำคัญดังนี้ คือ

(1) *ระดับการพัฒนา* เป็นลักษณะของกระบวนการสร้างความเป็นทันสมัย (modernization) เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างสังคมดั้งเดิมกับสังคมทันสมัย กระบวนการนี้จะเป็นผลให้สังคมดั้งเดิมแปรเปลี่ยนไป urbanization (การขยายตัวของเมือง สร้างความเป็นเมือง) industrialization (การสร้างความเป็นอุตสาหกรรมภายในประเทศ) ระดับการศึกษาของคนสูงขึ้นความคาดหวัง ความทะเยอทะยานของคนเพิ่มสูงขึ้นอันเป็นผลจากการเปลี่ยนทัศนคติทางสังคม (social mobilization) ในขณะเดียวกันในสังคมที่ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจอยู่ในอัตราที่ต่ำกว่ากระบวนการ social mobilization (การเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางสังคม) แล้ว ความคับข้องใจจะเกิดขึ้น และถ้าความคับข้องใจเหล่านี้ไม่ได้รับการแก้ไขแล้ว ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง สร้างข้อเรียกร้อง (demand) เข้าสู่ระบบการเมืองมากยิ่งขึ้น (Samuel P.Huntington, 1971 : 33-34 อ้างถึงใน วัชรวิวัฒน์ ด้านกุล 2541, 21)

(2) *กฎหมายเกี่ยวกับวิธีการเมือง* เช่น กฎเกี่ยวกับผู้มีสิทธิออกเสียง เลือกตั้งบุคคลที่ไม่มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีแนวโน้มที่จะไม่เข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ และผู้ที่มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งก็มิได้หมายความว่า จะเข้าร่วมทางการเมืองเสมอไป ผู้ที่ไม่มีสิทธิลงคะแนนเสียงเพราะไม่มีคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น อ่านหนังสือไม่ได้ เพศหญิง อายุไม่ถึง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสิ่งกีดขวางการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองตามกฎหมาย เช่น ความต้องการหลักแหล่งที่อยู่อาศัย ภาษี การลงคะแนน หรือการดำเนินการเลือกตั้ง เป็นต้น

(3) *สถาบันทางการเมือง* โดยเฉพาะระบบพรรคการเมืองยังมีการแข่งขันระหว่างพรรคการเมืองมากเท่าไร อัตราการมีส่วนร่วมทางการเมืองยิ่งสูงขึ้น เพราะพรรคการเมืองจะพยายามใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อสร้างความพึงพอใจเป็นที่ประทับใจแก่ผู้เลือกตั้ง โดยการตอบสนองผลประโยชน์ต่อประชาชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และให้ผลประโยชน์ต่อประชาชนส่วนใหญ่เพื่อให้ฐานพรรคการเมืองกว้าง อันจะเป็นประโยชน์ต่อพรรคการเมืองในการลงคะแนนเสียงให้พรรค นอกจากนี้กลุ่มผลประโยชน์ก็เป็นสถาบันการเมืองหนึ่งที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล เนื่องจากบุคคลที่มีผลประโยชน์คล้ายคลึงจะรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ เพื่อผลักดันให้พรรคการเมืองที่กลุ่มตนสนับสนุนดำเนินนโยบายทางการเมืองที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่มตนให้มากที่สุดจึงเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้เงินสนับสนุนพรรคการเมือง การไปเลือกตั้งให้พรรคการเมืองอื่น ๆ

(4) *ลักษณะการเลือกตั้ง* ปัจจัยสำคัญที่มีต่อพฤติกรรมการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้ง คือ ความรู้สึกที่มีต่อการเลือกตั้ง บุคคลมีแนวโน้มที่จะไปเลือกตั้ง เพราะเขารู้สึก

ว่าเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนั้นยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีก เช่น ความเข้าใจในการเลือกตั้งผู้สมัคร การโฆษณาสื่อสาร ตลอดจนเขตการเลือกตั้งที่ชัดเจน เป็นต้น

ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลขึ้นอยู่กับระบบการเมือง และสถาบันรัฐธรรมนูญของประเทศนั้นเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากน้อยเพียงไร วิธีใดและโดยใครบ้างที่จะก่อให้เกิดสังคมที่มั่นคง ซึ่งประชาชนสามารถดำรงชีวิตที่ดีได้

(5) การได้รับข่าวสารทางการเมือง (Norman H.Nie, 1969 : 361-378 อ้างถึงใน วัชรวิ ด่านกุล 2541, 21) ทำให้มีการสื่อสารทางการเมือง จะมีผลต่อความรู้สึกถึงผลกระทบจากการปฏิบัติงานของรัฐบาลความรู้สึกในด้านความสามารถทางการเมืองและความสนใจ โดยจะกระตุ้นให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง (Norman H.Nie, 1969 : 808-832) โดยการได้รับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชน (วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์) หรือจากการสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น การเจรจาการประชุม (Milbrath and Goel : 35-42 อ้างถึงใน วัชรวิ ด่านกุล 2541, 21)

โดยหากบุคคลที่สนใจการเมือง จะมีการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลและมีการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการมากขึ้น มีแนวโน้ม มีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นตามไปด้วย นอกจากนี้บุคคลที่สนใจการเมืองจะมีการหาข่าวสารทางการเมืองมากขึ้นตามไปด้วย และเป็นข่าวสารทางการเมืองที่บุคคลนั้นสนใจ นอกจากนี้สื่อมวลชนยังมีบทบาทสำคัญในการให้ข่าวสารทางการเมือง จากการที่มีการปฏิวัติด้านเทคโนโลยีการสื่อสารมวลชน จึงเป็นสิ่งเร่งทางด้านการเมืองที่มีต่อประชาชนในประเทศอุตสาหกรรมสมัยใหม่ และในประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นสื่อ (ช่องทาง) วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นสิ่งเร่งทางด้านการเมืองไม่ได้มีผลทำให้แตกต่างกันทั้งในประเทศอุตสาหกรรมสมัยใหม่และในประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย ยกเว้นในกรณีประเทศต่าง ๆ นั้น มีอัตราการรู้หนังสือสูง (ระดับการศึกษาสูง) จะมีความแตกต่างกันในด้านการเมือง สื่อมวลชนเหล่านี้ทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งผลต่อการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยสื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดทางเลือกในการตัดสินใจทางการเมืองมากกว่าที่จะกำหนดการตัดสินใจ ทั้งนี้เพราะประชาชนจะเป็นผู้กระทำในสิ่งซึ่งเขาตัดสินใจแล้วว่าเป็นการกระทำซึ่งผ่านการเลือกสรรแล้ว (selective exposure) และการกระทำซึ่งผ่านการไตร่ตรองอย่างเข้มงวด (selective attention) ดังนั้น สิ่งที่ประชาชนตั้งใจกระทำเมื่อเขาได้รับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ก็จะต้องพิจารณาว่าข่าวสารนั้นก่อให้เกิดความคิดอ่านทางการเมืองบ้างหรือไม่ (อภิชาติ การิกานูจน์, 2534 : 30-31) และในบางสังคมจะใช้สื่อมวลชนเหล่านี้เพื่อการโฆษณาชวนเชื่อหรือเพื่อให้เกิดการยอมรับทางการเมือง (political

socialization) แก่สมาชิกในสังคม และที่สำคัญก็คือสื่อมวลชนเหล่านี้ เป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง แน่แน่นอนว่าถ้าผู้ปกครองไร้ความประนีประนอม ไม่สนองต่อความต้องการของสมาชิกในสังคม ก็จะเป็นผลให้มีข้อเรียกร้องต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้นด้วย (สิทธิพันธ์ พุทธหุน : 163)

3) ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นตัวแปร เป็นรูปธรรมและมองเห็นได้ชัดเจนมากที่สุด นอกจากนี้ตัวแปรทางด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมยังเป็นตัวแปรต้น (independent variable) ของตัวแปร (ที่มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอื่น ๆ อีกด้วย) เช่น ความเชื่อ ค่านิยม บุคลิกภาพทางการเมือง ทักษะทางการเมือง เป็นต้น (Milbrath and Goel : 86 อ้างถึงใน วัชรวิทย์ ดำนกุล 2541, 22)

สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และสังคม เช่น สถานะทางเศรษฐกิจ และสังคมของบุคคลที่อยู่อาศัย การเป็นสมาชิกองค์กร อายุของบุคคล ความแตกต่างทางเพศ ศาสนา เป็นต้น (Herbert Mc Closky : 56 อ้างถึงใน ชัยพร เจียมตน 2548, 47) ปัจจัยเหล่านี้มีสหพันธ์สูงกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) สถานะทางเศรษฐกิจ และสังคม

สถานะทางเศรษฐกิจ และสังคมของบุคคลพิจารณาจากระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ การพิจารณาว่าบุคคลใดมีสถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมสูงหรือต่ำนั้น พิจารณาจากระดับความสูงต่ำของปัจจัยทั้ง 3 ดังกล่าวเป็นสำคัญจากการศึกษาวิจัยหลายครั้งในสหรัฐอเมริกาพบว่า ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมสูงจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ (Norman H.Nie : 68 อ้างถึงใน ชัยพร เจียมตน 2548, 47) และความสัมพันธ์ระหว่างสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมกับกิจกรรมทางการเมืองใกล้เคียงอย่างมาก

(1) ระดับการศึกษา มิลเบรท และโกเอล (Milbrath and Goel) พบว่าในระหว่างตัวแปรทางด้านสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม (social and economic) ที่ใช้อธิบายการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น การศึกษาเป็นปัจจัยที่ได้รับความใส่ใจมากที่สุด จากการวิจัยของนักวิชาการต่างประเทศหลายท่าน พบว่า ผู้มีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้มีการศึกษาน้อยกว่า เช่น การศึกษาวิจัยของอัลมอนด์ และเวอร์บา (Almond and Verba) ปี 1995 ใน The civic culture (Gabriel A.Almond, 1965) เวอร์บา ไนซ์ และกิม (Sidney, Verba, Norman H.Nie and Joe-On Kim) ใน comparative politics series (Sidney Verba, 1971) เพาเวลล์ และพริวิตท์ (Norman H.Nie, G.Bingham Powell

and Kenneth Prewitt) ในปี 1969 (Norman H.Nie : 361-378) งานวิจัยของโกเอล ในปี 1975 (Goel, 1975 : 333-346) และงานวิจัยของอเล็กซ์ อินเคเลส (Alek Inkelese) (Alek Inkeleses, 1969 : 1120-1141) ในปี 1969 (อ้างถึงใน ชัยพร เจียมตน 2548, 47) เป็นต้น นอกจากนี้ตัวแปรการศึกษายังเป็นปัจจัยที่มีอำนาจมากที่สุดในการกระตุ้นบุคคลทุกฐานะอาชีพ วัฒนธรรม และเชื้อชาติ เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกรูปแบบมากขึ้น

เหตุที่การศึกษาที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลในทุกวัฒนธรรมอย่างเข้มข้นนั้น เพราะระดับการศึกษาของบุคคลมีความสัมพันธ์กับคุณสมบัติทางด้านบุคลิกภาพทางสังคมและจิตวิทยาของบุคคลด้วย กล่าวคือ บุคคลซึ่งมีการศึกษาสูง มีรายได้สูงกว่า ได้รับข่าวสารจากสื่อมวลชนมากกว่า มีอาชีพที่มีสถานะสูงกว่า ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับรัฐบาลและการเมืองมากกว่า และรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองมากกว่าด้วย มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและมีความสนใจและรับผิดชอบ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการศึกษาเป็นตัวทำนายเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองที่แข็งแกร่งที่สุด (Milbrath and Goel : 98-102 อ้างถึงใน ชัยพร เจียมตน 2548, 47) ดังที่การศึกษาวิจัยของอัลมอนด์ และเวอร์บา (Almond and Verba ใน The Civic Culture) เกี่ยวกับผลกระทบของการศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมทางการเมืองมีดังนี้ คือ

- 1) มีความระมัดระวังต่ออิทธิพลของรัฐบาลที่มีต่อปัจเจกชนมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำกว่า
- 2) ติดตามการเมืองและให้ความสนใจต่อกิจกรรมการณรงค์หาเสียงมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำกว่า
- 3) มีข่าวสารทางการเมืองมากกว่า
- 4) มีความคิดเห็นทางการเมืองกว้างขวางกว่า
- 5) มักจะเข้าร่วมอภิปรายทางการเมืองมากกว่า
- 6) มีความรู้สึกอิสระที่จะอภิปรายทางการเมืองกับบุคคลทั่วไปมากกว่า
- 7) มีความรู้สึกว่าตนเองสามารถมีอิทธิพลต่อรัฐบาล
- 8) มีความเชื่อมั่นต่อสภาพแวดล้อมทางสังคม มีความเชื่อว่าบุคคลทั่วไปนั้นไว้วางใจได้ และมีประโยชน์
- 9) มักเป็นสมาชิกที่มีความกระตือรือร้นขององค์การ

สำหรับกรณีศึกษาในประเทศไทยเกี่ยวกับตัวแปรด้านการศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมการเมือง จากการศึกษาวิจัยของ วิภากรณ์ ปราโมช ณ อยุธยา พบว่า ระดับการศึกษาของประชาชนมีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเมือง ทักษะคิดต่อการเมืองการ

ปกครองแบบประชาธิปไตย และทัศนคติต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีสิ่งเหล่านี้ดีกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ (วิภากรณ์ ปราโมช ณ อยุธยา, 2511 : 105-106, 120-121,127)

2) รายได้ ผลงานวิจัยหลายชิ้น เช่น โรเบิร์ต อี เลน (Robert E. Lane) ใน Political Life : 1959 ; ลิฟเซ็ท (Lipset) ใน Political Man และ เวอร์บา (Verba) ในปี 1972 รวมทั้งของมิลแบรท (Milbrath) และโกเอล (Goel) ได้พบว่า ผู้ที่มีรายได้มากกว่าจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า (Milbrath : 96-98) (อ้างถึงใน ชัยพร เจียมตน 2548, 48) จากการวิจัยในภาคใต้ของอเมริกาพบว่า ในระหว่างพวคนิโกรด้วยกันนั้น รายได้มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของพวกเขามากกว่าตัวแปรการศึกษาและอาชีพ

รายได้สัมพันธ์กับความแตกต่างของระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างชัดเจน และมีอิทธิพลอย่างมากที่สุดต่อกิจกรรมที่ต้องการความนิยมนับถือหรือกิจกรรมที่ต้องการเงินทุนที่ดี จากการศึกษาของ เวอร์บา และไนซ์ (Verba and Nie : 1972 อ้างถึงใน ชัยพร เจียมตน 2548, 48) ในสหรัฐอเมริกา “รายได้” มีอิทธิพลต่อกิจกรรมบางประเภท การสื่อข่าวสารทางการเมือง และ กิจกรรมประเภทการเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองมากกว่ามีกิจกรรมประเภทการเลือกตั้ง และกิจกรรมประเภทการติดต่อเฉพาะ เวอร์บา และ ไนซ์ (Verba and Nie, 1972 : 90 อ้างถึงใน ชัยพร เจียมตน 2548, 49) เหตุผลที่รายได้ มีความสัมพันธ์กับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น มิลแบรท และโกเอล (Milbrath and Goel) อธิบายว่าเป็นเพราะความแตกต่างของรายได้ มีความเกี่ยวข้องกับความแตกต่างของสถานะทางเศรษฐกิจสังคม และทัศนคติ กล่าวคือ ผู้ที่มีความมั่งคั่งมากกว่ามักจะมีระดับการศึกษาสูงกว่าปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเศรษฐกิจและการเมืองต่าง ๆ มากกว่า จึงทำให้มีการพัฒนาทัศนคติและความเชื่อต่าง ๆ ของตน ซึ่งเอื้อต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า มิลแบรท และโกเอล (Milbrath and Goel, 1960 : 90-97 อ้างถึงใน ชัยพร เจียมตน 2548, 49)

ในกรณีศึกษาของประเทศไทย พบว่า รายได้เป็นตัวแปรอิสระ (independent variable) ที่มีสหสัมพันธ์กับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะมีกำลังทรัพย์และเวลาเพียงพอที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนและกลุ่มจากผลการวิจัยการเลือกตั้งผู้ว่าราชการและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2518 โดยสุ่มตัวอย่างจากประชาชน จำนวน 2,400 คน พบว่า ผู้ที่มีรายได้สูงไปใช้สิทธิเลือกตั้งสูงที่สุดร้อยละ 53 ผู้ที่มีรายได้ปานกลางไปใช้สิทธิร้อยละ 38.71 และผู้ที่มีรายได้ต่ำไปใช้สิทธิร้อยละ 31-81 (ทิพาพร พิมพ์สุทธิ และอนุสรณ์ ลิ้มมณี, 2524 : 176-177)

3) *อาชีพ* ผลงานการวิจัยของนักวิชาการชาวตะวันตกหลายท่านพบว่า บุคคลที่มีสถานะทางอาชีพสูง มีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าจากการศึกษาของ เจนเสน (Jensen) (Jack Jansen, 1960 : 104 อ้างถึงใน ชัยพร เจริญตน 2548, 49) ได้พบว่า พวกประกอบวิชาชีพ (professionals) มีแนวโน้มที่จะมีความกระตือรือร้นทางการเมืองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ นักธุรกิจ เสมียน ช่างฝีมือ และ กรรมกร ตามลำดับ นอกจากนี้ ผลงานการวิจัยจำนวนมากได้ค้นพบตรงกันว่า กรรมกร เป็นพวกที่ไม่อยากเข้าเกี่ยวข้องกับ (อย่างกระตือรือร้น) กับการเมืองมากที่สุด ยกเว้นแต่ในประเทศที่มีขบวนการและพรรคการเมืองของกรรมกรเข้มแข็ง เช่น ในนอร์เวย์และอังกฤษ เป็นต้น ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากงานของกรรมกร (laboring man) ทำให้กรรมกรไม่สามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีความกระตือรือร้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมเกี่ยวกับการรณรงค์ต่าง ๆ เนื่องจากเวลาการทำงานถูกกำหนดตายตัว ไม่สามารถหาเวลาที่จะประชุมกับกลุ่มต่าง ๆ ได้ และโดยปกติงานของกรรมกรก็ไม่มีผลสำคัญเพียงพอที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงเป็นการกระทำทางการเมืองได้ ประการสุดท้าย ความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตของการเมือง (political outcomes) กับความพึงพอใจในรายได้และงานของพวกเขาก็ไม่ชัดเจนมากนัก

4) *ที่อยู่อาศัย* ที่อยู่อาศัยเป็นตัวแปรอิสระที่สำคัญในการอธิบายการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองจะมีความรู้สึกใกล้ชิดกับสมาคมต่าง ๆ มากกว่าชาวชนบทจากการศึกษาหลายครั้งในสังคมตะวันตก พบว่าชาวนากระตือรือร้นทางการเมืองน้อยกว่าคนในเมือง เช่น งานวิจัยของเบอร์เรลสัน (Berelson) ในปี 1954 และแคมป์เบล (Campbell) ในปี 1962 ความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทที่ชัดเจน คือ ระดับกิจกรรมทางการเมืองของผู้หญิงในเมืองกับชนบท และประเพณีตะวันออกที่ว่า “การเมืองเป็นงานของผู้ชาย” มิลเบรท (Milbrath) ย้ำว่า อันที่จริงแล้วมิใช่ขนาดชุมชนแต่เป็น “แบบ” ของชุมชนมากกว่าที่จะมีอิทธิพลต่อระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง มิลเบรท (Milbrath : 106-110 อ้างถึงใน ชัยพร เจริญตน 2548, 50)

5) *ผลการศึกษาหลายชิ้นพบว่า* การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอตามอายุจนกระทั่งถึงจุดสูงสุดในวัยกลางคน ต่อจากนั้นจะค่อย ๆ ลดลงตามอายุที่มากขึ้น เช่น จากการศึกษาของเวอร์บา และไนซ์ (Verba and Nie) ในปี 1972 (Verba and Nie : 90 อ้างถึงใน ชัยพร เจริญตน 2548, 50)

ไนซ์ เวอร์บา และคิม (Nie Verba and Kim) ในปี 1974 (Norman H.Nie, 1974 : 319-340 อ้างถึงใน ชัยพร เจริญตน 2548,50) จากการศึกษาดังกล่าวได้ค้นพบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกรูปแบบอย่างเสมอภาค

มิลเบรท และโกเอล (Milbrath and Goel) ได้ค้นพบว่า มีปัจจัยแทรกอยู่ 3 ปัจจัย ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ 1) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชน 2) มีเวลาว่างสำหรับการเมือง และ 3) มีสุขภาพดีโดยอธิบายว่า การเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชนนั้น พัฒนามาทีละเล็กละน้อยจากการมีคู่ การมีความรับผิดชอบในการทำงาน และการต้องการมีครอบครัว ด้วยวิธีการเดียวกันนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองได้เริ่มขึ้นและเพิ่มขึ้นทีละเล็กละน้อยตามการเพิ่มขึ้นของอายุระดับสูงสุดอยู่ที่อายุ 35 ถึง 40 ปี

สำหรับพวกเด็กหนุ่มสาวที่ยังโสดนั้นมักจะปลีกตนเองออกมาจากการเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชนของตน และเมื่อหาโอกาสในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนี้ พวกคนแก่ พวกทุพพลภาพ ก็มักจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองลดน้อยลง มิลเบรท และโกเอล (Milbrath and Goel : 114-116 อ้างถึงใน ชัยพร เจริญคน 2548, 50) แต่ในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองนอกระบบ เช่น การประท้วง การเดินขบวน และการก่อการจลาจล ผู้เข้าร่วมมากที่สุดได้แก่ คนที่อยู่ในวัยหนุ่ม มิลเบรท และโกเอล (Milbrath and Goel) ได้อธิบายว่า เหตุที่เป็นดังนี้อาจจะเป็นเพราะคนหนุ่มสาวมักใช้เวลาว่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกนักศึกษาและคนตกงาน มีความรู้สึกปฏิเสธรรทัดฐานของชุมชนมีความคิดที่จะแก้แค้นต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างสม่ำเสมอ และต้องการปฏิรูประบบเพื่อให้พวกได้มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วม

นอกจากแนวคิดทั้ง 4 แบบที่ Parry และคณะ กล่าวถึงข้างต้นแล้ว นักวิชาการอีก 3 ท่าน คือ แม็คคอสกี้ (Herbert McCosky) และ มิลเบรท และโกเอล (Lester Milbrath & M.L. Goel) ยังได้นำเสนอกรอบแนวคิดที่ใช้อธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

แม็คคอสกี้ (McCosky 1968, p. 256, อ้างถึงใน สถิตย์ นิยมญาติ 2524, 33-39) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่สลับซับซ้อน และขึ้นอยู่กับตัวแปรต่าง ๆ มากมายอีกทั้งน้ำหนักหรือความสำคัญของตัวแปรแต่ละตัวก็มากน้อยต่างกัน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าไม่มีตัวแบบของกรอบแนวคิด (Conceptual Model) ที่จะใช้ในการอธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่เลย ตามแนวคิดของ แม็คคอสกี้ (McCosky) ได้แบ่งชุดของตัวแปรต่าง ๆ ออกเป็น 3 ปัจจัย คือ

1. ตัวแปรทางด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม (the social environment)

สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา เพศ การเคลื่อนฐานะทางสังคม (mobility) และถิ่นที่อยู่อาศัย ซึ่งผลงานวิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ พบว่า ตัวแปรต่าง ๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับระดับของ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่บ้าง โดยทั่วไป บุคคลที่มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง คือ ผู้ที่ได้รับการศึกษาดี ผู้มีสถานภาพทางอาชีพและรายได้ดี ผู้ที่มีอายุในวัยกลางคน อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนาที่เด่นกว่า เพศชาย ตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง อยู่อาศัยในเขตเมือง และเป็นสมาชิกของสมาคมอาสาสมัคร อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมือง (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปแบบการเลือกตั้ง) กับตัวแปรบางตัวนั้นอยู่ในระดับต่ำและไม่คงที่ขึ้นอยู่กับบริบททางการเมืองวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ

2. ตัวแปรทางด้านจิตวิทยา (Psychological Variables)

ในแง่นี้ การเข้าร่วมทางการเมืองจะดำรงอยู่ได้ ขึ้นอยู่กับว่าได้ให้รางวัลหรือผลตอบแทนแก่ผู้เข้าร่วมอย่างไรบ้าง โดยเชื่อกันว่ามนุษย์เข้าร่วมทางการเมืองเพื่อสนองความต้องการต่าง ๆ ของเขา เช่น อำนาจ การแข่งขัน ความสำเร็จ ความวิตกกังวล ความก้าวร้าว ความรุนแรง เงินทอง ศักดิ์ศรี สถานภาพทางสังคม การยอมรับจากสังคม ฯลฯ กล่าวโดยสรุปคือความต้องการต่าง ๆ เป็นแรงผลักดันให้บุคคลเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมือง

นอกจากนี้ในแง่ของคุณลักษณะทางบุคลิกภาพ (Personality Traits) ซึ่งส่วนมากเป็นสิ่งที่บุคคลได้รับจากการเรียนรู้ พบว่า มีคุณลักษณะทางบุคลิกภาพบางอย่างมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเชิงบวก เช่น ลักษณะความเป็นคนชอบเด่นหรือชอบเป็นผู้นำลักษณะความเป็นผู้ที่รู้จักรับผิดชอบต่อสังคม และ มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูงซึ่งผู้ที่มีคุณลักษณะเหล่านี้ มีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่ขาดคุณลักษณะดังกล่าว

3. ตัวแปรทางด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง (The Political Environment)

เป็นที่กล่าวกันเสมอว่า สิ่งแวดล้อมทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง อาทิ ปัจจัยที่เกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมือง แต่สถานการณ์บางอย่างส่งผลให้การมีส่วนร่วมน้อยลง นอกจากนี้ยังได้แก่

3.1 ระบบพรรคการเมือง (The Party System) โดยพรรคการเมืองเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดในบรรดาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการเลือกตั้งซึ่งพรรคการเมืองจะแสดงบทบาทที่สำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก จะแสดงบทบาทในลักษณะของการแสดงออกซึ่งความรู้สึก (Expressive) โดยจะทำให้สมาชิกของพรรคมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ (The Feeling of Belonging) และมีความรู้สึกที่จะต่อต้านผู้ที่อยู่ตรงข้ามหรือต่างพรรค อีกประการหนึ่งคือ เป็นเครื่องมือ (Instrumental) เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์บางอย่าง ซึ่งในบทบาทนี้พรรคการเมืองต้องทำหน้าที่หลายอย่าง เช่น ดึงดูดและ

ช่วยในการลงทะเบียนให้แก่ผู้ออกเสียงเลือกตั้ง (Voter) จัดการในเรื่องการณรงค์หาเสียง เป็นต้น

3.2 การรณรงค์หาเสียง (*The Campaign*) กล่าวคือ พรรคการเมืองจะพยายามชักจูงให้ประชาชนไปเลือกพรรคของตน โดยใช้วิธีการรณรงค์หาเสียงแบบต่าง ๆ

3.3 ประเด็นและอุดมการณ์ทางการเมือง (*Issues and Ideology*) ผลการวิจัยจำนวนมากระบุว่า การมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กับความเอาใจใส่ทางการเมือง (*Political Awareness*) ซึ่งทำให้บุคคลมีความรู้ทางการเมืองอย่างแท้จริง และมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมืองสูง โดยการที่บุคคลจะมีความเอาใจใส่ต่อการเมืองได้นั้น เขาจะต้องมีความสนใจทางการเมืองด้วย ถ้าบุคคลไม่มีความสนใจทางการเมือง ก็ยากที่จะทำให้เขาติดตามข่าวสารทางการเมืองอยู่เรื่อย ๆ ความเอาใจใส่ทางการเมืองสูง สามารถที่จะเอาค่านิยมทางสังคมของเขาไปเกี่ยวข้องกับความคิดเห็นทางการเมืองของเขาได้ดีกว่า มีระบบความเชื่อหรืออุดมการณ์ทางการเมืองที่มั่นคง ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญอย่างถูกต้อง

ประเด็น (Issue) ทางการเมือง เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ถึงแม้ประชาชนอาจจะไม่รู้ในทุกประเด็นที่ถูกนำมากล่าวถึงในการเลือกตั้ง แต่บางประเด็นโดยเฉพาะประเด็นที่เด่น ๆ ที่ประชาชนรู้จักและเกี่ยวข้อง จะเป็นแรงผลักดันให้ประชาชนโดยเฉพาะผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรง ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากขึ้น

ในหลักการแล้ว ประเด็นทางการเมืองเกือบทุกประเด็น สามารถช่วยกระตุ้นให้ประชาชนเข้าร่วมทางการเมืองได้ แต่ในทางปฏิบัติ ประเด็นทางการเมืองที่แคบ หรือเป็นวิชาการจะไม่สามารถเรียกร้องความสนใจจากสาธารณชนได้นัก ซึ่งประเด็นทางการเมืองนี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ Position Issues และ Style Issues โดย Position Issues เป็นประเด็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น สวัสดิการสังคม ค่าจ้างขั้นต่ำ เป็นต้น ซึ่งเป็นประเด็นที่ประชาชนสามารถเข้าใจได้ง่าย และอาจจะเห็นผลได้ชัดเจน ส่วน Style Issues เป็นประเด็นทางการเมืองที่เกี่ยวกับโวหาร หรือสไตล์ เช่น สิทธิเสรีภาพ ปัญหาเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งมีความซับซ้อนและเป็นนามธรรมมากกว่า ดังนั้น จึงเป็นที่ดึงดูดในประชาชนน้อยกว่าประเด็นแรก

นักวิชาการอีก 2 ท่าน คือ มิลเบรท และ โกเอล (Milbrath & Goel 1977, p. 5 อ้างถึงใน ชัยพร เจริญตน 2548, 53) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจมองได้ทั้งในระดับมหภาค (Macro Level) และระดับจุลภาค (Micro Level) กล่าวคือ ในระดับมหภาคจะเป็นหน่วยทางสังคมขนาดใหญ่ เช่น ชาติ (Nation) เป็นหน่วยวิเคราะห์ ส่วนระดับจุลภาค

เน้นปัจเจกบุคคลและพฤติกรรมด้านการเมืองของเขาเป็นหน่วยวิเคราะห์ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจว่า ทำไมปัจเจกชนหรือกลุ่มชนจึงเข้าร่วมและไม่เข้าร่วมทางการเมือง เข้าร่วมเพื่ออะไร และอย่างไร โดยทั้งสองท่านจะเน้นการศึกษาระดับจุลภาคมากกว่าระดับมหภาค ตามแนวความคิดของ มิลแบรท และโกเอล (Milbrath & Goel 1977, p. 35-143 อ้างถึงใน ชัยพรเจียมตน 2548, 54) ได้แบ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. สิ่งเร้าทางการเมือง (Political Stimuli)

มิลแบรท และโกเอล (Milbrath & Goel) อธิบายว่า ก่อนที่การกระทำทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้นั้น บุคคลจะต้องค่อย ๆ ได้รับสิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อม สิ่งเร้าทางการเมืองนี้ เช่น การพูดคุยเกี่ยวกับการเมือง การได้รับข่าวสารข้อมูลได้ง่าย หรืออยู่ในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองบางรูปแบบ เป็นต้น ซึ่งทั้งสองได้รวบรวมผลศึกษาของนักวิชาการหลายท่านแลในหลายประเทศพบว่า

- 1) ยิ่งบุคคลที่ได้รับสิ่งเร้าทางการเมืองมากเท่าใด เขายังมีแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และจะเข้าร่วมในลักษณะที่ “ลึก” มากขึ้นเท่านั้น
- 2) บุคคลที่เข้ามีส่วนร่วมในการพูดคุยเกี่ยวกับการเมืองอย่างไม่เป็นทางการจะมีแนวโน้มว่าจะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ มากกว่าพวกที่ไม่มี การพูดคุยเรื่องการเมือง
- 3) ชนชั้นกลางมักจะได้รับสิ่งเร้าทางการเมืองมากกว่าชนชั้นกรรมกร
- 4) โดยเหตุที่บุคคลมีแนวโน้มที่จะติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ที่มีระดับการศึกษาเท่าเทียมกัน และโดยเหตุที่บุคคลที่มีการศึกษาสูงจะเข้าไปเกี่ยวข้อง และพูดคุยในเรื่องการเมืองมากบุคคลที่มีการศึกษาสูง จึงมักพบกับสิ่งเร้าเกี่ยวกับการเมืองมากกว่าบุคคลที่มีการศึกษาน้อย
- 5) บุคคลยิ่งพึงพอใจในพรรคการเมืองหรือผู้สมัครใด ๆ มักจะมีสิ่งเร้าทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่ไม่รู้จะเลือกพรรคใดหรือผู้สมัครคนใด

2. ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factors)

มิลแบรท และโกเอล (Milbrath & Goel) ได้แยกปัจจัยส่วนบุคคลออกเป็น 5 ปัจจัย ได้แก่ ทศนคติ (Attitudes) ความเชื่อ (Beliefs) ลักษณะทางบุคลิกภาพ (Personality Traits) การสืบลักษณะนิสัยมาจากบิดามารดา (Heredity) และความต้องการในเชิงจิตวิทยา (Psychological Needs) อย่างไรก็ตามในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมือง ได้มีการนำปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวมาทำการศึกษาเพียง 3 ปัจจัยแรกเท่านั้น ส่วน

ปัจจัยที่เหลือนี้ยังไม่เคยนำมาศึกษาเพราะการวัดเป็นไปได้ยาก ทศนคติและความเชื่อนี้มักจะมีความสัมพันธ์อย่างมากกับพฤติกรรมส่วนบุคคลภาพจะถูกประกอบขึ้นด้วยปัจจัยภูมิหลังหรือป้อนข้อกำหนดต่าง ๆ ให้เข้าสู่กรอบการรับรู้ และแสดงออกมาเป็นความเชื่อหรือทศนคติ ทั้งสองได้รวบรวมข้อค้นพบจากการวิจัยหลายผลงาน พบว่า

- 1) บุคคลยังมีความสนใจและห่วงใยเรื่องการเมือง มีแนวโน้มจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น
- 2) บุคคลที่รู้สึกในความสามารถของตน มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองมากกว่าบุคคลที่ไม่รู้สึกเช่นนี้
- 3) บุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง โดยเฉพาะมีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้มในทางจิตวิทยาว่าจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองมาก
- 4) บุคคลที่มีความผูกพัน หรือพึงพอใจในพรรคการเมือง หรือกลุ่มทางการเมืองใด ๆ มีแนวโน้มว่าจะกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง
- 5) บุคคลที่มีความรู้สึกตระหนักในหน้าที่ของพลเมือง จะมีแนวโน้มที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่ไม่รู้สึกเช่นนี้
- 6) บุคคลที่มีบุคลิกภาพชอบออกสังคม จะมีแนวโน้มที่จะเข้าสู่การเมืองมากกว่าบุคคลที่ไม่มีบุคลิกภาพชอบออกสังคม

3. *สิ่งแวดล้อมทางการเมือง (Political Setting)*

- 1) “Rules of the Game” เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง ความถี่ของการเลือกตั้ง หรือจำนวนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง เป็นต้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะมีผลกระทบต่อแนวโน้มของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
- 2) สถาบันทางการเมือง โดยเฉพาะระบบพรรคการเมือง กล่าวคือ ระบบพรรคการเมืองจะมีผลกระทบต่อแบบแผน และอัตราของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนซึ่งงานวิจัยหลายงาน พบว่า ยิ่งพรรคการเมืองมีการแข่งขันกันมาก อัตราของการมีส่วนร่วมก็จะยิ่งสูงขึ้น กล่าวคือ การแข่งขันของพรรคการเมืองน่าจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วม โดยการกระตุ้นความสนใจในการที่จะมีผลกระทบถึงผลที่จะออกมา ซึ่งถ้าการแข่งขันของพรรคการเมืองไม่ทำให้ประชาชนเกิดความสนใจ และไม่เกิดความรู้สึกถึงความมีประสิทธิภาพ การแข่งขันก็อาจจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

3) ลักษณะของการรณรงค์หาเสียง

อย่างไรก็ตามในการวิเคราะห์แล้ว ปัจจัยทั้ง 3 ส่วนนี้มีความสัมพันธ์กันไม่สามารถแบ่งแยกกันได้อย่างชัดเจน เช่น การพิจารณา Rules of the Game ไม่สามารถแยก

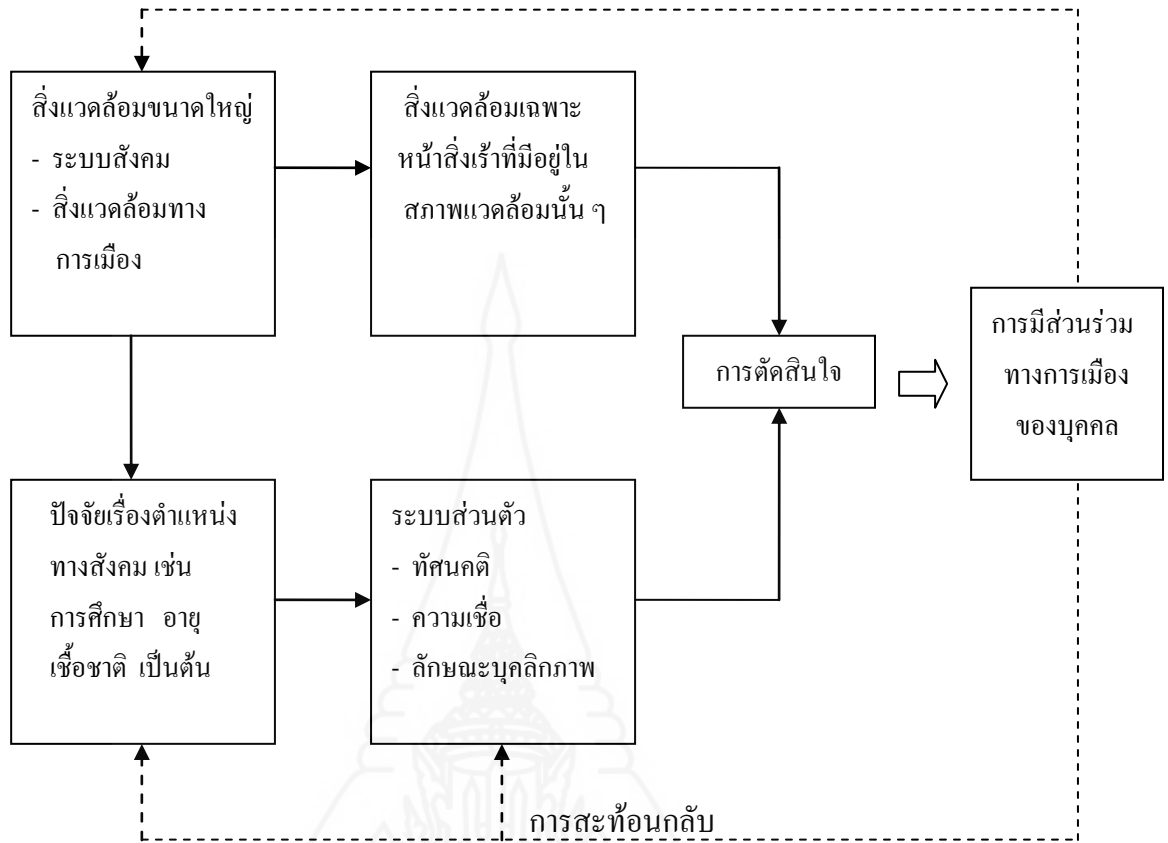
ออกจากสถาบันทางการเมืองได้ และสถาบันการเมืองก็จะเป็นส่วนจัดกิจกรรมในการรณรงค์ต่าง ๆ เป็นต้น

4. ตำแหน่งทางสังคม (Social Position)

ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ ถิ่นที่อยู่อาศัย เพศ อายุ ศาสนา เชื้อชาติ ฯลฯ ปัจจัยต่าง ๆ นี้เป็นตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยในเชิงปริมาณ เนื่องจากเป็นตัวแปรที่สามารถเห็นได้ชัด และวัดได้ง่ายอย่างไรก็ตาม ตำแหน่งทางสังคมไม่ได้ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง แต่จะเป็นตัวแปรที่สนับสนุนตัวแปรทางด้านทัศนคติและบุคลิกภาพ ทั้งสองได้รวบรวมข้อค้นพบจากการวิจัยหลายผลงานพบว่า

- 1) บุคคลที่อยู่ใกล้ศูนย์กลางของสังคม มีแนวโน้มว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่อยู่ห่างไกล
- 2) บุคคลยังอยู่ในชนชั้นสูงขึ้น มีแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่อยู่ในชนชั้นต่ำกว่า
- 3) บุคคลยังมีการศึกษาสูง มีแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่มีการศึกษาค่ำกว่า
- 4) บุคคลที่มีฐานะดี มีแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่มีฐานะด้อยกว่า
- 5) ชาวชนบทมักจะมีการตื่นตัวทางการเมืองน้อยกว่าชาวเมือง
- 6) บุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์กร มักจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่ไม่ได้เกี่ยวข้อง
- 7) ยิ่งบุคคลอาศัยอยู่ในชุมชนใดเป็นเวลานาน เขาก็มีแนวโน้มว่าจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

ปัจจัยที่ทำให้บุคคลเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวคิดของ มิลเบรท และ โกอเอล (Milbrath & Goel) ดังที่ได้กล่าวมา สามารถสรุปได้ดังแผนภาพต่อไปนี้ (Milbrath & Goel ,1977,p. 33 อ้างถึงใน ชัยพร เจียมตน 2548, หน้า 56)

ภาพที่ 2.1 ปัจจัยต่างๆ ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวคิดของ Milbrath & Goel
ที่มา : Milbrath, Lester W. and Goel, M.I. (1977) *Political Participation : How and why do People Get Involved in Politics?* Chicago : Rand McNally. (อ้างถึงใน ชัยพร
เจียมตน 2548, 57)

แนวคิดของ แม็คคอสกี (McCosky) มิลแบรท และโกเอล (Milbrath & Goel) นี้ สามารถสังเกตได้ว่า มีความคล้ายคลึงกัน ถึงแม้ว่าปัจจัยแต่ละประเภทจะมีการเรียกชื่อไม่เหมือนกัน แต่โดยเนื้อหาแล้วเป็นเรื่องใกล้เคียงกัน เช่น ปัจจัยทางด้านตำแหน่งทางสังคม (Social Position) ของ มิลแบรท และโกเอล (Milbrath and Goel) กับตัวแปรทางด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม (the Social Environment) ของ แม็คคอสกี (McCosky) ซึ่งได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ อายุ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา ฯลฯ หรือในปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factor) กับตัวแปรทางด้านจิตวิทยา (The Psychological Variables) ซึ่งกล่าวถึงปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ไม่ว่าจะเป็นทักษะ ความเชื่อ แรงจูงใจต่าง ๆ ตลอดจนปัจจัยทางการเมืองทั้งในด้านของสิ่งเร้าทางการเมือง (Political Stimuli) และสิ่งแวดล้อม

ทางการเมือง (Political Setting) ของ มิลแบรท และ โกอเอล (Milbrath & Goel) กับตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง (the Political Environment) ของ แม็คคอสกี (McCosky) ล้วนกล่าวถึงปัจจัยทางการเมืองต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งสิ้น

แนวคิดของ แม็คคอสกี (McCosky) มิลแบรท และ โกอเอล (Milbrath & Goel) ซึ่งอธิบายถึงปัจจัยที่ทำให้บุคคลเข้าร่วมทางการเมืองดังที่กล่าวมา ถึงแม้ว่าทั้งสามท่านต่างให้ความสำคัญกับการเมืองในระบบการเลือกตั้งเป็นอย่างมาก ในขณะที่สำหรับสังคมไทยแล้ว การเลือกตั้งเป็นการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในทางหนึ่ง ซึ่งไม่สามารถบ่งชี้ถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ทั้งหมด เพราะเหตุว่าการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนยังคงมีลักษณะโดยการถูกชักจูง (Mobilization) ในรูปของการซื้อเสียงอยู่ไม่น้อย อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าว นับเป็นแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการอธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างชัดเจนพอสมควร

การนำกรอบแนวคิดต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำหลายแนวคิดมาอธิบายร่วมกัน เนื่องจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความสลับซับซ้อน ไม่สามารถที่จะอธิบายได้ด้วยปัจจัยหรือตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้หยิบยกรายแนวคิด ที่คาดว่าจะสามารถอธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการศึกษาครั้งนี้ได้มาใช้

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจ

มีผู้ศึกษาแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับอำนาจไว้มากมาย แนวคิดเหล่านี้มีทั้งคล้ายคลึงและแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะของอำนาจ

แร็คคิง และ ซันสตรอม (Ragins and Sunstrom 1989 : 51-88. อ้างถึงใน สุวัฒน์ ช่างเหล็ก. 2536 : 27-30) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับอำนาจโดยวิเคราะห์อำนาจ 4 ระดับ คือ ระดับบุคคลปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล องค์กร และสังคม สรุปลักษณะที่สำคัญของอำนาจดังนี้

1.1 อำนาจเป็นลักษณะส่วนตัวของบุคคลหรือเป็นสิ่งที่บุคคลหาได้ภายหลังอำนาจเป็นพลัง ความสามารถหรือศักยภาพอันเป็นคุณสมบัติส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่นหรือสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้อื่นได้

1.2 อำนาจเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล บุคคลจะมีอำนาจได้ก็ต่อเมื่อ บุคคลนั้นมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นภายในขอบเขตใดขอบเขตหนึ่งโดยเฉพาะ อำนาจจึงมี ลักษณะเป็นปฏิสัมพันธ์ของบุคคลภายในกลุ่มในรูปกระบวนการกลุ่ม ดังนั้นอำนาจจึงไม่ใช่ สิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ภายในตัวบุคคลเพียงคนเดียวโดยปราศจากความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

1.3 อำนาจบางอย่างได้มาจากโครงสร้างตำแหน่งในองค์กรเรียกว่า อำนาจ หน้าที่ (Authority) หรืออำนาจโดยตำแหน่ง (Position power) ซึ่งกำหนดให้บุคคลมีอำนาจ และใช้อำนาจภายในขอบเขตเฉพาะที่ กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ระบุไว้ในองค์กร

1.4 อำนาจมีทั้งอำนาจจริง (Objective power) และอำนาจจากการรับรู้ (Perceived power) โดยตรงเองและผู้อื่น อำนาจจริงเป็นอำนาจอันชอบธรรมโดยตำแหน่งใน หน่วยงานหรือองค์กร ผู้มีอำนาจมีสิทธิ (Legitimacy) ในอำนาจหรืออำนาจหน้าที่ในการ ให้คุณให้โทษแก่ผู้ร่วมงานได้ ส่วนอำนาจจากการรับรู้ได้มาจากแหล่งอื่น ๆ เช่น บุคลิกลักษณะ การแสดงออกของบุคคล ทรัพยากร ทักษะความรู้ความชำนาญ เป็นต้น ผู้บริหารที่ประสิทธิภาพควรมีอำนาจทั้งสองอย่าง

1.5 อำนาจมีทิศทางการแพร่อิทธิพล (Direction of influence) จากบุคคลฝ่าย หนึ่งหรือต่างฝ่ายต่างแพร่อิทธิพลให้กันและกัน เช่น ผู้บริหารเป็นผู้ใช้อำนาจกับ ผู้ใต้บังคับบัญชา ทิศทางอำนาจจะไหลจากบนลงล่าง (Downward) ถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาเป็น ผู้สนับสนุน และให้อิทธิพลต่อผู้บริหาร ทิศทางอำนาจจะพุ่งจากล่างขึ้นบน (Upward) และ อำนาจยังมีลักษณะเสริมซึ่งกันและกัน (Reciprocal) อำนาจดังกล่าวมีทิศทางในแนวตั้ง (Vertical direction) อำนาจระหว่างเพื่อนร่วมงานในระดับเดียวกันเป็นการแพร่อิทธิพลใน แนวนอน (Lateral or horizontal Direction) อำนาจทั้งหมดรวมกันจะกลายเป็นอำนาจรวม ของบุคคล

1.6 อำนาจมีลักษณะสั่งสมได้ และเพิ่มขึ้นได้จากแหล่งอำนาจต่าง ๆ บุคคลที่ มีอำนาจสะสมไว้ก่อน เมื่อแสวงหาอำนาจใหม่ ๆ บุคคลนั้นจะมีอำนาจเพิ่ม

1.7 แหล่งอำนาจสามารถชดเชยกันได้ (Compensatory) ผู้ที่ขาดอำนาจหรือมี อำนาจน้อยจากแหล่งหนึ่ง สามารถแสวงหาอำนาจจากแหล่งอื่นมาชดเชยอำนาจที่ด้อยนั้นได้ เช่น ผู้ที่มีอำนาจอ้างอิงน้อย อาจหาอำนาจจากความรู้ความชำนาญ ด้วยการฝึกอบรมให้มี อำนาจเชี่ยวชาญ ชดเชยอำนาจอ้างอิงที่ขาดหรือมีน้อย

1.8 แหล่งอำนาจอาจหาได้เพิ่ม หรือสูญเสียค่านิยมไปตามกาลเวลา เช่น อำนาจจากความรู้ความชำนาญอาจค่อย ๆ เสื่อมไปเมื่อความรู้ความชำนาญที่มีอยู่นั้นล้าสมัย การเลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้นตามระยะเวลาทำงานมีผลทำให้อำนาจอื่น ๆ ตามมา

1.9 อำนาจเป็นสิ่งที่สามารถแสวงหาและพัฒนาให้มีความก้าวหน้าได้

สรุปลักษณะของอำนาจที่กล่าวมา เป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นกับทุกคนได้โดยไม่ต้องจำเป็นต้องเป็นหัวหน้าหน่วยงานถ้าทุกคนมีความเข้าใจ และพยายามแสวงหา ตลอดจนแม้มีอำนาจอยู่แล้วก็สามารถที่จะพัฒนาและเพิ่มความแข็งแกร่งเพื่อความคงทนได้ เพราะในการทำงานหากปราศจากอำนาจแล้วย่อมเป็นผลให้งานไม่ประสบผลสำเร็จ ถ้าการใช้อำนาจกระทำได้อย่างเหมาะสมนอกจากจะทำผลลัพธ์ขององค์การเกิดประสิทธิภาพแล้ว ยังเป็นการสร้างความจงรักภักดี ความสามัคคี และความผูกพันต่อองค์การ ให้เกิดขึ้นอีกด้วย

สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่พึงระลึกไว้เสมอว่า อำนาจทุกชนิดไม่ใช่สิ่งที่คงทนถาวร อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาทั้งจากกาลเวลา เช่น เกษียณอายุ และจากการทำงานของตนเองทั้งในทางบวกและทางลบ ดังนั้นในการเปลี่ยนแปลงที่สามารถควบคุมได้ จึงควรที่จะทราบถึงวิธีการที่จะดำรงรักษาให้คงไว้ตลอดจนพัฒนาให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น

2. ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจ อำนาจหน้าที่ และอิทธิพล

การศึกษาเกี่ยวกับอำนาจ ต้องทำความเข้าใจถึงคำ 3 คำ ซึ่งมีความหมายสัมพันธ์กันและเกี่ยวข้องกับการเป็นผู้นำ คือ อำนาจ (Power) อำนาจหน้าที่ (Authority) และอิทธิพล (Influence) ดังที่เสรีศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2522 : 8) กล่าวถึงผู้นำว่า เป็นผลของความสัมพันธ์ระหว่างพลังอำนาจ อิทธิพล และอำนาจหน้าที่ เกี่ยวกับความหมายทั้ง 3 คำ มีผู้เสนอความเห็นดังนี้

2.1 นักทฤษฎีองค์การรุ่นแรก ๆ อย่างเช่น บาร์แนร์ (Barnard 1938 : 163 Cited in Luthans. 1998 : 357 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิรินภาดล 2544, 27) ให้คำจำกัดความของคำว่าอำนาจว่า เป็นอำนาจหน้าที่อย่างไม่เป็นทางการ (Informal authority) ขณะที่อำนาจหน้าที่เป็นลักษณะของการติดต่อสื่อสารหรือการออกคำสั่งอย่างเป็นทางการโดยชอบธรรมและเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นในองค์การ

2.2 ดัลซ์ (Dahl 1957 : 202-203 Cited in Northcraft and Neale. 1994 : 278 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิรินภาดล 2544, 27) เชื่อว่าอำนาจมีที่เกิดมาจากสัมพันธ์ภาพ และเน้นว่าอำนาจเป็นความสามารถของแต่ละบุคคลในการเปลี่ยนทัศนคติ และการกระทำของบุคคลอื่น อำนาจจึงเป็นอิทธิพลส่วนตัวโดยผ่านผู้อื่นหรือเป็นการควบคุมพฤติกรรมของแต่ละบุคคล อิทธิพลและการควบคุมเป็นผลลัพธ์ของอำนาจ

2.3 นักสังคมวิทยารุ่นใหม่ ๆ หลายคน เช่น กริมส์ (Grime 1978 : 725 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิรินภาดล 2544, 27) กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ว่าเป็นอำนาจตามกฎหมาย (Legitimate power)

2.4 อำนาจคือความสามารถในการมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น ซึ่งบุคคลนั้นอยู่ใน ภาวะต้องการการพึ่งพา จากคำว่าจำกัดความนี้จะเห็นว่า มีหลายจุดที่เป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึง ต้องพิจารณาให้รอบคอบ จอห์น (Johns. 1992 : 460 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิริินภาค 2544, 27-28) ซึ่งเขาได้เสนอความคิดเห็น ดังนี้

2.4.1 จากการสังเกตพบว่า อำนาจเป็นความสามารถในการมีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมของบุคคลอื่น อำนาจไม่จำเป็นต้องถูกใช้เสมอไป เช่น ศาสตราจารย์มีศักยภาพ ด้านอำนาจเหนือนักศึกษาในด้านของการให้ค่าคะแนน (Grades) การมอบหมายงานให้มาก ๆ ตลอดจนบางครั้งสามารถทำให้นักศึกษาเกิดความอับอายในห้องเรียนได้ แต่ในสภาพการณ์ ปกติสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะถูกใช้น้อยมาก

2.4.2 เป้าหมายที่แท้จริงของอำนาจคือการพึ่งพาอาศัยผู้ที่มีอำนาจ แต่มิใช่ หมายความว่าสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล 2 บุคคล นั้นไม่ดี เช่น เพื่อนที่ดีที่สุดของเรามีอำนาจ ในการมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและทัศนคติของเราก็เพราะว่าเราแสดงความต้องการพึ่งพาอาศัย เขา เพียงเพื่อให้เขามีปฏิริยาโต้ตอบต่อเราในทางที่เป็นมิตร และเพื่อให้สังคมยอมรับ

2.4.3 อำนาจสามารถเคลื่อนที่ได้ในทุกทิศทางในองค์กร บ่อยครั้งที่สมาชิก ขององค์กรระดับสูงมีอำนาจมากกว่าสมาชิกขององค์กรในระดับต่ำ แต่ไม่เป็นเช่นนี้เสมอ ไปอาจตรงกันข้ามก็ได้

2.4.4 อำนาจเป็นแนวคิดที่กว้างสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งกับบุคคลและกลุ่ม สรุปลักษณะของ John มองอำนาจว่าเป็นเรื่องของความสามารถตลอดจนการ พึ่งพาอาศัยกัน ทั้งต่อรายบุคคลและรายกลุ่ม และการใช้อำนาจเป็นการใช้ในเชิงสร้างสรรค์ มากกว่าการทำลาย จึงก่อให้เกิดสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยไม่จำกัดว่าต้องเป็นผู้บริหาร ระดับสูงเท่านั้นที่สามารถใช้อำนาจได้

2.5 ฮิลริลเกล และ วูดแมน(Hellriegel, Slocum and Woodman 1998 : 270- 272 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิริินภาค 2544, 28-29) กล่าวว่า คนส่วนมากมักรู้สึกไม่สบายใจ เมื่อพูดถึงอำนาจ เนื่องจากเป็นความรู้สึกเชิงลบ ผู้บริหารและพนักงานจึงต้องระมัดระวังใน การใช้ และต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนโดยกล่าวถึงอำนาจว่า คือความสามารถในการมี อิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่น ใช้ได้ทั้งกับบุคคล กลุ่ม องค์กร และประเทศ เช่นกลุ่มใน องค์กรมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลในองค์กร อิทธิพลนี้เกิดขึ้นเนื่องจากการจัดสรร ทรัพยากร ช่องว่างในการมอบหมายงาน เป้าหมาย การตัดสินใจจ้าง ผลลัพธ์ และ พฤติกรรมในองค์กร นอกจากนี้ ฮิลริลเกล และ วูดแมน(Hellriegel, Slocum and Woodman) ยังกล่าวถึงอำนาจและอำนาจหน้าที่ว่า มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน แต่ความหมายไม่เหมือนกัน

คือ อำนาจหน้าที่คือ อำนาจหน้าที่ถูกต้องตามกฎหมายโดยได้รับอนุญาตอย่างเป็นทางการ จากองค์กร และได้รับการยอมรับว่าถูกต้องเหมาะสมจากผู้ร่วมงาน อำนาจหน้าที่มีขอบเขตที่ แคบกว่าอำนาจและนำมาใช้พฤติกรรมเพียงไม่กี่อย่างในองค์กร การใช้อำนาจหน้าที่ไม่ว่าจะ ใช้กับบุคคลหรือกับกลุ่ม สามารถที่จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคลากรในองค์กร แหล่ง ของอำนาจในองค์กรเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และเกิดจากโครงสร้างขององค์กร

2.6 เฟินเฟ (Pfeffer 1992 : 30 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิรินภค 2544, 29) ให้ ความหมายว่า อำนาจ คือความสามารถในการใช้ศักยภาพเพื่อให้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของ บุคคลนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์โดยปราศจากการต่อต้าน

2.7 ลูท (Luthans 1998 : 358 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิรินภค 2544 29) เสนอ แนวคิดดังนี้

อำนาจ คือความต้องการที่จะอยู่เหนือผู้อื่น โดยสามารถที่จะทำให้บุคคลหรือ กลุ่มเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่าง

ส่วนอำนาจหน้าที่ เป็นสิทธิอันชอบธรรมที่ถูกต้องตามกฎหมาย อำนาจไม่ จำเป็นต้องชอบธรรม

อิทธิพล คือความสามารถในการเปลี่ยนแปลงผู้อื่นตามสภาพที่เคยเป็นอยู่ อิทธิพลมีความหมายกว้างกว่าอำนาจ และมีความหมายใกล้เคียงกับภาวะผู้นำมากกว่าอำนาจ เช่น การเปลี่ยนแปลงความพึงพอใจ และการปฏิบัติงาน เป็นต้น

สรุปแนวคิดที่เกี่ยวกับ อำนาจ อำนาจหน้าที่ และอิทธิพล ได้ว่า อำนาจคือ ความสามารถหรือศักยภาพของบุคคลที่ทำให้บุคคลอื่นกระทำการหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เจตคติ ค่านิยม ความคิดเห็น ความต้องการ และหรือเป้าหมายไปในทิศทางหนึ่งที่ต้องการ อำนาจหน้าที่แตกต่างจากอำนาจเพราะ อำนาจหน้าที่มีความชอบธรรมตามกฎหมายตลอดจน เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น ๆ และอิทธิพลมีความหมายกว้างกว่าอำนาจแต่มีแนวคิดที่ใกล้เคียง กันมาก จนกระทั่งใช้แทนกันได้โดยบางคนกล่าวว่า อำนาจคือการใช้อิทธิพลต่อผู้อื่น แต่ อย่่างไรก็ตามทั้งอำนาจหน้าที่ และอิทธิพล ต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของอำนาจ

3. แหล่งที่มาและฐานอำนาจ

เดิมทั้งสองคำนี้มีความหมายที่ใกล้เคียงกันมาก บางครั้งจะมีผู้ให้ความหมาย เป็นสิ่งเดียวกัน แต่ปัจจุบันนักวิชาการศึกษาหลาย ๆ ท่านได้ให้ความหมายแตกต่างกันออกไป อาจกล่าวได้ว่า แหล่งที่มาของอำนาจ (Sources of power) หมายถึง คุณสมบัติเฉพาะตัว บุคคล เช่น บุคลิกลักษณะ ความรู้ ความชำนาญ ทรัพย์สิน ชื่อเสียง เกียรติยศ และหรือ ทรัพยากรที่มีอยู่ทั่ว ๆ ไปในสังคมหรือในองค์กร ซึ่งบุคคลจะใช้เป็นฐานสร้างอำนาจ (Base

of power) ให้แก่ตนเอง (สัว์ฉน์ ช่างเหล็ก. 2536 : 31; อันธิกา เสรีวัฒนา. 2539 : 52) ส่วนฐานอำนาจ เป็นคุณลักษณะ ทรัพย์สิน หรือทรัพยากรที่บุคคลครอบครองอยู่ ซึ่งรับรู้ได้ และเป็นที่ต้องการของบุคคลอีกคนหนึ่ง และบุคคลนั้นเป็นบุคคลที่ผู้ครอบครองต้องการมีอิทธิพลเหนือ (เกรียงไกร ไชยกุล. 2539 : 17) แหล่งที่มาของอำนาจจึงเป็นสิ่งที่ต้องแสวงหา และแสดงให้บุคคลอื่นรับรู้ เพื่อสร้างฐานอำนาจให้กับตนเอง สิ่งที่พึงระมัดระวังเสมอในการใช้อำนาจ คือ แหล่งที่มาของอำนาจเพียงอย่างเดียวไม่สามารถก่อให้เกิดอำนาจขึ้น ในตัวบุคคลได้ อำนาจ จะเกิดขึ้นได้ต้องได้รับการยอมรับ เชื่อถือ ศรัทธา และเห็นประจักษ์โดยผู้อื่น

การจำแนกฐานอำนาจส่วนใหญ่ได้รับการพัฒนาตลอดมา ได้มีผู้พยายามจำแนกฐานอำนาจเพิ่มเติมมาโดยตลอด ดังนี้

3.1 การจำแนกที่เป็นที่ยอมรับมากที่สุด คือ การจำแนกฐานอำนาจ ของ เฟริน และ เรเวิน (French and Raven 1959 : 150-160 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิรินภาดล 2544, 30) ซึ่งจำแนกเป็น 5 ด้าน คือ อำนาจบังคับ อำนาจความเชี่ยวชาญ อำนาจตามกฎหมาย อำนาจอ้างอิง และอำนาจการให้รางวัล ต่อมา Raven ได้ทำการศึกษาร่วมกับ ครุงแลนสกี (Kruglanski 1975 : 177-219 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิรินภาดล 2544, 30) พบว่ามีฐานอำนาจเพิ่มอีก 1 ฐาน คือ อำนาจข้อมูล ข่าวสาร ต่อมา เฮอร์เชย์ และ โกลด์สมิท (Hersey and Goldsmith 1980 : unpagged) เพิ่มเติมแนวคิดของ French, Raven and Kruglanski อีก 1 ฐานอำนาจ คือ อำนาจการเชื่อมโยง

เฟริน และ เรเวิน (French and Raven อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิรินภาดล 2544, 30-31) จำแนกแหล่งที่มาของอำนาจว่ามาจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้านดังนี้

3.1.1 อำนาจการให้รางวัล (Reward power) เป็นความสามารถเฉพาะบุคคลที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่น โดยการให้รางวัลตามความปรารถนาของเขาเหล่านั้น เช่น ผู้จัดการสามารถให้สิ่งเหล่านี้แก่ผู้ร่วมงาน คือ ค่ายกย่อง การสนับสนุน เงิน วันหยุด และอื่น ๆ อีก ผู้บริหารที่สามารถจัดสรรรายได้ให้แก่พนักงานด้วยความเป็นธรรม เป็นผู้มีอำนาจจากการให้รางวัล ในขณะที่เดียวกันพนักงานก็ตอบสนองผู้บริหาร ด้วยการยอมทำตามเพราะคาดหวังรางวัล

3.1.2 อำนาจบังคับ (Coercive power) เป็นความสามารถเฉพาะบุคคลในการมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่นโดยวิธีการทำโทษซึ่งวิธีการนี้ไม่เป็นที่พึงปรารถนาของบุคคลเหล่านั้นเช่น ผู้ร่วมงานไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริหาร จึงถูกลงโทษด้วยการตำหนิ มอบหมายงานที่ไม่ชอบใจ การนิเทศอย่างใกล้ชิด เข้มงวดกฎระเบียบ

ยังขึ้นไม่จ่ายเงินให้ เป็นต้น ข้อควรระวัง ผลจากการถูกลงโทษอาจทำให้เกิดการขาดงานบ่อยขึ้นและปฏิเสธการทำงาน

3.1.3 อำนาจตามกฎหมาย (Legitimate power) เป็นความสามารถเฉพาะบุคคลในการมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่น เพราะตำแหน่งในองค์กรที่เป็นไปตามลำดับชั้นการปกครองบังคับบัญชา ผู้ร่วมงานอาจตอบสนองต่ออิทธิพลด้วยเหตุที่ผู้บังคับบัญชามีความรู้ และมีสิทธิโดยชอบธรรม อำนาจตามกฎหมายเป็นอำนาจที่สำคัญในองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้บริหารได้รับการเสริมอำนาจ (Empowerment) ในการตัดสินใจ ในหน่วยงานที่ตนรับผิดชอบ เช่น การควบคุมคุณภาพการทำงาน การตลาด และการเงิน

3.1.4 อำนาจความเชี่ยวชาญ (Expert power) เป็นความสามารถเฉพาะบุคคลในการมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่นเพราะทักษะ ความฉลาดและความรู้เฉพาะทาง ผู้บริหารจะแสดงความสามารถในการทำงาน การวิเคราะห์ การประเมินผล และการควบคุมการทำงานของผู้ร่วมงาน อำนาจความเชี่ยวชาญมีขอบเขตที่ค่อนข้างแคบ เนื่องจากเป็นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และต้องแสดงออกเพื่อให้เกิดการยอมรับ

3.1.5 อำนาจการอ้างอิง (Referent power) เป็นความสามารถเฉพาะบุคคลในการมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่น เพราะได้รับการนิยมชมชอบ การยกย่องชมเชย เช่น ผู้ร่วมงานมักแสดงตนว่าชอบผู้บังคับบัญชา เนื่องมาจากการมีพื้นฐานความเชี่ยวชาญทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงตนโดยการลอกเลียนแบบอีกด้วย แหล่งที่มาของอำนาจนี้ มักมีที่มาจากความสามารถพิเศษ และความมีเสน่ห์ของภาวะผู้นำ ผู้อ่อนอาวุโสจึงเกิดการเลียนแบบจากผู้ที่มิอาวุโสและมีประสบการณ์มากกว่า อำนาจความเชี่ยวชาญนี้ยังรวมทั้งบุคคลที่มีบุคลิกภาพน่าชื่นชม มีเสน่ห์ มีความสามารถพิเศษ และมีชื่อเสียงดี

สรุปได้ว่าฐานอำนาจของ French and Raven ได้แก่ อำนาจจากการบังคับ อำนาจความเชี่ยวชาญ อำนาจตามกฎหมาย อำนาจอ้างอิง และอำนาจการให้รางวัล

3.2 เอทซियोนี (Etzioni 1961 : unpagged อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิริณาคล 2544, 31) จำแนกฐานอำนาจโดยกล่าวถึง การใช้ภาวะผู้นำว่าลักษณะที่สำคัญของผู้นำต้องรู้จักใช้อำนาจ และแบ่งฐานอำนาจแบ่งเป็น 2 ชนิด คือ อำนาจจากตำแหน่ง และอำนาจส่วนบุคคล และอภิปรายถึงความแตกต่างระหว่างอำนาจจากตำแหน่งและอำนาจส่วนบุคคล โดยเขามีแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจว่า เป็นความสามารถในการโน้มน้าวหรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล อำนาจเป็นสิ่งที่ได้รับจากองค์กรและการมีอิทธิพลส่วนบุคคล หรือทั้งสองอย่าง บุคคลใดสามารถที่จะโน้มน้าวให้บุคคลอื่นทำงานเพราะตำแหน่งในองค์กร แสดงว่าบุคคลนั้นมีอำนาจจากตำแหน่ง บุคคลใดได้อำนาจจากผู้ตาม ผู้นั้นมีอำนาจส่วนบุคคล

3.2.1 อำนาจจากตำแหน่ง (Position power) เป็นอำนาจที่ได้จากการได้รับมอบอำนาจ (Delegate authority) และให้รับผิดชอบในผู้ที่อยู่ต่ำกว่า ดังนั้นอำนาจจากตำแหน่งในองค์กรจึงมีแนวโน้มจะใช้จากบนลงล่าง ผู้ที่มีอำนาจชนิดนี้จะได้รับความเชื่อมั่นและความไว้วางใจจากผู้ที่อยู่เหนือกว่าโดยการมอบอำนาจให้ แต่อย่างไรก็ตามอำนาจชนิดนี้อาจถูกดึงกลับคืนได้

3.2.2 อำนาจส่วนบุคคล (Personal power) เกิดจากการยอมรับนับถือ ความรู้สึกที่ดี ความเต็มใจที่ยอมทำตาม และความรู้สึกผูกพันของผู้ตามที่มีต่อผู้นำ ตลอดจนเป็นความรู้สึกว่าเป้าหมายของเขาได้รับการตอบสนอง หรือได้รับการยอมรับจากผู้นำ จะเห็นได้ว่าอำนาจส่วนบุคคลมักจะมาจากเบื้องล่าง หรือมาจากผู้ตาม จึงต้องมีความระมัดระวังในการใช้อำนาจนี้ นักวิชาการศึกษาบางท่านกล่าวว่า ผู้นำที่มีความสามารถพิเศษ มีเสน่ห์ (charismatic) คือผู้มีอำนาจส่วนบุคคล ซึ่งมีได้มีในทุกคนที่เป็ผู้นำ ผู้บริหารคนใดที่มีอำนาจส่วนบุคคล จะสามารถควบคุมงานในทุกแผนกในองค์กร สามารถทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความสามัคคี จะสามารถควบคุมงานในทุกแผนกในองค์กร สามารถทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความสามัคคี รู้สึกผูกพันต่อองค์กร ผู้บริหารจะมีอำนาจส่วนบุคคลมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับวิธีที่เขาปฏิบัติต่อผู้ร่วมงาน อำนาจนี้เปลี่ยนแปลงได้ง่าย และสามารถสูญเสียอย่างรวดเร็วโดยผู้ร่วมงาน

เอทซีโอนี (Etzioni) แนะนำว่า ผู้นำควรมีอำนาจทั้งสองชนิด ตลอดจนสามารถใช้ได้อย่างเหมาะสมและมีความสัมพันธ์กันแต่ก็เกินไปไม่ได้ในบางคน จึงมีคำถามตามมาว่า อำนาจใดสำคัญกว่ากันและได้คำตอบว่าอำนาจส่วนบุคคลสำคัญที่สุด

สรุป อำนาจจากตำแหน่ง เปรียบเหมือน การได้รับมอบอำนาจหน้าที่เพื่อนำไปใช้กับผู้ที่อยู่ในตำแหน่งที่ต่ำกว่า ในการให้รางวัล และลงโทษ (Rewards and sanctions) ส่วนอำนาจส่วนบุคคล เป็นอำนาจที่มีความเหนียวแน่นในการทำให้เกิดความผูกพันและความสามัคคีระหว่างผู้นำและผู้ตาม

เอทซีโอนี (Etzioni) กล่าวถึงฐานอำนาจที่ทำให้เกิดการยอมทำตามมี 3 ฐานอำนาจ และทำให้เกิดรูปแบบของพฤติกรรม ที่เป็นไปในลักษณะประสานงานกันในองค์กร ดังนี้

1. **แรงบังคับ (Coercive force)** เป็นการบังคับขู่เข็ญให้ทำตาม เพราะผลจากการไม่ทำตามอาจเกิดคุณและโทษได้ เรียกว่าอำนาจบังคับ (Coercive power) มักจะเป็นการผลักดันให้กระทำตามความต้องการและความปรารถนาของบุคคลหนึ่งตัวอย่างเช่นองค์กรเรือนจำ

2. การควบคุมแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ (Control over material resources)

รวมทั้งรางวัลด้วย เรียกว่าอำนาจที่ยึดถือประโยชน์เป็นสำคัญ (Utilitarian power) เป็นฐานอำนาจที่เกิดจากการให้รางวัลในการทำงาน กล่าวคือ บุคคลจะปฏิบัติตามผู้มีเทศเพียงเพื่อให้ได้รับค่าตอบแทนที่สูงขึ้น เพื่อให้ได้รับการแบ่งปันผลกำไร สวัสดิการต่าง ๆ หรือเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนให้มีความก้าวหน้า

3. *ควบคุมบรรทัดฐาน (Normative control)* มักจะให้รางวัลในรูปแบบของสัญลักษณ์ เช่น การให้ความยกย่องนับถือ การสรรเสริญ ชื่อเสียง เกียรติยศ เรียกว่า อำนาจบรรทัดฐาน (Normative) สมาชิกในองค์กรจะมีความเชื่อต่อองค์กรว่า มีสิทธิอันชอบธรรมในการปกครองพวกเขา เช่น องค์กรทางศาสนา

3.3 กรีนเบ และ บารอน (Greenberg and Baron 1997 : 405-409 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิริณภค 2544, 33) ให้คำจำกัดความของอำนาจไว้ว่าอำนาจเป็นความเกี่ยวข้องกับศักยภาพในการมีอิทธิพลต่อผู้อื่นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางพฤติกรรม ความรู้สึก และอธิบายถึงแหล่งของอำนาจว่ามีอยู่ 2 แหล่ง คือแหล่งอำนาจที่มาจากหน่วยงานเรียกว่า อำนาจตามตำแหน่ง และแหล่งอำนาจเฉพาะบุคคล การใช้อำนาจจากแหล่งของอำนาจทั้ง 2 อย่างนี้ เพื่อเป็นฐานสร้างอำนาจให้แก่ตนเองนี้ บางคนสามารถใช้อิทธิพลต่อผู้อื่นประสบผลสำเร็จขณะที่อีกคนหนึ่งอาจล้มเหลว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.3.1 อำนาจตามตำแหน่ง (Position power) เป็นอำนาจที่ได้มาจากตำแหน่งที่บุคคลดำรงอยู่ในองค์กร กล่าวคือบุคคลพยายามใช้อิทธิพลต่อผู้อื่น เพราะเขาครอบครองหน้าที่การงานที่กำหนดให้มีอำนาจอย่างเป็นทางการ เช่น ประธานาธิบดีมีอำนาจที่ชัดเจนในการลงนามที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย การลงนามในสนธิสัญญา เป็นต้น อำนาจประเภทนี้เป็นอำนาจที่เป็นทางการ (Formal power) ซึ่งได้รับมอบหมายให้เนื่องจากการครอบครองตำแหน่งในขณะนั้น และเมื่อครบวาระอำนาจนี้ก็จะถูกเปลี่ยนไปเป็นของคนที่เข้ามาแทนที่ อำนาจตามตำแหน่งมีอยู่ 4 ด้านคือ

1. อำนาจตามกฎหมาย (Legitimate power) เป็นอำนาจที่ได้มาจากการได้รับการรับรองและการยอมรับในอำนาจหน้าที่ของบุคคลนั้นจากผู้อื่น เช่น นักศึกษายอมรับว่าอาจารย์มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดระเบียบของห้องเรียน ตัดสินคะแนน สิ่งสำคัญที่ควรระลึกไว้เสมอว่า อำนาจตามกฎหมายถ้าใช้ไม่เหมาะสม หรือใช้มากเกินไปจะเกิดผลสะท้อนกลับในทางลบ คือการล้มเหลวในการใช้อิทธิพล ดังนั้นการใช้อำนาจนี้ต้องได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงาน ตลอดจนใช้ได้เหมาะสมกับสถานการณ์

2. อำนาจการให้รางวัล (Reward power) เป็นอำนาจที่มีความเชื่อมโยงกับงานโดยมีความสามารถในการให้รางวัลที่มีค่าแก่ผู้อื่น เช่น อาจารย์มีอำนาจในการให้รางวัลต่อนักศึกษาด้วยการให้คะแนนสูง และให้คำชมเชย เป็นต้น คุณค่าของการให้รางวัลนี้อาจเป็นสิ่งที่ประจักษ์ชัดเจน (Tangible) เช่นการได้รับตำแหน่งที่สูงขึ้น การสนับสนุนส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน นอกจากนี้รางวัลอาจอยู่ในรูปของการไม่ประจักษ์ชัดเจน (Intangible) เช่น การชมเชย การให้การยอมรับ

3. อำนาจบังคับ (Coercive power) เป็นแหล่งอำนาจส่วนบุคคลที่ได้มาจากความสามารถในการทำโทษผู้อื่น ผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่ชอบใช้วิธีการทำโทษ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในองค์กรคือคนส่วนใหญ่กลัวการถูกลงโทษ ในองค์กรเอกชนผู้บริหารมักจะมีคำขู่เรื่องการลดขั้น การพักงานโดยไม่ได้รับค่าจ้าง และอาจมอบหมายงานที่พนักงานไม่พึงปรารถนาให้เป็นต้น

4. อำนาจข้อมูลข่าวสาร (Information) เป็นแหล่งอำนาจที่มีประโยชน์แก่บุคคลอื่น ๆ ได้มาจากการครอบครองตำแหน่งในองค์กร โดยการทราบข้อมูลต่าง ๆ และการมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องอื่น ๆ ตามปกติแล้วบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งสูงสุดจะมีแหล่งข้อมูลอันล้ำค่าซึ่งเป็นประโยชน์ต่อตนเองแต่อาจจะไม่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลอื่น ๆ ในองค์กร เช่น มีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน แนวโน้มการตลาดและอื่น ๆ มักจะมีคำกล่าวว่า “ความรู้คืออำนาจ” ปัจจุบันนี้มีความเจริญก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีดังนั้นข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จึงรู้ได้รวดเร็วและเป็นประโยชน์ต่อบุคคลต่าง ๆ มิใช่จะมีประโยชน์เฉพาะในผู้บริหารระดับสูงเท่านั้น

3.3.2 อำนาจเฉพาะบุคคล (Personal power) เป็นอำนาจที่ได้มาจากคุณภาพอันล้ำค่าของตนเอง หรือเป็นลักษณะพิเศษของตนเอง แบ่งออกเป็น 4 แหล่ง คือ

1. อำนาจการโน้มน้าวใจอย่างมีเหตุผล (Rational persuasion) คือการชักชวนให้ผู้อื่นยอมรับในความคิดเห็นของตนเอง อาจใช้วิธีโต้แย้งอย่างมีเหตุผลตลอดจนแสดงหลักฐานที่เป็นข้อเท็จจริง การโน้มน้าวใจอย่างมีเหตุผล จะมีประสิทธิผลสูงสุดต่อเมื่อผู้ที่เกี่ยวข้องนั้นมีความฉลาดพอที่จะเข้าใจสิ่งต่าง ๆ อย่างชัดเจน

2. อำนาจความเชี่ยวชาญ (Expert power) เป็นอำนาจที่มีพื้นฐานมาจากการมีความรู้เฉพาะสาขาที่เหนือกว่าเช่นผู้ฝึกสอนนักกีฬา (Coach) มีอำนาจเหนือนักกีฬาเนื่องจากเขามีความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ดีที่สุดในด้านกีฬา จึงทำให้ได้รับการยอมรับและยอมทำตามผู้ที่มีความเชี่ยวชาญจะต้องแสดงให้เห็นถึงอำนาจความเชี่ยวชาญของเขามีเหนือผู้อื่น เพื่อให้ผู้อื่นยอมรับนับถือและต้องการที่จะทำตาม ไม่มีใครที่มีความชำนาญหรือเชี่ยวชาญในทุก ๆ อย่าง

ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญน้อยกว่ามักต้องการการชี้แนะ ผู้ที่ไม่แสดงให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญอย่างชัดเจนเป็นการขาดแหล่งของอำนาจ อย่างไรก็ตามผู้ใดมีความเชี่ยวชาญมักจะเป็นที่ได้รับการยอมรับนับถือในองค์กร

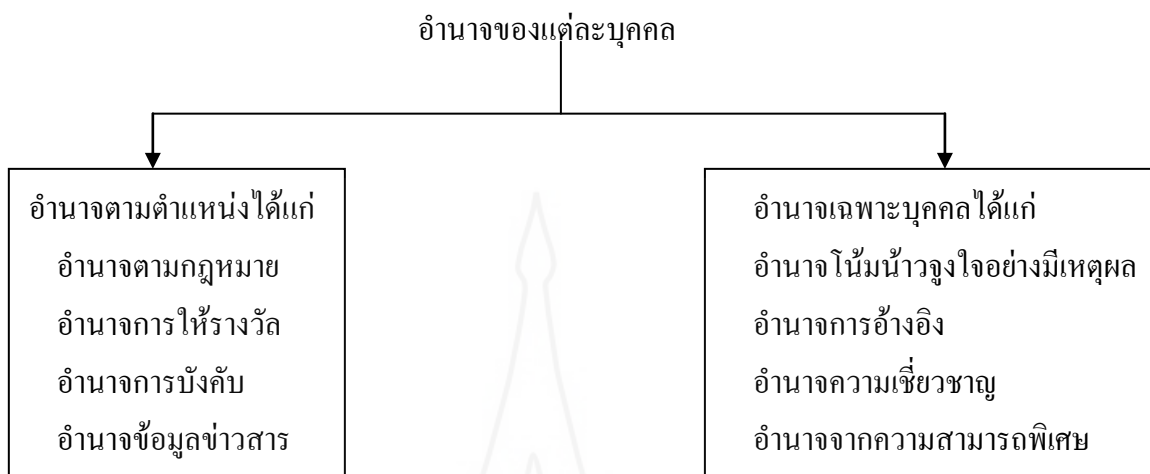
3. อำนาจการอ้างอิง (Referent power) บางคนเรียกว่าเป็นอำนาจจากความ เป็นเพื่อนและความจงรักภักดี (เศวานิต เศษานนท์. 2541 : 15) ไม่เพียงแต่การที่บุคคลจะมีความเชี่ยวชาญเท่านั้นที่จะได้รับการยอมรับนับถือจากผู้อื่น ยังมีคุณภาพส่วนบุคคล (Personal qualities) ที่จะทำให้นิยมชมชอบสามารถใช้อิทธิพลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอื่น เป็นอำนาจที่ขึ้นอยู่กับบุคลิกลักษณะเฉพาะตัวบุคคลที่ดึงดูดใจผู้อื่นจนกระทั่งเขาเกิดความชอบ และชื่นชม ประารถนาที่จะเอาเป็นแบบอย่างและเลียนแบบ อำนาจชนิดนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการมีมนุษยสัมพันธ์ ความนุ่มนวล มีเสน่ห์ ความหนักแน่น และมีอารมณ์ขัน

4. อำนาจจากความสามารถพิเศษ (Charisma) หรือบางคนเรียกว่าความมีเสน่ห์ อำนาจบารมี (บัณฑิต แทนพิทักษ์. 2540 : 91) เป็นการมีทัศนคติที่ดี ความรู้สึกศรัทธาอย่างแรงกล้า มีความคิดเห็นที่ดีต่อภาวะผู้นำ คนบางคนได้รับการนิยมชมชอบอย่างมากจากบุคคลอื่น เพราะมีความสามารถพิเศษ มีบุคลิกที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจแก่ผู้พบเห็น จึงไม่มีผู้ใดปฏิเสธได้ว่า บางคนมีอิทธิพลสูงเพราะเขามีลักษณะดังกล่าวมาแล้ว

องค์ประกอบที่ทำให้การมีอิทธิพลแตกต่างกันมีดังนี้

1. การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับอนาคตขององค์กร และรู้วิธีที่จะไปให้ถึงอนาคตนั้น
2. เป็นผู้ที่มีแนวโน้มของการเป็นผู้ที่มีความสามารถในการติดต่อสื่อสารเป็นเลิศ มักเป็นผู้ที่สามารถใช้ภาษาได้น่าสนใจ เป็นคนสนุกสนานพูดตรงไปตรงมา มักแสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับการพูด และมีวิธีกระตุ้นผู้ฟังให้มีส่วนร่วมอย่างสนุกสนาน
3. เป็นบุคคลที่มีลักษณะพิเศษ คือสามารถคลอใจให้เกิดความไว้วางใจ (Inspire trust) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขาจะมีจุดเด่นอยู่ที่ความซื่อสัตย์
4. เป็นผู้ที่สามารถทำให้ผู้อื่นมีความรู้สึกที่ดีต่อเขา เปิดกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นและไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น

ภาพที่ 2.2 ชนิดของอำนาจของแต่ละบุคคล

ที่มา : (Greenberg and Baron. 1997 : 408 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิริินภาดล 2544, หน้า 36)

สำหรับในองค์การ Greenberg and Baron มองว่า มีความเกี่ยวข้องกับผู้ร่วมงานหลายระดับ ทำอย่างไรผู้บริหารจึงจะสามารถที่จะโน้มน้าวหรือชักชวนให้ผู้ร่วมงานเหล่านั้นทำงานที่ต้องการให้เกิดผลสำเร็จ จึงต้องทำความเข้าใจกับคำ 3 คำ ที่มีความสัมพันธ์กัน คือ อิทธิพลทางสังคม อำนาจ และการเมืองในองค์การ อธิบายได้ดังนี้

อิทธิพลทางสังคม (Social influence) คือความพยายามที่จะแสวงหาอิทธิพลต่อผู้อื่นเพื่อให้เขาทำตามที่ตนปรารถนา อำนาจ (Power) คือการใช้อิทธิพลต่อผู้อื่น ส่วนการเมืองในองค์การ (Organizational politics) คือการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นทางการเพื่อสนับสนุนหรือปกป้องตนเองและทำให้ตนเองเป็นที่น่าสนใจ ลูท (Luthans 1998 : 368 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิริินภาดล 2544, 36) มองการเมืองว่ามีแนวคิดใกล้เคียงกับอำนาจ และการเมืองในองค์การเป็นเรื่องจริง เป็นวิถีชีวิต ที่เกิดขึ้นในองค์การส่วน ลีอบบิท (Robbins 1996 : 477-482 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิริินภาดล 2544, 36) เห็นว่า การเมือง คืออำนาจในทางปฏิบัติ (Politics : Power in action) และพฤติกรรมการเมืองในองค์การ คือกิจกรรมซึ่งไม่ใช่บทบาทหน้าที่อย่างเป็นทางการของบุคคลในองค์การ แต่มีอิทธิพลต่อการสร้างข้อได้เปรียบหรือข้อเสียเปรียบ เช่น พฤติกรรมที่หลากหลายในการกระจายข่าว การรั่วไหลของข้อมูลในองค์การไปยังสื่อมวลชน การสร้างความพอใจให้กับคนในองค์การ การชักจูงเพื่อให้เกิดพฤติกรรมต่อต้าน บุคคลเมื่อมารวมกันเป็นกลุ่มก็จะเกิดอำนาจขึ้น เมื่อบุคลากรใน

องค์การเปลี่ยนอำนาจของเขาเป็นการกระทำ อธิบายได้ว่าเป็นเรื่องของการเมือง ผู้ใดมีทักษะด้านการเมืองจึงจะมีความสามารถในการใช้ฐานอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพ

พฤติกรรมทางการเมืองแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ พฤติกรรมทางการเมืองตามกฎหมาย (Legitimate political behavior) หมายถึง การเมืองที่เป็นเรื่องปกติ เป็นการปฏิบัติตามตามสายการบังคับบัญชาเพื่อปฏิบัติตามนโยบายขององค์การ เพื่อการตัดสินใจ เพื่อการพัฒนาการตัดสินใจและพฤติกรรมทางการเมืองที่ไม่เป็นไปตามกฎหมาย (Illegitimate political behavior) เป็นพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ รุนแรง ละเมิดกฎเกณฑ์ กิจกรรมมักไม่ถูกต้องบางครั้งมีการทำลายทรัพย์สินโดยเจตนา การแถลงการณ์ถึงความผิดของผู้บริหารต่อสาธารณะชน การนัดหยุดงานพร้อม ๆ กัน มีงานวิจัยหลายฉบับ (Middlemist and Hitt, 1989 : 385 – 386 อ้างถึงใน เสวานิต เสวานานนท์, 2541 : 5 – 6 : Robbins, 1996 : 479 – 480 : Luthans, 1998 : 369) ที่ระบุถึงสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับการเมืองในองค์การดังนี้

1. ทรัพยากร (Resources) องค์การประกอบด้วยบุคคล และกลุ่มซึ่งมีค่านิยม เป้าหมาย และความสนใจที่แตกต่างกัน จึงทำให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องของทรัพยากร เช่น ความจำกัดของทรัพยากร ภาวะวิกฤติของทรัพยากร ความขาดแคลน การจัดสรรงบประมาณ การปรับปรุงเงินเดือน เป็นต้น

2. เป้าหมาย (Goals) ที่ไม่ชัดเจนคลุมเครือ ซ้ำซ้อน

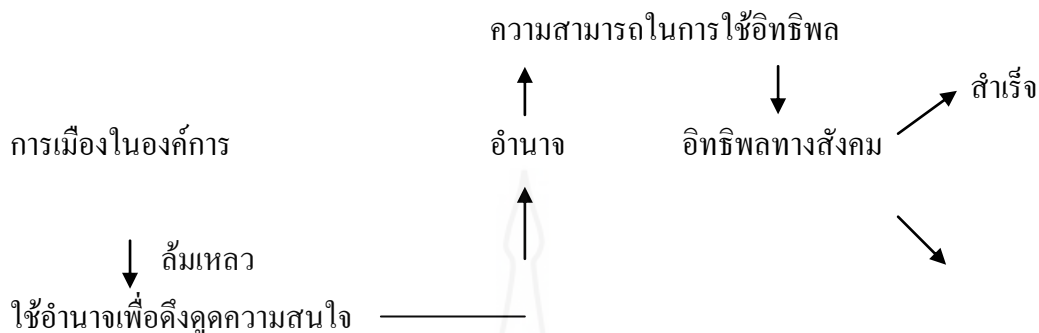
3. การตัดสินใจ (Decisions) การตัดสินใจที่ไม่ชัดเจน ขาดการมีส่วนร่วม และไม่เห็นด้วย ความไม่แน่นอน การใช้เวลาตัดสินใจที่นานเกินไป ทำให้เกิดความสงสัย และไม่พอใจ

4. วิทยาการและสิ่งแวดล้อมภายนอก (Technology and external environment) ถ้ามีความซับซ้อนด้านวิทยาการต่าง ๆ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมภายนอก ทำให้เกิดความสงสัย และเกิดการเมืองขึ้น

5. การเปลี่ยนแปลง (Change) ความพยายามที่จะพัฒนาองค์การโดยการวางแผน หรือขาดการวางแผน ทำให้เกิดแรงกดดัน นำไปสู่การเมือง

ความสัมพันธ์ระหว่าง อิทธิพลทางสังคม อำนาจ การเมืองในองค์การแสดงได้ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 ความสัมพันธ์ระหว่าง อิทธิพลทางสังคม อำนาจ การเมืองในองค์กร

ที่มา : (Greenberg and Baron. 1997 : 404 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิรินภาดล 2544, หน้า 38)

นอกจากนี้ ลีอบบิท (Robbins อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิรินภาดล 2544, 38) ได้สรุปปัจจัยที่ทำให้เกิดพฤติกรรมทางการเมือง (Factors contributing to political behavior) ว่าทุกองค์การเข้ามาเกี่ยวข้อง อย่างไม่เท่าเทียมกัน บางองค์การมีมากเกินไป ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่

1. ปัจจัยเฉพาะบุคคล (Individual factors) ได้แก่

1.1 คนที่มีการตรวจสอบตนเองสูงจะมีความรู้สึกไวต่อการปรับตัว แสดงระดับของการคล้อยตามสังคมสูงมักจะมีทักษะด้านพฤติกรรมทางการเมืองสูงกว่าบุคคลที่มีการตรวจสอบตนเองต่ำ

1.2 คนที่มีการควบคุมตนเองได้ดี จะเชื่อว่า เขาสามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมได้และมักจะมีแนวโน้มที่จะมีจุดยืนก้าวหน้า จึงพยายามสร้างสถานการณ์ที่เขาชอบ การจูงใจบุคคล การควบคุมพฤติกรรมของบุคคลอื่น การควบคุมอารมณ์และความเชื่อ ซึ่งผลที่ได้รับจะพิสูจน์เป้าหมายในการทำงานของบุคคล สิ่งนี้เป็นเรื่องง่ายที่จะใช้ในการเมือง เพราะเป็นวิถีทางที่จะนำไปสู่ความสนใจส่วนตัวในโอกาสต่อไป

1.3 มีแรงจูงใจในระดับสูง

1.4 มีการลงทุนในองค์กร การลงทุนส่วนตัวจะเป็นทางเลือก และความหวังไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งจะมีอิทธิพลที่ชักจูงให้เข้าสู่วิถีทางของพฤติกรรมทางการเมือง การลงทุนในลักษณะของความคาดหวังในการเพิ่มผลประโยชน์ในอนาคต เช่น ความชำนาญในงาน การมีความรู้ การมีชื่อเสียง การมีอิทธิพลภายนอกองค์กร ยิ่งมีมากก็就会有ความเสี่ยงมากต่อพฤติกรรมทางการเมือง ถ้าบุคคลมีความคาดหวังในความสำเร็จสูงจะมีพฤติกรรมทางการเมืองสูงขึ้น

2. ปัจจัยองค์การ (Organizational factors) สถานการณ์และวัฒนธรรมในองค์การสามารถสร้างพฤติกรรมทางการเมืองได้เช่นเดียวกับปัจจัยเฉพาะบุคคล (Individual factors) ปัจจัยองค์การได้แก่ดังต่อไปนี้

2.1 เมื่อองค์การต้องการลดทรัพยากร เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์การ พนักงานอาจไม่พอใจและนำไปสู่พฤติกรรมทางการเมือง

2.2 การตัดสินใจเกี่ยวกับการเลื่อนตำแหน่งเป็นปัจจัยที่มีพฤติกรรมการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องมากที่สุด

2.3 ความไว้วางใจระดับต่ำในองค์การจะเพิ่มพฤติกรรมทางการเมือง

2.4 ความคลุมเครือในบทบาท ได้แก่ การกำหนดพฤติกรรมของพนักงาน และการกำหนดบทบาทหน้าที่ไม่ชัดเจน

2.5 การประเมินผลการปฏิบัติงานที่ไม่เป็นไปตามหลักวิชาการ ใช้ความคิดเห็นส่วนตัว

2.6 วัฒนธรรมขององค์การยิ่งเน้นการให้รางวัลมากเท่าใด พนักงานยิ่งมีความเคลื่อนไหวทางการเมืองมากเท่านั้น

2.7 การตัดสินใจแบบประชาธิปไตยโดยถ้าผู้บริหารให้พนักงานมีส่วนร่วมตัดสินใจจะไม่เกิดพฤติกรรมทางการเมือง แต่ถ้าผู้บริหารบางคนใช้อำนาจในตำแหน่งของตนเองครอบงำการตัดสินใจ อาจนำไปสู่พฤติกรรมทางการเมือง

2.8 แรงกดดันเพื่อให้พนักงานกระทำในสิ่งที่ต้องการมากเท่าใด จะทำให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองมากเท่านั้น

2.9 พฤติกรรมของผู้บริหารระดับสูง ถ้าพนักงานมองว่าผู้บริหารระดับสูงอยู่ในพฤติกรรมทางการเมือง จะทำให้บรรยากาศในองค์การเข้าไปเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางการเมืองมากขึ้นด้วย

จะเห็นได้ว่าอิทธิพลทางสังคม อำนาจ และการเมืองในองค์การ มีความสัมพันธ์ต่อกันตามแนวคิดของ Greenberg and Baron

3.4 สิ่งที่ผลักดันให้เกิดรูปแบบของอำนาจ ตามทฤษฎีของ เฮอร์เชย์ และ จอห์นสัน (Hersey, Blanchard and Johnson 1996 : 236 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิริณภาดล 2544, 39) คือความพร้อม แบบภาวะผู้นำ และฐานอำนาจ

ความพร้อม (Readiness) หมายถึง การแสดงออกของผู้ตามในด้านความสามารถและความเต็มใจที่จะทำงานให้ประสบผลสำเร็จ บุคคลมีระดับความพร้อมที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับภาระงานที่เขาต้องทำ ความพร้อมแบ่งเป็น 4 ระดับ ดังแสดงในตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 ความต่อเนื่องของความพร้อมของผู้ตาม

← สูง	ปานกลาง		ต่ำ
R4	R3	R2	R1
มีความสามารถและ เต็มใจในการทำงาน หรือมีความเชื่อมั่น ในตนเอง	มีความสามารถแต่ไม่ เต็มใจในการทำงาน หรือขาดความเชื่อมั่น ในตนเอง	ไม่มีความสามารถแต่ เต็มใจในการทำงาน หรือมีความเชื่อมั่น ในตนเอง	ไม่มีความสามารถ และไม่เต็มใจในการ ทำงาน หรือขาด ความเชื่อมั่นใน ตนเอง

ที่มา : (Hersey , Blanchard and Johnson. 1996 : 195 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิริณภาดล 2544, 40)

ความพร้อมระดับ 1 (Readiness level 1) หรือแทนด้วย R1 เป็นระดับความพร้อมของผู้ตามที่ไม่มีความสามารถ ไม่เต็มใจในการทำงาน ขาดความรู้สึกผูกพันต่องาน ไม่มีแรงจูงใจในการทำงาน หรือผู้ตามที่ไม่มีความสามารถ รู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยในการทำงาน และขาดความเชื่อมั่นในการทำงาน

ความพร้อมระดับ 2 (Readiness level 2) หรือแทนด้วย R2 เป็นระดับความพร้อมของผู้ตามที่ไม่มีความสามารถ แต่เต็มใจในการทำงาน ในระดับนี้จะต้องให้แรงจูงใจและกระตุ้นให้มีความพยายาม หรือผู้ตามประเภทนี้ไม่มีความสามารถแต่เขาจะมีความเชื่อมั่นถ้าได้รับคำแนะนำจากผู้นำ

ความพร้อมระดับ 3 (Readiness level 3) หรือแทนด้วย R3 ความพร้อมระดับนี้ผู้ตามมีความสามารถในการปฏิบัติงาน แต่ไม่เต็มใจที่จะใช้ความสามารถที่ตนมีอยู่ หรือเป็นระดับความพร้อมที่ขาดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน และกลัวที่จะต้องปฏิบัติงานตามลำพัง

ความพร้อมระดับ 4 (Readiness level 4) หรือแทนด้วย R4 ผู้ตามมีความสามารถที่จะทำงาน และมีความมั่นใจในการทำงาน

จากแนวคิดนี้จะเห็นว่าความพร้อมของผู้ตามมีความแตกต่างกัน และผู้นำสามารถที่จะพัฒนาความพร้อมของผู้ตามได้

รูปแบบของการใช้อำนาจตามแนวคิดของ Hersey, Blanchard and Johnson ตามระดับความพร้อมของผู้ตามมีดังต่อไปนี้

1. อำนาจบังคับ (Coercive power) เป็นการรับรู้ถึงความสามารถในการลงโทษ (Sanction) ทำโทษ (Punishment) จากการไม่ปฏิบัติตาม ความพร้อมของผู้ตามระดับ R1 (ความพร้อมต่ำ) ต้องการการให้คำแนะนำ พฤติกรรมที่ให้การสนับสนุนแก่คนที่ไม่ปฏิบัติตามมากเกินไป เป็นการปล่อยให้ทำตามอำเภอใจ หรือเหมือนเป็นการให้รางวัลทั้ง ๆ ที่ไม่ทำงานถ้าปราศจากอำนาจการบังคับเพื่อผลักดันให้เกิดรูปแบบของการบอกกล่าว (Telling style) หรือการพยายามที่จะมีอิทธิพลเหนือกว่าคนอื่นเหล่านี้ จะทำให้การทำงานไม่มีประสิทธิภาพ ผู้ตามจะต้องทราบว่า หากเขาไม่ยอมทำตาม อาจเกิดผลที่ตามมา คือถูกหักเงินเดือนหรือถูกลงโทษการลงโทษกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น การตำหนิ (Reprimand) ตัดเงิน ย้าย ลดยศ หรือลดขั้นเงินเดือน (Demotion) หรือแม้แต่ให้ออกจากงาน (Dismissal)

ในการใช้อำนาจบังคับ ผู้บริหารต้องไม่ทำตามความคิดเห็นของตนเอง ถึงแม้ว่าจะมีอำนาจในการลงโทษ การกระทำเช่นนี้จะทำให้เกิดการสูญเสียอำนาจ การใช้อำนาจบังคับโดยการลงโทษ ต้องแสดงให้เห็นชัดเจนถึงข้อบกพร่องในการปฏิบัติงาน การใช้อำนาจบังคับจะเกิดผลกระทบน้อยมากหากผู้ตามรู้สึกว่าเขาถูกทำโทษเนื่องจากไม่เอาใจใส่การทำงาน ควรหลีกเลี่ยงคำพูดบางประโยค เช่น การไม่ให้ออกจากงานเนื่องจากเขาทำงานมานาน

2. อำนาจการเชื่อมโยง (Connection power) เป็นการรับรู้ถึงการที่ผู้นำมีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่มีอิทธิพล หรือเกี่ยวข้องกับองค์กร อำนาจการเชื่อมโยงเป็นอำนาจที่มีความสำคัญที่จะบอกถึงแบบของภาวะผู้นำ โดยปกติผู้ตามแบบ R1 และ R2 ต้องการที่จะหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ และต้องการที่จะเกี่ยวข้องกับอำนาจการเชื่อมโยง ประเด็นที่สำคัญคือการรับรู้ที่ผู้นำมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจเชื่อมโยงที่แท้จริงหรือไม่ เช่น ปกติผู้บริหารระดับต้นมีอำนาจในขอบเขตที่จำกัด แต่ถ้าผู้บริหารนั้นแต่งงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับประธานของบริษัท จะเกิดการรับรู้อำนาจการเชื่อมโยงว่าผู้บริหารระดับต้นท่านนั้นจะได้รับการสนับสนุนให้มีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นในองค์กรเพิ่มมากขึ้น

3. อำนาจการให้รางวัล (Reward power) เป็นการรับรู้ถึงความสามารถในการให้รางวัลบางอย่างซึ่งเป็นสิ่งที่บุคคลต้องการ ถ้าผู้บริหารให้รางวัลได้อย่างเหมาะสมจะเป็นสิ่งที่สนับสนุนอำนาจนี้ ผู้ตามที่ขาดความสามารถแต่มีความเต็มใจในการทำงาน เรียกว่า R2 เป็นกลุ่มที่ดูเหมือนว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมากที่สุด ถ้าเขารู้ว่าเขาจะได้รับรางวัลจากการปฏิบัติงาน รางวัลในที่นี้ได้แก่ การได้รับโบนัสเพิ่มขึ้น การได้รับการสนับสนุนการ

ได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น รวมทั้งเป็นรางวัลที่เป็นนามธรรม เช่น การลบล้าง หรือการให้ได้รับทราบผลงานที่ประสบความสำเร็จ (Feed back)

อำนาจการให้รางวัลเป็นสิ่งที่เป็นการถูกต้องชอบธรรม ปัญหาของอำนาจการให้รางวัล มักเกิดจากการให้สัญญากับผู้หนึ่งแต่ไม่ทำตามสัญญา หรือเกิดผลกับอีกคนหนึ่ง จะทำให้ผู้ตามไม่มีแรงจูงใจ ไม่มีความผูกพัน และพยายามที่จะหาโอกาสเปลี่ยนงาน

4. อำนาจตามกฎหมาย (Legitimate power) เป็นการรับรู้ว่าคุณำนาเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมเนื่องจากมียศ บทบาทหน้าที่ และตำแหน่งในองค์กร ผู้ตามทั้งที่ไม่มีความสามารถและไม่เต็มใจในการทำงาน (มีความพร้อมต่ำ) จะให้ความสนใจในผู้นำที่มียศ มีตำแหน่งสูงเช่น ผู้บริหารระดับภาค ประธานบริษัท แต่ในผู้ตามที่มีความพร้อมสูงจะไม่รู้สึกเลื่อมใสต่อยศ ตำแหน่ง แต่จะเลื่อมใสในความเชี่ยวชาญ และข้อมูลที่เป็นสารสนเทศ ในผู้ตามที่มีระดับความพร้อมปานกลางจะเป็นกลุ่มที่ผู้นำจะใช้อิทธิพลประสบความสำเร็จได้บ่อย ๆ ถ้าหากเขารู้สึกว่าผู้นำนั้นอยู่ในตำแหน่ง หรือ ยศ ที่มีความเหมาะสมในการตัดสินใจ

5. อำนาจอ้างอิง (Referent power) เป็นการรับรู้ถึงความมีเสน่ห์ มีความประทับใจเมื่อได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้นำ ในการพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อคนที่มีความสามารถ แต่รู้สึกไม่มั่นคง ขาดความมั่นใจ หรือไม่เต็มใจ (R3) ในการทำงาน การใช้พฤติกรรมที่มีมนุษยสัมพันธ์สูงเป็นสิ่งจำเป็นในบุคคลประเภทนี้ ถ้าบุคคลที่ขาดความมั่นใจ ผู้นำต้องให้การสนับสนุนให้มีความมั่นใจ ถ้าเขาขาดแรงจูงใจ ผู้นำต้องหาทางแก้ปัญหาให้ ผู้นำใดที่ไม่ใช้เวลาเพื่อสร้างความสามัคคี ไม่ใช้ความพยายามให้เขามีส่วนร่วม ก็จะได้รับความเป็นปรปักษ์มากกว่าจะได้รับความช่วยเหลือ ความเชื่อมั่น ความไว้วางใจและความสามัคคี จากผู้ตาม

สิ่งสำคัญและนำมาซึ่งความสำเร็จในการสร้างอิทธิพลคือการทำให้ผู้ตามเกิดความรู้สึกว่า ผู้นำจะสนับสนุนและช่วยเหลือเขาเมื่อเขาต้องการ อำนาจอ้างอิงเป็นคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้นำ ผู้นำที่มีอำนาจอ้างอิงสูงมักได้รับการยกย่องชมเชยจากผู้อื่น เพราะบุคลิกภาพส่วนบุคคลของผู้นำ

6. อำนาจข้อมูลข่าวสาร (Information power) เป็นการรับรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การครอบครองข้อมูลข่าวสาร และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ แนวโน้มของการใช้อำนาจนี้ที่มีประสิทธิผลเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อผู้ตามมักใช้กับผู้ที่มีความพร้อมมากกว่าปกติ (R3,R4) ด้วยการให้มีส่วนร่วมและมอบอำนาจหน้าที่ให้ แหล่งของอำนาจเหล่านี้จะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ถ้ามีการจัดกระทำข้อมูลด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อจัดเก็บข้อมูลดิบและทำให้ข้อมูลดิบนั้นมีคุณค่า ตลอดจนมีความหมายยิ่งขึ้น

อำนาจข้อมูลข่าวสารขึ้นอยู่กับกรถึงข้อมูล แตกต่างจากอำนาจเชี่ยวชาญซึ่งเป็นการเข้าใจเกี่ยวกับความสามารถในการใช้ข้อมูล เช่น บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นเลขานุการของหัวหน้าหน่วยงานจะมีความสำคัญในด้านอำนาจข้อมูลข่าวสารแต่จะมีความเชี่ยวชาญด้านเทคนิคน้อยมากเขาสามารถช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลหรือป้องกันการเข้าถึงข้อมูลขณะเดียวกันเขาไม่มีความเชี่ยวชาญในการที่จะเข้าใจและใช้ข้อมูลเหล่านั้น

7. อำนาจความเชี่ยวชาญ (Expert power) เป็นการรับรู้ว่าคุณำนำมีการศึกษาประสบการณ์ และมีความเชี่ยวชาญ ผู้ตามที่มีความสามารถและมีความเชื่อมั่นในตนเองต้องการคำแนะนำ หรือต้องการความช่วยเหลือเพียงเล็กน้อย เขาเหล่านั้นมีความสามารถและมีความเต็มใจในการปฏิบัติงาน การมีอิทธิพลต่อคนประเภทนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุด ต้องใช้อำนาจความเชี่ยวชาญ เพราะผู้ตามจะเกิดความขย่งงนับถือ ให้ความเคารพยำผู้นำมีความเชี่ยวชาญ มีทักษะ และมีความรู้

สรุปว่าแนวคิดของ Hersey, Blanchard and Johnson เกี่ยวกับการใช้อำนาจจากฐานอำนาจต่าง ๆ ต้องเลือกแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับระดับความพร้อมของผู้ตาม เพราะผู้ตามจะมีระดับความพร้อมที่แตกต่างกัน จึงจะทำให้การใช้อิทธิพลเกิดประสิทธิผลมากที่สุด

การยอมทำตามของบุคคลหรือกลุ่มขึ้นอยู่กับระดับความพร้อมและมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการใช้อำนาจจากฐานอำนาจต่าง ๆ Hersey, Blanchard and Natemayer (1979 : unpagged อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิรินภาดล 2544, หน้า 43) กล่าวถึงทัศนะของภาวะผู้นำตามสถานการณ์ว่า ความพร้อมคือ ความสามารถ และความเต็มใจของบุคคลหรือกลุ่มในการรับผิดชอบต่อตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ ของการทำงาน ซึ่งความสามารถขึ้นอยู่กับสถานภาพส่วนบุคคล การเลือกใช้อำนาจให้เหมาะสมกับบุคคลหรือกลุ่มนั้น ๆ จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำ

บุคคลจะเริ่มจากความพร้อมในระดับต่ำไปยังระดับที่สูงขึ้น ทำให้ความสามารถและความเชื่อมั่นในการทำงานของบุคคลเหล่านั้นสูงตามไปด้วย ฐานอำนาจทั้ง 7 แบบ มีผลต่อพฤติกรรมของคนในระดับความพร้อมต่าง ๆ กัน ดังแสดงในภาพที่ 2.5

ภาพที่ 2.5 การใช้อำนาจในระดับความพร้อมต่างๆ

ความพร้อมระดับสูง (High readiness)

อำนาจความเชี่ยวชาญ
อำนาจข้อมูลข่าวสาร
อำนาจอ้างอิง
อำนาจตามกฎหมาย
อำนาจการให้รางวัล
อำนาจการเชื่อมโยง
อำนาจบังคับ

ความพร้อมระดับต่ำ (Low readiness)

ที่มา : (Hersey, Blanchard and Johnson. 1996 : 242 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิริินภาดล 2544, 38)

4. การใช้อำนาจ

แนวทางการใช้อำนาจให้เหมาะสมมีหลายแนวคิดจึงขอเสนอแนวทางการใช้อำนาจ ดังนี้

4.1 อำนาจสามารถถูกใช้ด้วยวิถีทางหลากหลายของยูคัล (Yukl 1994 : 242-247 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิริินภาดล 2544, 44) เสนอมุมมองที่เป็นแนวทางในการใช้อำนาจแบบต่างๆ 2 แนวทาง คือ แนวทางแรกเป็นแนวทางโดยทั่วไปของการใช้อำนาจ แนวทางที่สอง เกี่ยวกับฐานของอำนาจ คำสั่งจากบุคคลที่มีอำนาจและผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้น ดังนี้

4.1.1 แนวทางแรกเป็นแนวทางทั่วไปของการใช้อำนาจ มีดังนี้

1. การใช้อำนาจอ้างอิงจะมีส่วนช่วยผู้นำอย่างมาก โดยผู้บริหารอาจเพิ่มพูนอำนาจการอ้างอิงด้วยการเลือกผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีภูมิหลังคล้ายคลึงกับพวกเขา เช่น จบจากสถาบันเดียวกัน วิธีการที่ฉลาดของการใช้อำนาจนี้ คือ ผู้นำจะต้องปฏิบัติเหมือนกับที่เขาต้องการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตาม ผู้ใต้บังคับบัญชาจะมีความสัมพันธ์และผูกพันกับผู้นำที่มีอำนาจอ้างอิง และเอาอย่างพฤติกรรมของผู้นำ

2. การใช้อำนาจตามกฎหมายผู้นำมักใช้วิธีการสั่งผู้ใต้บังคับบัญชาให้กระทำบางสิ่งบางอย่างอย่างเป็นทางการ Yukl ได้เสนอแนวทางการใช้อำนาจนี้ให้มีคุณค่าคือผู้นำต้องระมัดระวัง เพื่อให้คำสั่งเป็นไปด้วยความสุภาพและจริงใจ เช่น ถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาแก่กว่าหรือมีประสบการณ์มากกว่าผู้นำ แม้ว่าคำสั่งจะสุภาพก็ควรที่แสดงความเชื่อมั่นด้วยเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจน ผู้นำต้องตรวจสอบเพื่อความมั่นใจว่า ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าใจคำสั่งอย่างถูกต้อง และคำสั่งถูกมองว่าเหมาะสม และชอบธรรมต่อสถานการณ์ การใช้อำนาจหน้าที่เป็นประจำ จะเสริมแรงความชอบธรรมของอำนาจหน้าที่ภายในสายตาของผู้บังคับบัญชา ผู้นำต้องใช้การบังคับเพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามถ้าจำเป็น เพราะถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิเสธคำสั่งแล้วฐานอำนาจของผู้นำอาจลดน้อยลง สิ่งสุดท้ายที่ผู้นำที่ใช้อำนาจตามกฎหมายควรจะพยายามตอบสนองต่อปัญหาของผู้ใต้บังคับบัญชาด้วย

3. การใช้อำนาจการให้รางวัล เป็นฐานของอำนาจที่ใช้ได้ง่ายที่สุดตามแนวคิดของ Yukl ผู้บริหารควรเพิ่มคุณค่าของอำนาจการให้รางวัล ด้วยการตรวจสอบการปฏิบัติตามของผู้ใต้บังคับบัญชาก่อนที่จะให้รางวัล มิฉะนั้นเขาจะไม่รับรู้การเชื่อมโยงระหว่างการปฏิบัติงานและการให้รางวัล คำสั่งต้องมีเหตุผลและเป็นไปได้ เพราะรางวัลจะไม่จูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาที่คิดว่าคำสั่งไม่ควรถูกปฏิบัติตามหรือไม่สามารถปฏิบัติตามได้ สิ่งที่สำคัญของการใช้อำนาจนี้คือ ถ้าผู้นำสัญญาจะให้รางวัลแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาโดยผู้ใต้บังคับบัญชารู้ว่าผู้นำไม่สามารถได้ เขาจะไม่ถูกจูงใจให้ปฏิบัติ และเขาจะสงสัยในความสามารถของผู้นำที่จะให้รางวัลแก่พวกเขาอีกด้วย

4. การใช้อำนาจบังคับเป็นวิธีการใช้อำนาจที่ยุงยากที่สุดเนื่องจากอำนาจบังคับจะทำให้เกิดความไม่พอใจและทำลายอำนาจการอ้างอิงลงได้ อำนาจบังคับไม่ควรจะถูกใช้บ่อย หรือไม่ควรใช้เลย การปฏิบัติตามจะเกิดต่อเมื่อ อำนาจบังคับถูกใช้ด้วยวิถีทางที่ช่วยเหลือ และไม่ถูกลงโทษ การต่อต้านจะเกิดมากที่สุด ถ้าอำนาจบังคับถูกใช้ด้วยวิถีทางที่เป็นศัตรู หรือเป็นการหลอกลวง แนวทางการใช้อันดับแรก คือผู้ใต้บังคับบัญชาควรจะได้รับทราบกฎและการลงโทษจากการละเมิดกฎ เมื่อมีการละเมิดกฎเกิดขึ้น ควรให้คำเตือนที่มีเหตุผลก่อนลงโทษ การฝ่าฝืนกฎอย่างรุนแรง เช่น การขโมยต้องถูกลงโทษอย่างรุนแรงและทันที การรักษาระเบียบวินัยต้องถูกดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ และเป็นแบบอย่างเดียวกัน ความรุนแรงของการถูกลงโทษต้องสอดคล้องกับ ความรุนแรงของการฝ่าฝืนกฎ ประการสุดท้ายการลงโทษบุคลากรต่อหน้าบุคคลอื่นอาจก่อให้เกิดความอับอาย ทำให้บุคคลที่มองเห็นและได้ยินไม่สบายใจไปด้วย

5. การใช้อำนาจความเชี่ยวชาญ โดยการให้บุคคลรู้ถึงการศึกษาและประสบการณ์ และความสำเร็จ เพื่อที่จะรักษาความเชื่อถือไว้ ผู้นำไม่ควรแสวงหาทำในสิ่งที่ไม่รู้อย่างแท้จริง จะทำให้สูญเสียอำนาจอย่างรวดเร็ว ผู้นำที่มีความเชื่อมั่นและกล้าตัดสินใจ จะแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจสถานการณ์อย่างมั่นใจ และแสดงความรับผิดชอบสถานการณ์ เพื่อเพิ่มพูนอำนาจความเชี่ยวชาญ ผู้นำที่มีความเชี่ยวชาญควรระมัดระวังไม่เอาความเชี่ยวชาญหรือปฏิบัติราวกับว่าเป็นบุคคลที่รู้ทุกอย่าง ดังแสดงในตารางที่ 2.6

ตารางที่ 2.6 แนวทางในการใช้อำนาจของ ยูคัล (Yukl)

รากฐานของอำนาจ	แนวทางการใช้
อำนาจการอ้างอิง	<ul style="list-style-type: none"> จงวางใจผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา จงป้องกันผลประโยชน์ของผู้ใต้บังคับบัญชา จงไวต่อความรู้สึกและความต้องการของผู้ใต้บังคับบัญชา จงคัดเลือกผู้ใต้บังคับบัญชาที่คล้ายคลึงตัวเรา จงสร้างแบบจำลองบทบาท
อำนาจบังคับ	<ul style="list-style-type: none"> จงบอกกฎและการลงโทษแก่ของผู้ใต้บังคับบัญชา จงตักเตือนก่อนการลงโทษ จงบริหารการลงโทษอย่างสม่ำเสมอและเสมอภาค จงเข้าใจสถานการณ์ก่อนการลงโทษ จงรักษาความน่าเชื่อถือและจงลงโทษเป็นการส่วนตัว จงลงโทษให้เหมาะสมกับการฝ่าฝืนกฎ
อำนาจความเชี่ยวชาญ	<ul style="list-style-type: none"> จงส่งเสริมภาพพจน์ของความเชี่ยวชาญ จงกระทำด้วยความเชื่อมั่นและกล้าตัดสินใจ จงรักษาการได้รับการบอกกล่าวเอาไว้ จงรับรู้ความห่วงใยของผู้ใต้บังคับบัญชา
อำนาจตามกฎหมาย	<ul style="list-style-type: none"> จงสุภาพและจริงใจ จงมีความมั่นใจ จงมีความชัดเจนเพื่อตรวจสอบความเข้าใจ จงอธิบายเหตุผลของคำสั่ง

รากฐานของอำนาจ	แนวทางการใช้
อำนาจการให้รางวัล	<p>จงใช้ช่องทางที่เหมาะสม</p> <p>จงใช้อำนาจเป็นประจำ</p> <p>จงบังคับการปฏิบัติตามและตรวจสอบการปฏิบัติตาม</p> <p>จงรู้สึกไวต่อความหวังไขของผู้ผู้ได้บังคับบัญชา</p> <p>จงออกคำสั่งที่เป็นไปได้และมีเหตุผล</p> <p>จงออกคำสั่งที่เหมาะสมและไม่ผิดจริยธรรม</p> <p>จงให้รางวัลที่ผู้ได้บังคับบัญชาต้องการ</p> <p>จงให้รางวัลที่น่าเชื่อถือเท่านั้น</p>

ที่มา : สมยศ นาวิการ. 2540 : 257

4.1.2 แนวทางที่สอง เมื่อผู้นำใช้อำนาจเพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อทัศนคติหรือพฤติกรรมของบุคคล มีผลการศึกษาที่กล่าวถึงพฤติกรรมของผู้ตามที่แสดงออกมากล้ายคลึงกัน 3 ด้าน คือ แสดงความผูกพัน แสดงการยินยอมทำตาม และต่อต้านขัดขวาง (Hodgetts. 1991 : 249-250 ; สมยศ นาวิการ. 2540 : 246-247. ; เสาวนิต เสาธานนท์. 2541 : 11) ปฏิกริยาของผู้ตามจะขึ้นอยู่กับแหล่งที่มาของอำนาจของผู้นำ และวิถีทางที่อำนาจถูกใช้ ผลการศึกษาพบว่า

1. ผู้ตามโน้มเอียงที่จะแสดงความผูกพันกับการใช้อำนาจอ้างอิงหรืออำนาจความเชี่ยวชาญ
2. ผู้ตามจะมีความพอใจและปฏิบัติงานได้ดีขึ้นเมื่อถูกสั่งการโดยผู้บริหารที่ใช้อำนาจอ้างอิงหรืออำนาจความเชี่ยวชาญ แต่เมื่ออำนาจตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมข้อมูล หรือการให้รางวัลถูกใช้แล้ว ผู้ตามมีความโน้มเอียงที่จะยอมทำตามเท่านั้น
3. ผู้ตามมีความโน้มเอียงที่จะแสดงปฏิกริยาต่อต้าน เมื่ออำนาจบังคับนำมาใช้ ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะพยายามใช้อำนาจบังคับต่อเมื่อจำเป็นอย่างที่สุด เช่น สถานการณ์ที่พฤติกรรมหรือทัศนคติของบุคคลเป็นภัยต่อบุคคลอื่นหรือกลุ่ม

อำนาจที่แท้จริงคือการทำให้บุคคลผูกพัน อำนาจที่แท้จริงจะมาจากทำให้อำนาจแก่บุคคลอื่นที่อยู่ในตำแหน่งที่สามารถกระทำได้ดี อำนาจอย่างเดียวไม่สามารถผลักดันองค์การไปข้างหน้าได้ ความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่จะต้องมีด้วยเพื่อการบรรลุ

เป้าหมายขององค์การดังนั้นผู้บริหารทุกระดับจะเพิ่มอำนาจภายในองค์การด้วยการให้พนักงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นการเพิ่มความผูกพันของบุคคลในทุกระดับเพื่อการบรรลุเป้าหมายขององค์การดังแสดงในตารางที่ 2.7

ตารางที่ 2.7 การใช้และผลลัพธ์ของอำนาจ

ประเภทของอำนาจ	ปฏิกริยาของพนักงาน		
	ความผูกพัน	การยินยอม	การต่อต้าน
การอ้างอิง	น่าจะ ถ้าคำสั่งถูกเชื่อว่ามีความสำคัญต่อผู้นำ	เป็นไปได้ ถ้าคำสั่งถูกรับรู้ว่ามีผลกระทบต่อผู้นำ	เป็นไปได้ ถ้าคำสั่งเพื่อบางสิ่งบางอย่างที่น่าอันตรายมาสู่ผู้นำ
ความเชี่ยวชาญ	น่าจะ ถ้าคำสั่งถูกชักจูงและพนักงานมีส่วนร่วมกับเป้าหมายของผู้นำ	เป็นไปได้ ถ้าคำสั่งถูกชักจูงแต่พนักงานไม่สนใจต่อเป้าหมาย	เป็นไปได้ ถ้าผู้นำหึงและดูหมิ่น หรือพนักงานไม่เห็นด้วยกับเป้าหมายของผู้นำ
กฎหมาย	เป็นไปได้ ถ้าคำสั่งสุภาพและเหมาะสม	น่าจะ ถ้าคำสั่งถูกมองว่าชอบธรรม	เป็นไปได้ ถ้าผู้นำมีคำสั่งที่ไม่เหมาะสม
ข้อมูล	เป็นไปได้ ถ้าผู้นำมีข้อมูลและแสดงเหตุผลของคำสั่ง	น่าจะ ถ้าคำสั่งถูกสนับสนุนด้วยข้อมูลที่มีเหตุผล	เป็นไปได้ ถ้าผู้นำปกปิดหรือบิดเบือนข้อมูล
รางวัล	เป็นไปได้ ถ้าใช้ภายใต้วิถีทางส่วนบุคคลและใช้อย่างฉลาด	น่าจะ ถ้าถูกใช้ด้วยวิถีทางที่ไม่เป็นส่วนตัว	เป็นไปได้ ถ้าถูกใช้ด้วยวิถีทางที่มีเล่ห์เหลี่ยม
บังคับ	ไม่น่าเป็นไปได้	เป็นไปได้ ถ้าถูกใช้ด้วยวิถีทางที่เป็นประโยชน์ และไม่ลงโทษ	น่าจะ ถ้าถูกใช้ด้วยวิถีทางที่เป็นศัตรู หรือมีเล่ห์เหลี่ยม

ที่มา : (Moorhead and Grissin.1995 : 333 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิริรินภาดล 2544, 48-49)

4.2 การใช้อำนาจตามสถานการณ์และระดับความพร้อมของผู้ตาม ตามแนวคิดของ : เฮอร์เชย์ และ จอห์นสัน (Hersey, Blanchard and Johnson 1996 : 242-245 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิรินภาดล 2544, 49) มีดังนี้

4.2.1 อำนาจบังคับ (Coercive power) ผู้ตามที่มีความพร้อมต่ำ ปกติแล้วต้องการพฤติกรรมที่มีลักษณะที่เป็นคำสั่ง เพื่อให้เกิดผลในการใช้ภาวะผู้นำ “ บอกกล่าว ” (Telling) ให้มีประสิทธิภาพนั้น ฐานะอำนาจบังคับเป็นสิ่งจำเป็น คนที่มีระดับความพร้อมต่ำ ควรใช้อิทธิพลด้วยวิธีการลงโทษให้ตระหนักถึงความเสียหาย ถ้าขัดขืน ไม่ยอมเรียนรู้และปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัย ไม่มีความสามารถ และไม่เต็มใจในการปฏิบัติงาน ควรใช้วิธีการลงโทษ เช่น ไล่ออก โยกย้าย ลดขั้นเงินเดือน ตัดเงินค่าจ้าง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่คุณำต้องทำให้เขาทำตาม ผู้นำที่มีอำนาจบังคับ อาจจูงใจให้ผู้ตามหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ โดยการทำตามคำบอกกล่าวของผู้นำ

4.2.2 อำนาจการเชื่อมโยง (Connection power) ในขณะที่ผู้ตามที่เริ่มมีความพร้อมเพิ่มมากขึ้น จาก R1 ไปยัง R2 พฤติกรรมการออกคำสั่งยังคงเป็นสิ่งจำเป็น แต่การเพิ่มพฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือก็เป็นสิ่งที่จำเป็น “ การบอกกล่าว ” (Telling) และ “ การพูดชักชวนจนเห็นดี ” (Selling) ที่เหมาะกับระดับความพร้อมเหล่านี้จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นถ้าผู้นำมีอำนาจการเชื่อมโยง การมีอำนาจเชื่อมโยงที่ทำให้ผู้ตามยอมปฏิบัติตาม เพราะผู้ตามที่มีความพร้อมระดับนี้ จะพยายามหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ หรือต้องการได้รับสิ่งตอบแทนจากอำนาจการเชื่อมโยงนี้

4.2.3 อำนาจการให้รางวัล (Reward power) ผู้ตามที่มีระดับความพร้อมระดับต่ำถึงปานกลางต้องการพฤติกรรมด้านการบอกกล่าวและการสนับสนุนสูง รูปแบบการพูดชักชวนจนเห็นดีด้วยเป็นสิ่งทำให้เกิดผลได้ด้วยการให้สิ่งตอบแทนเพราะบุคคลที่มีความพร้อมระดับนี้เต็มใจที่จะลองพฤติกรรมใหม่ ๆ ผู้นำที่มีอำนาจให้สิ่งตอบแทนจะทำให้ผู้ตามยอมทำตามและพัฒนาไปในทิศทางที่ต้องการ

4.2.4 อำนาจตามกฎหมาย (Legitimate power) ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพที่ทำให้มีอิทธิพลต่อผู้ตามที่มีระดับความพร้อมปานกลางคือ R2 และ R3 คือ “ การพูดชักชวนจนเห็นดี ” และ “ การมีส่วนร่วม ” อำนาจอันชอบธรรมจะช่วยได้มากเมื่อความพร้อมของผู้ตามพัฒนาถึงจุดนี้ อำนาจตามกฎหมายเป็นอำนาจอันชอบธรรม ที่ทำให้ผู้ตามทำตาม หรือมีอิทธิพลต่อผู้ตามโดยฐานะตำแหน่งสายงานบังคับบัญชาในองค์กร

4.2.5 อำนาจอ้างอิง (Referent power) ผู้ตามที่มีระดับความพร้อมปานกลางถึงระดับสูง ต้องการการบอกกล่าวที่เกี่ยวกับงานน้อย แต่ต้องการการติดต่อสื่อสารและการ

สนับสนุนจากผู้นำในระดับสูง รูปแบบการมีส่วนร่วม (Participation) สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อผู้นำมีอำนาจอ้างอิงสูง แหล่งของอำนาจประเภทนี้อยู่ที่ความสัมพันธ์อันดีกับผู้ตาม ฐานอำนาจชนิดนี้ดูเหมือนจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยสร้างความมั่นใจ ให้กำลังใจแสดงการยอมรับนับถือ และพฤติกรรมสนับสนุนอื่น ๆ แก่บุคคลผู้ซึ่งมีความสามารถ แต่ไม่เต็มใจหรือขาดความมั่นใจ ตามปกติแล้ว ผู้ตามจะต้องสนองในทางบวก ยอมให้ผู้นำมีอิทธิพลเหนือเขา เพราะเขาชอบ นับถือ หรือศรัทธาต่อผู้นำ

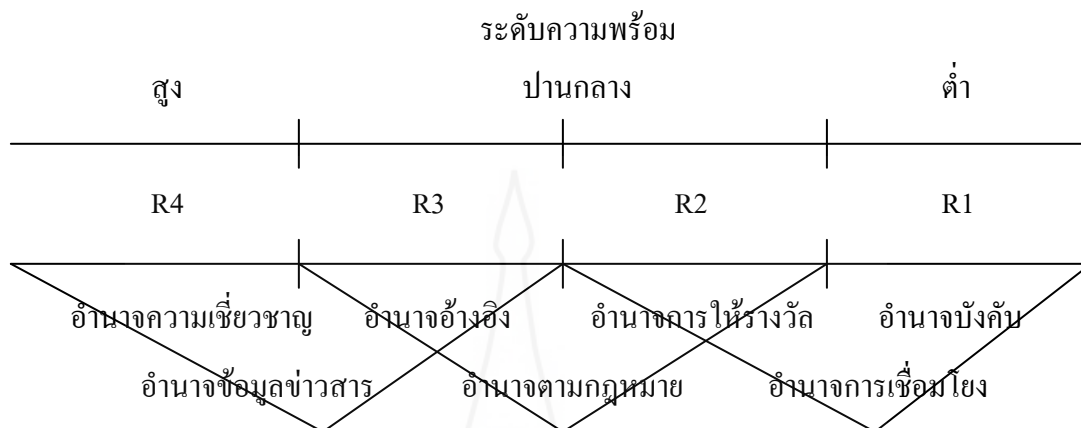
4.2.6 อำนาจข้อมูลข่าวสาร (Information power) ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพสามารถจูงใจผู้ตามที่มีระดับความพร้อมสูงคือ R3 และ R4 คือ “ การมีส่วนร่วม ” (Participation) และการมอบหมายงาน (Delegation) อำนาจข่าวสารข้อมูลจะช่วยได้มากในการใช้รูปแบบทั้งสองกับบุคคลที่มีความพร้อมระดับนี้ซึ่งเขาจะมองผู้นำเพื่อหาข่าวสารในการรักษาหรือปรับปรุงการปฏิบัติงาน การปรับความพร้อมจากระดับปานกลางไปยังระดับสูงจะง่ายขึ้นถ้าผู้ตามรู้ว่าผู้นำสามารถให้รายละเอียด หรืออธิบายรายละเอียด พร้อมทั้งให้ข้อมูลรายงาน และให้เอกสารการติดต่อต่าง ๆ ได้เมื่อเขาต้องการ ด้วยอำนาจข่าวสารข้อมูลที่ผู้นำมีอยู่ จะช่วยให้มีอิทธิพลต่อบุคคลที่มีความพร้อมสูงนี้ได้

4.2.7 อำนาจความเชี่ยวชาญ (Expert power) ผู้ตามที่มีความพร้อมพัฒนาถึงระดับสูง ต้องการคำแนะนำ และการสนับสนุนเพียงเล็กน้อย ผู้ตามจะมีความสามารถและปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ และพร้อมที่จะสนองตอบต่อแบบภาวะผู้นำที่ใช้วิธี “ การมอบหมายงาน ” (Delegation) ผู้นำที่มีอำนาจความเชี่ยวชาญ อาจได้รับการยกย่องนับถือและมีอิทธิพลต่อผู้ตามที่มีความสามารถเพียงพอ มีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน ผู้ตามในลักษณะนี้จะยอมรับความเชี่ยวชาญ ทักษะ และความรู้ของผู้นำ เป็นสิ่งที่สำคัญ

การใช้อำนาจจากฐานต่าง ๆ กัน ผู้นำจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับระดับความพร้อมของผู้ตาม ณ สถานการณ์ต่างๆ จึงจะทำให้การมีอิทธิพลต่อผู้ตามเพื่อให้เกิดการยอมรับทำตามในเรื่องต่าง ๆ เกิดประสิทธิผลสูงสุด ดังนั้นการประเมินความพร้อมของผู้ตามด้วยวิธีต่าง ๆ อย่างเที่ยงตรง และแม่นยำ จะช่วยให้ผู้นำเลือกใช้อำนาจจากฐานอำนาจได้อย่างเหมาะสม

ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ช่วยให้มีความเข้าใจถึงผลกระทบต่อฐานอำนาจแต่ละชนิดความพร้อมของผู้ตามไม่เพียงแต่เป็นสิ่งที่บังคับทำให้แบบผู้นำประสบผลสำเร็จสูงเท่านั้น แต่ความพร้อมของผู้ตามยังเป็นตัวบ่งชี้ว่า ควรเลือกใช้อำนาจจากฐานอำนาจใด เพื่อโน้มน้าวให้ผู้ตามยอมรับทำตาม หรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ดังแสดงในภาพที่ 2.8

ภาพที่ 2.8 ฐานอำนาจที่จำเป็นในการมีอิทธิพลต่อผู้อื่นที่ระดับความพร้อมต่าง ๆ

R = ระดับความพร้อม (Readiness Level)

ที่มา: (Hersey, Blanchard and Johnson, 1996 : 245 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิริินภาค 2544, 44)

เกี่ยวกับความพร้อม และสถานการณ์ มีผู้ศึกษาวิจัยโดยใช้แนวคิดของ เฮอร์เชย์ และ จอห์นสัน (Hersey, Blanchard and Johnson) คือ Hinriches (CD – ROM, 1998 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิริินภาค 2544, 52) เขาศึกษาเรื่อง ความเข้าใจภาวะผู้นำตามสถานการณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำตามสถานการณ์ กับภาวะผู้นำของนักศึกษาในกลุ่มที่ร่วมกันทำโครงการ พบว่า พฤติกรรมการช่วยเหลือสนับสนุน กับพฤติกรรมการชี้แนะมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง เมื่อใช้ในเวลาและในสิ่งแวดล้อมที่ต่างกันนอกจากนี้ยังพบว่าการรับรู้ของผู้ตามขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะและความเต็มใจในการทำงานมากกว่าการมีความรู้ในงานในปีเดียวกันนั้น Stirling (CD – ROM, 1998 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ ศิริินภาค 2544, 52) ได้ศึกษาวิจัยที่ทดสอบทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของ Hersey, Blanchard and Johnson เขาศึกษาทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ : การทดสอบแบบภาวะผู้นำและความพร้อมของผู้ตามในสมาคมผู้ที่เป็นเจ้าของห้องพักรีสแบบคอนโดมิเนียมและเจ้าของบ้าน ในนิวยอร์ก โดยนำแนวความคิดของ Hersey, Blanchard and Johnson ที่เกี่ยวกับ ผู้นำที่มีประสิทธิภาพสูงคือผู้ที่มีความสามารถในการเลือกและใช้ แบบภาวะผู้นำแบบใดแบบหนึ่งในสี่แบบ (การบอกกล่าว การพูด ชักชวนจนเห็นดี การมีส่วนร่วม และการมอบหมายงาน) ได้

เหมาะสมกับระดับความพร้อมของผู้ตาม ผลการทดสอบสมมติฐานสนับสนุนทฤษฎีนี้คือระดับความพร้อมของผู้ตาม ประสิทธิภาพของงาน และความพึงพอใจ มีความสัมพันธ์กัน

จากแนวคิด ทฤษฎีและผลการวิจัย จึงเป็นสิ่งที่เชื่อได้ว่า การใช้อำนาจ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภาวะผู้นำต้องใช้ให้เหมาะสมกับระดับความพร้อมของผู้ตามและสถานการณ์

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมของสังคมไทยในเรื่องระบบอุปถัมภ์ พรรคพวกและเครือญาติ

(1) แนวคิดและความหมายของค่านิยม

พัทธา สายหู (2516 : 13) กล่าวว่า ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่ยึดถือประจำใจที่ช่วยตัดสินใจในการเลือก

โรคิต (Rokeach อ้างในสุนทรี โคมิน และสนิท สมักรการ, 2522 : 111 – 12) ได้ให้ความหมายของค่านิยมว่าเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งซึ่งมีลักษณะถาวร โดยเชื่อว่าวิถีปฏิบัติบางอย่าง หรือเป้าหมายของชีวิตบางอย่างนั้น เป็นสิ่งที่ตนเองหรือสังคมเห็นดีเห็นชอบ และเห็นสมควรจะยึดถือปฏิบัติมากกว่าวิถีปฏิบัติหรือเป้าหมายอย่างอื่น ส่วนระบบค่านิยม คือ การรวมกันของความเชื่อที่เป็นวิถีปฏิบัติหรือเป้าหมายของชีวิตที่เห็นดีเห็นชอบและสมควรจะปฏิบัติ ให้เข้าเป็นระบบความเชื่อที่มีลักษณะถาวรลดหลั่นกันตามลำดับความสำคัญ

จากความหมายของค่านิยมตามแนวคิดนี้ ค่านิยมจึงเป็นผลรวมของความเชื่อของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ และเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ในสังคมมีอยู่ ค่านิยมมีลักษณะที่คงทนถาวร แต่ก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย เพราะค่านิยมอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ในช่วงชีวิตของบุคคล แต่ค่านิยมจะคงทนอยู่เพียงพอที่จะทำให้เกิดความต่อเนื่องของบุคลิกภาพและของสังคม การเปลี่ยนแปลงของค่านิยมมีความสำคัญต่อช่วงชีวิตบุคคลมาก และการเปลี่ยนแปลงจะไม่เกิดขึ้นในลักษณะชั่วคราวช่วยยามตามอารมณ์ขึ้นลงของบุคคล นอกจากนี้การรวมกันของค่านิยมเป็นลำดับขั้นของการให้ความสำคัญจะเกิดเป็นระบบค่านิยม แนวความคิดของระบบค่านิยมก็คือค่านิยมบางอย่างมีความสำคัญต่อบุคคลมากกว่าค่านิยมอื่น ๆ

(2) ความสำคัญของค่านิยม

ค่านิยมเป็นสิ่งที่บุคคลเห็นว่าสำคัญ และใช้เป็นจุดมุ่งหมายของชีวิตที่บุคคลยึดถือหรือปฏิบัติตามในการดำเนินชีวิตภายในสังคม ค่านิยมเป็นความรู้สึกที่มีความมั่นคงต่อการตัดสินใจแก้ปัญหาในทิศทางที่สอดคล้องตามลำดับความต้องการของบุคคล และเตรียมกระบวนการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมในทิศทางที่บุคคลได้กำหนดไว้แล้ว หน้าที่สำคัญ

ของค่านิยมก็คือ ค่านิยมเป็นแนวทางที่ช่วยชี้นำวิถีทางปฏิบัติ โดยช่วยในการประเมินและตัดสินใจต่อการกระทำว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจหรือน่าตำหนิ และยังเป็นเครื่องบ่งชี้ความต้องการและแรงจูงใจของบุคคล การรวมกันของค่านิยมเข้าเป็นระบบค่านิยมยังช่วยบุคคลในการตัดสินใจเลือกกระทำ และลดความขัดแย้งระหว่างค่านิยม โดยบุคคลจะเลือกแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับค่านิยม ที่บุคคลคิดว่ามีค่ามากกว่า นอกจากนี้ค่านิยมใดก็ตามที่บุคคลได้รับการเสริมแรงหรือตอกย้ำอยู่เสมอ จนบุคคลยอมรับและยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแล้ว ย่อมยากที่จะเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งถ้าหากมีค่านิยมใหม่เข้ามาและไม่สอดคล้องกับค่านิยมเดิมที่บุคคลยึดถืออยู่ บุคคลก็จะมีปฏิกิริยาไม่ยอมรับ และอาจนำไปสู่การแสดงออกซึ่งความขัดแย้งอย่างรุนแรงก็ได้ (สุนทรี โคมิน และ สนิท สมักรการ, 2522 : 2 – 3 อ้างถึงใน วัชร คำนกุล 2541, 37) การแสดงออกดังกล่าว ได้แก่ การต่อต้าน การมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน การปรับตัวไม่ได้ และทำให้เกิดปัญหาด้านพฤติกรรมบุคคลขึ้น การเปลี่ยนแปลงของค่านิยมจึงอาจมีผลก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม

(3) ค่านิยมของสังคมไทย

สำหรับการศึกษาพื้นฐานของสังคมไทย ส่วนใหญ่พบว่าพื้นฐานมาจากหลักคำสอนและความเชื่อทางศาสนาพุทธ ที่เน้นเกี่ยวกับบุญบาป กฎแห่งกรรม ทางสายกลาง และความสุขในชาติหน้า ดังเช่น ฟิลลิปส์ (อ้างใน เกษม เกษมนุกิจกุล, 2534 : 17) ศึกษาพบว่าชาวชนบทไทยมีค่านิยมที่เน้นการนำความสุขให้แก่ตนเองในชาติหน้า การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสงบสุข และหลีกเลี่ยงการขัดแย้งกับบุคคลอื่น ๆ และความต้องการชีวิตที่พอมีพอกิน สุนทรี โคมิน และ สนิท สมักรการ (2522) ก็พบเช่นกันว่า คนไทยให้ความสำคัญ แก่ค่านิยมที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Value) สูงมาก เช่น ความกตัญญู การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การรักษาน้ำใจกัน และการหลีกเลี่ยงขัดแย้งซึ่งกันและกัน ตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับโอกาสจังหวะและสิ่งของระบบความสัมพันธ์ เช่น เครือญาติ, พรรคพวก (Kinship Relation System) และระบบอุปถัมภ์ (Patron – Client System) ของสังคมไทยนั่นเอง

จิตยา สุวรรณะชญ (2530 : 38 – 40) ได้แยกค่านิยมของสังคมไทย เป็น 3 ทาง (dominant themes) คือ

1. ค่านิยมเรื่องการนับถือบุคคล (personalism) คนไทยเรารู้สึกว่าคนสำคัญที่สุด ซึ่งความสำคัญนี้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับความมีชีวิตอยู่รอดและการดำรงชีพได้อย่างสุขสบายพอสมควรของตน ทั้งนี้ต้องยอมรับรู้ถึงความสำคัญของบุคคลอื่นด้วย โดยเฉพาะบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตน เพราะบุคคลเหล่านี้อาจให้คุณหรือให้โทษแก่ตนได้

2. ค่านิยมความไม่ชอบขัดแย้ง (permissiveness) ความไม่ชอบขัดแย้งและไม่ชอบขัดคอของคนไทยนั้นเป็นที่เลื่องลือกันทั่วไป ซึ่งก็รวมทั้งความไม่ชอบซักถามด้วยสาเหตุแห่งการไม่ชอบขัดแย้งของคนไทย อาจมาจากความเฉื่อยชา (ใจเย็น) ความเกรงภัยเกรงใจ หรือกลัวอับอายขายหน้าเพราะอาจแสดงความโง่ออกมาต่อหน้าคนอื่น ความจริงแล้วอาจวิเคราะห์ได้ว่า ความนิ่งหรือการไม่แสดงความขัดแย้งออกมาโดยเปิดเผยต่อหน้าสาธารณะของคนไทย เป็นเพราะว่าคนไทยนั้นนับถือบุคคลเป็นสำคัญนั่นเอง จึงมุ่งจะรักษาสัมพันธภาพอันดีระหว่างตนกับบุคคลอื่นไว้มากกว่า

3. ค่านิยมความเชื่อในเรื่องบุญกรรม (merit accumulation) คนไทยส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 80 เป็นพุทธศาสนิกชน พุทธศาสนาจึงมีส่วนสำคัญมากที่ช่วยส่งเสริมค่านิยมประการนี้ ซึ่งค่านิยมเด่นของพุทธศาสนามีความเชื่อในเรื่องบุญกรรม การปฏิบัติตามทางสายกลาง

จากค่านิยมทั้ง 3 ทางที่กล่าวไปแล้วข้างต้นนี้จะพบมากในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ พรรคพวก และเครือญาติ

(4) ค่านิยมของสังคมไทยกับการเมือง

ค่านิยมของสังคมวิทยาที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Value) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ, พรรคพวก (Kinship Relation System) และระบบอุปถัมภ์ (Patron – Client System) นั้น ได้มีนักวิชาการไทย ทำการศึกษา และพบข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้

แสวง รัตนมงคลมาส (2533 : 17) พบข้อเท็จจริงที่ว่า ในสังคมใดที่ยังคงมีการยึดถือระบบเครือญาติอยู่ในระดับสูง ก็อาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ เพราะหากผู้สมัครคนใดมีญาติหรือสามารถผูกญาติกับบุคคลต่าง ๆ ได้มาก ในลักษณะที่เป็น “ผู้ญาติเยอะ” แล้ว โอกาสการชนะเลือกตั้งก็ย่อมมีมาก โดยอาจจะไม่ต้องใช้เงินให้สินเปลื้องเหมือนผู้สมัครคนอื่น เพราะญาติก็คือมวลชนนั่นเอง แต่เผชิญเป็นชุมชนที่ใช้เหตุผลในการตัดสินใจเลือกไม่ค่อยสอดคล้องกับหลักอุดมการณ์ของประชาธิปไตยเท่าใดนัก แต่ในสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยการลงคะแนนให้ญาติถือว่าเป็นการช่วยญาติ และทำให้ญาติเป็นใหญ่เป็นโต จะได้พึ่งพาอาศัยภายหลัง

อकिन ริฟพัฒนา (อ้างในกนก วงษ์ตระหง่าน , 2529 : 10) ได้ชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างสังคมเป็นตัวการสำคัญในการกำหนดความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ในสังคมจนถึงการกระทำในสังคม ดังนั้นการที่คนไทยมีลักษณะให้ความสำคัญระหว่างคนในกลุ่มเดียวกัน (Kinship) มากกว่าคนนอกกลุ่มจึงเนื่องมาจากความสัมพันธ์ของคนในกลุ่มมีรากฐานจาก

ความสัมพันธ์ส่วนตัวที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาเป็นเวลานาน นอกจากนี้ความสัมพันธ์ของกลุ่มของคนไทยจะให้ความสำคัญแก่ผู้นำกลุ่มสูงมาก เพราะผู้นำกลุ่มเปรียบเสมือนผู้อุปถัมภ์ของกลุ่ม (Patron - Client)

ในส่วนที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการเมืองนั้น ระบบอุปถัมภ์จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เนื่องจากลักษณะความเป็นผู้นำในเชิงอุปถัมภ์ ย่อมหมายความว่าถึงระดับอิทธิพลซึ่งมีผลต่อประชาชนหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งมักมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ตอบแทนระหว่างกันมากกว่าเป็นความสัมพันธ์แบบอุดมการณ์หรือจิตสำนึกทางการเมืองร่วมกัน ซึ่งมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนด้วย

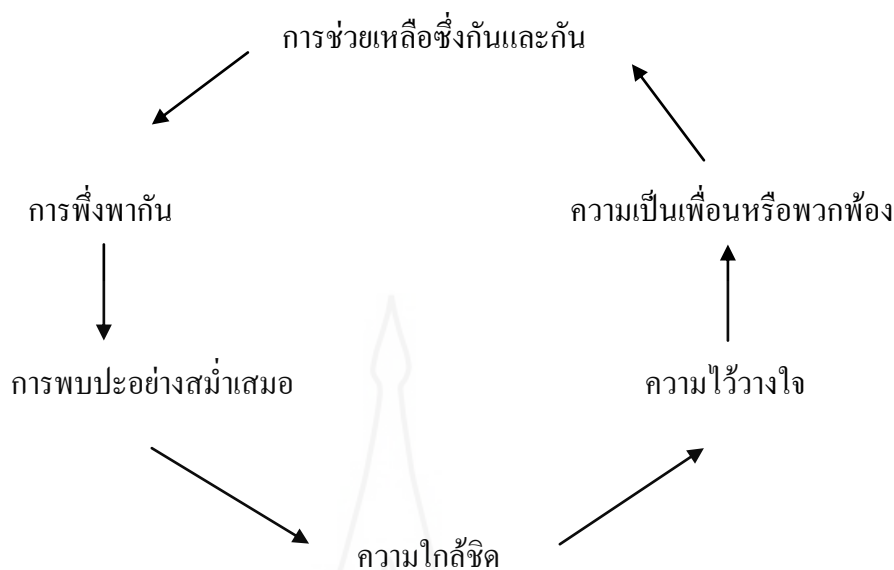
พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2533 : 34 – 38) ได้สรุป ความสัมพันธ์ของระบบอุปถัมภ์ที่ดำรงอยู่ในชนบทไทย ปัจจุบันมี 3 รูปแบบ คือ

1. เป็นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ระหว่างผู้นำชุมชนในตำแหน่งลูกบ้าน คือ กลุ่มผู้นำซึ่งเป็นลูกพี่นี้จะดึงเอาผลประโยชน์จากภายในกลุ่มของตน โดยแลกเปลี่ยนกับความจงรักภักดี และการรับใช้ของลูกน้อง ส่วนชาวบ้านทั่วไปที่อยู่ภายในกลุ่มก็จะได้รับผลประโยชน์น้อยหรืออาจจะไม่ได้รับเลย

2. เป็นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ระหว่างนายทุนเจ้าของที่ดินกับชาวบ้านยากจน คือ นายทุนในฐานะลูกพี่จะให้เช่าที่นาให้กู้เงินหรือว่าจ้างแรงงาน ส่วนลูกน้องจะให้ความจงรักภักดีหรือสนับสนุนเมื่อเกิดการพิพาทและเสียค่าเช่าที่ ดอกเบี้ยในอัตราสูง และรับจ้างแรงงานในอัตราถูก ความสัมพันธ์ลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นลักษณะการทุจริตทางชนชั้นอย่างชัดเจน

3. เป็นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ระหว่างข้าราชการ นักการเมือง และนายทุน จากภายนอกกับกลุ่มชนชั้นนำภายในหมู่บ้าน โดยผู้มาจากภายนอกเป็นผู้อุปถัมภ์ให้ผลประโยชน์ หรือสนับสนุนเรื่องเงินและให้ความช่วยเหลือเมื่อยามเดือดร้อน ส่วนชนชั้นนำในชุมชนก็จะให้การสนับสนุนในผลงาน รับนโยบายมาปฏิบัติเป็นหัวคะแนนให้หรือเป็นตัวแทนผลประโยชน์

จากคำนิยามในสังคมไทยเหล่านี้ พอที่จะเขียนเป็นวงจรแห่งความสัมพันธ์ของสังคมไทย ได้ดังนี้

ภาพที่ 2.9 (ความสัมพันธ์ระหว่าง อิทธิพลทางสังคม อำนาจ การเมืองในองค์กร อ้างถึงใน กนก วงษ์ตระหง่าน 2528, 341)

จากลักษณะวงจรแห่งความสัมพันธ์ของสังคมไทย กนก วงษ์ตระหง่าน (2528 : 341) ได้สรุปว่า การรวมกลุ่มของคนไทยไม่ได้ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ส่วนตัวที่มีต่อกันและกัน โดยเฉพาะกับตัวผู้นำกลุ่ม ซึ่งอาจจะเป็นเครือญาติ หรือผู้มีบารมี เพื่อน ผู้ร่วมงาน คนรู้จักก็ได้ โดยการรวมกลุ่มนี้เป็นเพราะมีความไว้วางใจกัน เชื่อใจกัน มากกว่าเหตุผลอื่น ๆ ซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งพา ช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันต่อไป ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัว เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม

สรุปได้ว่าระบบค่านิยมในสังคมไทยแบบนี้ เป็นแบบที่เฉพาะเจาะจงกับสังคมไทยจริง ๆ ไม่สามารถที่จะไปเปรียบเทียบกับสังคมตะวันตกได้ ซึ่งค่านิยมเหล่านี้ถือว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของสังคมไทยทีเดียว ดังนั้นพฤติกรรมการแสดงออกกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทยย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นค่านิยมเหล่านี้เลย

1.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

1.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

1) การรับรู้

การรับรู้ (Perception) คือกระบวนการตระหนักรู้เหตุการณ์หรือคุณสมบัติ ความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัว ด้วยอวัยวะรับความรู้สึก ทั้งนี้โดยมีการเรียนรู้ ประสบการณ์ แรงจูงใจ อารมณ์ ฯลฯ ที่ได้สะสมอยู่ในตัวบุคคลผู้นั้นตั้งแต่เกิดเข้ามามี อิทธิพลร่วมอยู่ด้วย (รัจรี นพเกตุ, ม.ป.ป.) ซึ่งผู้รับรู้จะต้องมีประสบการณ์หรือความรู้เดิมในอดีตจึงจะเกิดความเข้าใจ เกิดการรับรู้ว่าสิ่งนั้นคืออะไร และมีความหมายอย่างไร (สุณีย์ ชีรดากร, 2525) หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การรับรู้เป็นกระบวนการเก็บข้อมูลความรู้สึกเข้าไปในสมอง บุคคลจะรับรู้และแปลความหมายของสิ่งที่รับรู้ตามลักษณะของข้อมูลที่มา กระทบอวัยวะสัมผัส แล้วจัดระเบียบไว้ในสมอง การรับรู้ของบุคคลแต่ละคนจะขึ้นอยู่กับ การตีความข้อมูลและผลของการรับรู้เป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะบุคคลใช้เครื่องมือในการตัดสินใจ สิ่งแวดล้อม เมื่อจะต้องรับรู้สิ่งนั้น ๆ

กล่าวโดยสรุปว่า การรับรู้ เป็นกระบวนการสำคัญ ที่ทำให้คนเรารู้จัก สิ่งแวดล้อม หรือสิ่งเร้าต่าง ๆ ซึ่งการรับรู้ของบุคคลแต่ละคนจะขึ้นอยู่กับ การตีความหรือการ แปลความหมาย แล้วเก็บรวบรวมสิ่งต่าง ๆ เกิดเป็นความรู้ความเข้าใจ โดยอาศัย ประสบการณ์และความรู้เดิมเป็นเครื่องช่วย

2) องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

จำเนียร ช่วงโชติ และคณะ (2515) กล่าวถึง องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ ดังนี้

1. คุณสมบัติของผู้รับรู้ มีผลทำให้การรับรู้ของคนเราแตกต่างกันไปที่สำคัญ ได้แก่ ความต้องการ หรือ แรงขับ (Need or Drive) ทัศนคติ (Attitude) บุคลิกภาพ (Personality) และการปรับตัวส่วนบุคคล (Personal Adjustment)

2. ความใส่ใจและการรับรู้ (Attention and Perception) ปกติเราจะไม่รับรู้หรือ ตอบสนองต่อสิ่งเร้าทั้งหมด จุบรวมของการรับรู้ใดสิ่งเร้าหนึ่ง คือ ความใส่ใจหรือความตั้งใจ ซึ่งเราจะเลือกเฟ้นเฉพาะที่ตรงกับความต้องการและความสนใจของเรา

3. การเตรียมพร้อมที่จะรับรู้ (Preparatory Set) เมื่อบุคคลอยู่ในสภาพการ เตรียมพร้อมจะช่วยให้บุคคลสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าในสิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ และเตรียมพร้อม ในการเตรียมตัวเองอย่างเต็มที่ ต่อการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองออกมาให้เหมาะสมกับ สภาพการณ์ในสถานการณ์นั้นๆ

4. ความต้องการและแรงจูงใจ (Need and Motivation Factor) คนเรายังจะ เลือกให้ความสนใจต่อสิ่งเร้าที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ หรือ ความต้องการของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสิ่งที่ไม่ได้รับการตอบสนอง

5. ความต้องการและคุณค่า (Need and Value) สิ่งที่เราเรียนรู้ที่นี้อาจถูกกำหนดขึ้นมาจากความต้องการและคุณค่าส่วนตัว เพื่อตีความหมายของสิ่งของหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะรับรู้

6. บุคลิกภาพของบุคคลมีอิทธิพลต่อการรับรู้ ลักษณะของบุคลิกภาพที่ไม่เหมือนกัน ย่อมรับรู้ในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติทางสังคม และการรับรู้สิ่งเร้าที่ปรากฏไม่ชัดเจนแตกต่างกันเสมอ

7. ประสบการณ์เดิม (Early Experience) ประสบการณ์เดิมหรือพื้นฐานความรู้เดิมในเรื่องราวหรือเหตุการณ์ ๆ ย่อมมีผลต่อการตีความของสิ่งที่เรารับรู้

3) การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

ข่าวสารทางการเมือง มีบทบาทสำคัญช่วยให้ เกิดความเห็นพ้องต้องกันช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีในสังคม ช่วยย้าค่านิยมและเป้าหมายร่วมกันในสังคม (เสนห์ จามริก, 2530 อ้างถึงใน สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2530) และมีผู้ให้ความหมายของ ข่าวสารทางการเมืองไว้ว่า เป็นข่าวที่เกี่ยวกับความเคลื่อนไหวทางการเมือง พรรคการเมือง การเลือกตั้ง การบริหารงานของทางรัฐบาล ข่าวการเมืองจะสามารถสะท้อนให้เห็นสภาพการเมืองการปกครองของแต่ละยุคสมัย (ฉอาน วุฑฒิกกรรม, 2536) หรืออาจจะกล่าวว่าข่าวสารทางการเมือง เป็นความรู้ของประชาชนภายใต้ระบอบการเมืองการปกครองอันเกี่ยวข้องกับเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวใดๆ ในสถานะของระบบ ทั้งในแง่ของการใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐและการแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม

นอกจากนี้ อัลมอนด์ และเวอร์บา (1965 อ้างถึงใน พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2526) เห็นว่า ความรู้สึกลึกมีความสามารถทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (Democratic Competence) จำเป็นสำหรับการดำเนินการปกครองแบบประชาธิปไตย และมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับข้อมูลข่าวสารที่เที่ยงตรงเกี่ยวกับประเด็นปัญหา และกระบวนการทางการเมือง รวมทั้งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการใช้ข้อมูลข่าวสาร วิเคราะห์ ทำให้เข้าใจปัญหาต่าง ๆ ข่าวสารที่ได้รับจะทำให้เกิดความรู้ทางการเมือง ความรู้สึกลึกคิดทางการเมือง ตลอดจนพฤติกรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไประบบการเมืองของไทย ซึ่งอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดแบบประชาธิปไตยนั้น บทบาทและหน้าที่หลักของประชาชน ได้แก่ การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยพลเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจในทางการเมืองพอสมควร

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง จึงเป็นการติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมืองในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลข่าวสาร แล้วเกิดเป็นความรู้ ความรู้สึกลึกทางการเมือง

ตลอดจนแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมทางการเมืองในลักษณะต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ตามระดับการรับรู้ข่าวสาร

1.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

เสรี ชังภัย (2541) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

(1) ลักษณะการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนรับทราบข่าวสารทางการเมือง ผ่านรายการทางโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาได้รับทราบด้วยการติดตามข่าวทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ การพูดคุยกับบุคคลอื่น และนิตยสารตามลำดับ ส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารทางการเมืองทุกวัน ครูผู้สอนรู้จักนักการเมืองในระดับท้องถิ่น โดยผ่านทางสื่อมวลชนมากที่สุดครูผู้สอนให้ความเห็นว่า มีความจำเป็นอย่างมากที่ต้องรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในทุกระดับ โดยแสดงความคิดเห็นว่าการเมืองเกี่ยวข้องกับชีวิตของทุกคนและเห็นว่าประโยชน์ของการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองช่วยให้รอบรู้ทันต่อเหตุการณ์มากที่สุด

(2) ความรู้ข่าวสารทางการเมือง

ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีความรู้ข่าวสารทางการเมืองในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 63.96 รองลงมา มีความรู้ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 20.12 และมีความรู้ในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 15.92

(3) ปัจจัยที่มีผลต่อระดับความรู้ข่าวสารทางการเมือง

ผลการศึกษาไม่พบว่ามีตัวแปรใดที่มีอิทธิพลต่อระดับความรู้ข่าวสารทางการเมือง ของครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น

การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความไว้ว่าเป็นความสนใจของครู ในการติดตามเอาใจใส่ต่อเหตุการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้น ช่วยให้ทราบและเกิดความเข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ทั้งหมดในทางการเมือง ได้แก่ ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองความเคลื่อนไหวของนักการเมือง จะเป็นจุดเริ่มต้นของการแสดงออกทางความคิด ความรู้สึกและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของครู ช่วยให้สามารถปรับตัวกับสถานการณ์ โดยจะนำไปสู่การสะท้อนแนวคิดของคนส่วนมาก ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาาร่วมกัน

1.4.3 พฤติกรรมทางการเมือง

ในความคิดเห็นของ สนิเดอแมน (Sniderman 1975) ได้ให้ความเห็นว่า พฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เห็นเป็นคุณลักษณะของบุคคลหรือเป็นบุคลิกภาพนี้ ได้แก่ ทักษะคิด ความคิดเห็น ค่านิยม ความเชื่อ และอุดมการณ์ เป็นต้น ส่วน สุจิต บุญบงการ

(2521) มีความคิดเห็นว่า ในการศึกษาพฤติกรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมศาสตร์นั้น เป็นวิธีการศึกษาการเมืองที่นอกจากจะเน้นการกระทำทางการเมืองของบุคคลที่แสดงออกให้เห็นได้ แล้วยังรวมไปถึงการศึกษาแรงจูงใจและทัศนคติ ซึ่งจะช่วยให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางการเมืองของบุคคลตลอดจนข้อเรียกร้อง ความคาดหวัง ระบบความเชื่อ ค่านิยม และจุดหมายทางการเมืองของบุคคลนั้น ๆ

ทิพาพร พิมพ์สุทธิ (2520 อ้างถึงใน สุดใจ สมบัติพิทักษ์สุข, 2527) ได้กล่าวถึงสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในเชิงจิตวิทยา คือ ความเชื่อและความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อันได้แก่ พื้นฐานความรู้ที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อและทัศนคติ พื้นฐานจากความรู้สึกพื้นฐานทางพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อและทัศนคติ พื้นฐานทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อและทัศนคติ

สำหรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ จะได้มาจากอบรมการเรียนรู้ทางสังคม (Socialization Process) ซึ่งเป็นวิธีการที่สังคมจะถ่ายทอดความเชื่อ ค่านิยม และบุคลิกภาพให้แก่สมาชิกในสังคม ซึ่งการเรียนรู้ทางสังคมก็หมายถึงกระบวนการที่ทำให้คนได้รับทัศนคติทางการเมือง และพฤติกรรมต่าง ๆ (Almond, 1974)

เยาวภา ประคองศิลป์ (2542) ได้กล่าวถึง กระบวนการอบรมกล่อมเกลாதงการเมืองว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางการเมือง ในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะในสถาบันการศึกษา ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต้องทำความเข้าใจและให้ความสำคัญของกระบวนการอบรมกล่อมเกลาทงการเมือง เพื่อนำซึ่งความตระหนักและกระตือรือร้นที่จะสร้างกระบวนการดังกล่าวให้ต่อเนื่องกัน ในสถาบันการศึกษาทุกระดับและประชาชนทุกวัย และการอบรมกล่อมเกลาทงการเมือง หมายถึง กระบวนการสังคม ประกฤตหรือ เป็นการอบรมกล่อมเกลาทงการเมือง ซึ่งเป็นกระบวนการที่กว้างขวางรอบด้าน การอบรมกล่อมเกลาทงด้านสังคมเป็นการอบรมบ่มนิสัยสั่งสอนสมาชิกของสังคม ทั้งด้านครอบครัว เศรษฐกิจ อนามัย ศาสนา นันทนาการ ภาษา และการสื่อสาร การศึกษา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี รวมทั้งเรื่องการเมือง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2527) เป้าหมายที่สำคัญของการอบรมกล่อมเกลาทงสังคม คือ การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียว ให้แก่สมาชิกในสังคม และจะส่งผลให้สมาชิกในสังคมมีพฤติกรรมที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของสังคมนั้น ๆ ในทำนองเดียวกัน การที่จะให้คนในสังคมมีพฤติกรรมทางการเมือง สอดคล้องกับเป้าหมายของระบบการเมืองต่างได้นั้นย่อมต้องมีการอบรมกล่อมเกลาทงการเมืองให้แก่สมาชิกของสังคมนั้นด้วย

2. ช่องทางการสื่อสารความรู้ หรือกระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วย ผู้ส่งสารหรือแหล่งกำเนิดสาร ช่องทางการสื่อสารและผู้รับสาร สำหรับช่องทางการสื่อสาร เป็นวิธีการที่ส่งข่าวสารไปยังผู้รับสาร ซึ่งแยกได้ 2 ลักษณะ คือ

2.1 ช่องทางสื่อสารมวลชน (Mass Media Channels) เป็นวิถีทางในการ ถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร หรือสิ่ง ตีพิมพ์ อื่น ๆ เช่น ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

2.2 ช่องทางสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Channels) เป็นการ ติดต่อระหว่างบุคคลเพื่อถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร

จึงสรุปได้ว่า การติดต่อสื่อสารสามารถเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ส่งผลให้ บุคคลมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ เกิดความตระหนักอันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรม ต่าง ๆ ในชุมชนมากขึ้น

1.5 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการรับสื่อ

1.5.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อ

ในการแสวงหาข่าวสาร หรือเปิดรับสื่อของมนุษย์นั้น เป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับปัจจัย หลายประการ เพราะสื่อเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ใช้ประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของ มนุษย์ความต้องการข่าวสารจะเพิ่มมากขึ้น เมื่อบุคคลนั้นต้องการข้อมูลในการตัดสินใจ หรือไม่แน่ใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง บุคคลจะไม่รับข่าวสารทุกอย่างที่ผ่านเข้ามาสู่ตนทั้งหมด แต่จะเลือกรับรู้เพียงบางส่วนของที่คิดว่ามีประโยชน์ต่อตน โดยขึ้นอยู่กับความพึงพอใจในการ ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้ของตน แรงผลักดันที่ทำให้บุคคลหนึ่ง ๆ ได้มีการเลือก รับสื่อ่นั้นเกิดจากคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รับสารในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1) องค์ประกอบทางด้านจิตใจ เช่น กระบวนการเลือกรับข่าวสาร การเลือก รับรู้ตามทัศนคติ และประสบการณ์เดิมของตน

2) องค์ประกอบทางด้านสังคม สภาพแวดล้อม เช่น ครอบครัว วัฒนธรรม ประเพณี ลักษณะทางประชากร เช่น อายุ เพศ ภูมิฐานะ การศึกษา ตลอดจนสถานภาพทาง สังคม

การศึกษาการเปิดรับสื่อ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย การเปิดรับสื่อ 2 ลักษณะ คือ

1. การเปิดรับสื่อมวลชน (Media Exposure)

พฤติกรรมกรรมการเปิดรับสื่อ (Media Exposure Behavior) เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร ซึ่งในเรื่องการเปิดรับสื่อมวลชนนั้น มีผู้ได้ให้ความหมายได้ต่าง ๆ กัน

โรเจอร์ และ สเวนนิ่ง (Rogers and Svenning 1969 : 52 อ้างถึงใน วรรัตน์ ทิพย์รัตน์ 2543, 29) ได้ขยายกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อมวลชน ให้กว้างออกไปอีก โดยให้คำนิยามว่าสื่อมวลชนนั้น ครอบคลุมถึงสื่อ 5 ประเภท คือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ภาพยนตร์ วิทยุ และโทรทัศน์ เหตุนี้ดัชนีในการวัดการเปิดรับสื่อมวลชนในความหมายของเขาทั้งสอง จึงต้องประกอบด้วยจำนวนรายการวิทยุที่รับฟังต่อสัปดาห์ การอ่านหนังสือพิมพ์ต่อสัปดาห์ ภาพยนตร์ที่ดูต่อปี และอื่น ๆ

โรเจอร์ และ สเวนนิ่ง (Rogers and Svenning 1971 : 252 อ้างถึงใน วรรัตน์ ทิพย์รัตน์ 2543, 29) ได้กล่าวถึงสื่อมวลชนว่า เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้รับที่มีจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ แพร่กระจายข่าวสารรวมทั้งเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ไม่พึงปรารถนาได้

เสถียร เขยประทับ (2525) ได้จำแนกสื่อเป็น 2 ประเภทใหญ่ และได้ให้ความหมายของสื่อมวลชนว่า หมายถึง สื่อที่ทำให้ผู้ส่งสารซึ่งอาจจะเป็นบุคคลคนเดียวหรือกลุ่มบุคคล สามารถส่งข้อมูลไปยังผู้รับเป้าหมายจำนวนมากและอยู่อย่างกระจัดกระจายได้รวดเร็ว

ปรมะ สตะเวทิน (2541 : 20) ให้ความหมายของสื่อมวลชน (mass media) ว่า หมายถึง สื่อที่สามารถนำสารจากผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสารที่ประกอบด้วยคนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วภายในเวลาที่ใกล้เคียงกันหรือในเวลาเดียวกัน โดยทั่วไปแล้วสื่อที่เรียกว่าสื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ นิตยสาร และภาพยนตร์

พัชนี เขยจรรรยา, เมตตา วิวัฒนานุกุลและถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์ (2541 : 75) ให้ความหมายสื่อมวลชนครอบคลุมไปถึงเครื่องมือทางเทคนิคซึ่งประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือแผ่นพับ จดหมายเวียน ใบติดประกาศ ตัวอักษรที่เครื่องบินพ่นเป็นควันบนฟ้า และเครื่องมืออื่น ๆ ซึ่งนำสารไปสู่มวลชนโดยผ่านทางตา สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ รายการวิทยุและการบันทึกเสียงต่าง ๆ ซึ่งผ่านทางหู หรือ รายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และการบันทึกวิดีโอ ซึ่งผ่านทั้งทางตาและหู

สรุปได้ว่าสื่อมวลชน หมายถึง สิ่งที่สามารถนำข่าวสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งจะครอบคลุมสื่อประเภท วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร แผ่นพับต่าง ๆ

แม็คคัม และ เบรคเกอร์ (McCombs and Becker 1979 อ้างถึงใน วารรัตน์ ทิพย์รัตน์ 2543, 30) ได้ให้ความเห็นว่า บุคคลเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน เพื่อตอบสนองความต้องการ 4 ประการ คือ

1) เพื่อต้องการรู้เหตุการณ์ (Surveillance) โดยการติดตามความเคลื่อนไหว และสังเกตการณ์สิ่งต่าง ๆ รอบตัวจากสื่อมวลชน เพื่อจะได้รู้ ทันเหตุการณ์ทันสมัย และรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญที่ควรรู้

2) เพื่อต้องการช่วยตัดสินใจ (Decision) โดยเฉพาะการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน การเปิดรับข่าวสารทำให้บุคคลสามารถกำหนดความเห็นของตนต่อสถานะหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ รอบตัวได้

3) เพื่อการพูดคุยสนทนา (Discussion) การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนทำให้บุคคล มีข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการพูดคุยกับผู้อื่นได้

4) เพื่อความต้องการมีส่วนร่วม (Participation) เพื่อการรับรู้และมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ความเป็นไปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมและรอบ ๆ ตัว

5) เพื่อเสริมความคิดเห็นหรือสนับสนุนการตัดสินใจ ที่ตนเองได้กระทำไปแล้ว (Reinforcement)

6) ต้องการความบันเทิง (Relaxing and Entertaining) เพื่อความเพลิดเพลิน และผ่อนคลายอารมณ์ของผู้รับสาร

การเรียนรู้และการพัฒนาด้านการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและดำเนินไปตลอดชีวิตในลักษณะของการสะสม สถาบันต่าง ๆ ในสังคมต่างก็มีส่วนในการทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และการพัฒนาได้ทั้งสิ้น สื่อมวลชน นับเป็นสถาบันที่สามารถถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ และความคิดเห็นทางการเมืองไปสู่ประชาชนหรือผู้รับสื่อได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งบทบาทของสื่อมวลชนสามารถสรุปได้ดังนี้ (ประมะ สตะเวทิน, 2541: 256-257)

1) ทำให้เกิดความสนใจ การเสนอข่าวสารเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งในแง่ของตัวบุคคล ซึ่งเป็นผู้นำ นโยบาย ความคิดเห็น เป็นประจำสม่ำเสมอและต่อเนื่องของสื่อมวลชนทุกประเภท เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ และโทรทัศน์ ย่อมทำให้ผู้รับสื่อได้รับข่าวสารโดยอัตโนมัติ และค่อย ๆ สะสมจนเกิดความสนใจขึ้น

2) ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เพราะการได้รับข่าวสารความรู้ตลอดจนความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นประจำทางสื่อมวลชน ย่อมเป็นโอกาสและประสบการณ์ที่ดีที่ผู้รับสื่อจะเกิดความรู้ความเข้าใจที่ละน้อยจนถึงขั้นใช้งานได้

3) การทำให้เกิดทัศนคติ การเสนอข่าวสาร ความคิดเห็น และข้อโต้แย้งทางสื่อมวลชนเป็นประจำสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะสามารถกำหนดทัศนคติต่าง ๆ ทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย เช่น สำนักทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง หน้าที่ความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นพลเมือง และการตัดสินใจแก่ผู้รับสื่อได้

4) ทำให้เกิดการปฏิบัติ เมื่อผู้รับสื่อมีความรู้ความเข้าใจยอมรับทัศนคติที่ถูกต้อง เกิดความสำนึกในบทบาทหน้าที่แล้ว สื่อมวลชนก็สามารถมีบทบาทในการกระตุ้นให้ผู้รับสื่อมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยได้ เช่น การวิพากษ์วิจารณ์ การแสดงความคิดเห็น การออกเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

ปัจจุบันบทบาทของสื่อมวลชนในการถ่ายทอดข่าวสาร ความเคลื่อนไหว และค่านิยมต่าง ๆ ทางการเมืองได้เพิ่มมากขึ้น จึงกล่าวได้ว่า สื่อมวลชนมีส่วนช่วยให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองซึ่งนำไปสู่การมีส่วนร่วมได้มากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ มิลแบรท และ โกอเอล (Milbrath and Goel 1977 อ้างถึงใน วรารัตน์ ทิพย์รัตน์ 2543, 31) กล่าวว่า สื่อมวลชนจะส่งผลกระทบต่อประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยสื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดทางเลือกในการตัดสินใจมากกว่าที่จะกำหนดการตัดสินใจ ทั้งนี้เพราะประชาชนจะกระทำในสิ่งที่เขาตัดสินใจแล้วว่าเป็นการกระทำซึ่งผ่านการเลือกสรรแล้ว ในการศึกษาพฤติกรรมการรับสื่อมวลชนนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อมวลชนเกี่ยวกับกิจกรรมประชาธิปไตย ทั้งในด้านการรับฟัง อ่าน ชม สนทนา โดยครอบคลุมสื่อด้าน วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นแหล่งที่จะนำข่าวสารไปสู่ชนกลุ่มใหญ่ และทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลตลอดจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้และทัศนคติ ซึ่งวัดโดยการใช่แบบสอบถามที่ผู้วิจัยดัดแปลงและปรับปรุงมาจากแบบสอบถามของอัจฉราภรณ์ สามีภักดิ์ (2539) ตามกรอบแนวคิดของ โรเจอร์ และ สเวนนิ่ง (Rogers and Svenning 1969 อ้างถึงใน วรารัตน์ ทิพย์รัตน์ 2543, 32)

2. การเปิดรับสื่อจากสื่อบุคคล (Personal Media Exposure)

โรเจอร์ และ สเวนนิ่ง (Rogers and Svenning 1969 : 11 อ้างถึงใน วรารัตน์ ทิพย์รัตน์ 2543, 32) กล่าวว่า ในการสื่อสารระหว่างบุคคลนี้จะเป็นการสื่อสารระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสารสามารถที่จะซักถาม ทำความเข้าใจและมีปฏิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกันได้ทันที การสื่อสารระหว่างบุคคลนี้มีองค์ประกอบของการสื่อสารอยู่อย่างครบถ้วนคือ ผู้ส่งสาร (Source) สาร (Media) ผู้รับสาร (Receiver) ผล (Effect) และปฏิริยาสนองกลับ (Feedback)

โรเจอร์ และ ชูเมคเกอร์ (Rogers and Shoemaker 1971 :252 อ้างถึงใน วรารัตน์ ทิพย์รัตน์ 2543, 32) ให้ความหมายช่องทางที่เป็นสื่อสารระหว่างบุคคลคือช่องทางที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข่าวสาร แบบตัวต่อตัวระหว่างบุคคลสองคนหรือมากกว่าสองคนขึ้นไป เป็นการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการลดการต่อต้านและความเฉยเมยของบุคคล สามารถเอาชนะสิ่งกีดกั้นทางสังคม

สเตียร์ เชยประทับ (2525) ให้ความหมายของสื่อบุคคล (Personal Media) หมายถึง ตัวบุคคลผู้ที่นำพาข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง โดยอาศัยการติดต่อสื่อสารแบบตัวต่อตัว ระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) 2 คน หรือมากกว่า 2 คนขึ้นไป ที่จะมีปฏิกริยาโต้ตอบระหว่างกัน

พัชรี เขยจรรยา, เมตตา วิวัฒนานุกูลและฉรินันท์ อนุวัชศิริวงศ์ (2541:61) ให้ความหมายการสื่อสารระหว่างบุคคล คือ การสื่อสารโดยตรงระหว่างคนสองคนหรือมากกว่าสองคนในระยะห่างทางกายภาพพอที่จะเลือกใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า (หู ตา จมูก ลิ้น ผิว กาย) และปฏิกริยาตอบสนองแบบปัจจุบันทันที

ศรัณยา พิภพภิญโญ (2542:14) ให้ความหมายสื่อบุคคล หมายถึง ตัวบุคคลผู้ที่นำพาข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง โดยอาศัยการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งหมายถึง พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อนและเพื่อนบ้าน

อรวรรณ บิลันธนโอบาท (2542:141) ได้กล่าวถึงการสื่อสารระหว่างบุคคลว่าเป็นการสื่อสารระหว่างสื่อที่เป็นบุคคล (Human Media) ได้แก่ บุคคลในครอบครัว มิตรสหาย เพื่อนร่วมงาน ครู นักเรียน พระ ผู้นำทางความคิดเห็น ความหมายที่บ่งเป็นนัยในการสื่อสารระหว่างบุคคลคือ ผู้รับสารมีการเลือกเปิดรับสาร (Selective Exposure) ได้น้อยลง เพราะสภาพการณ์ที่เห็นหน้ากันบีบบังคับให้ต้องรับสารนั้น ไม่ว่าผู้รับสารจะมีความรู้สึกหรือทัศนคติต่อผู้ส่งสารหรือสารอย่างใดก็ตาม

สรุปสื่อบุคคล หมายถึง สิ่งที่น่าข่าวสารเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยโดยเป็นการสื่อสารระหว่าง 2 คนหรือมากกว่า 2 คนขึ้นไป ซึ่งการได้รับข่าวสารนี้จะมีผลต่อความรู้สึกและความสนใจ หากบุคคลมีความสนใจก็จะมีการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลและมีการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการมากขึ้น ก็จะกระตุ้นให้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นด้วย มิลแบรท และ โกอเอด (Milbrath and Goel, 1977 อ้างถึงใน วรารัตน์ ทิพย์รัตน์ 2543, 33) ผู้วิจัยได้ศึกษาพฤติกรรมการรับสื่อบุคคลของประชาคมโดยแบ่งความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อบุคคล ในด้านการสนทนา การพูดคุย ครอบคลุมนอกจากสมาชิกในครอบครัว กลุ่มเพื่อนและบุคคลอื่นในชุมชน ซึ่งวัดโดยการใช้แบบสอบถามที่

ผู้วิจัยดัดแปลงและปรับปรุงมาจากแบบสอบถามของอัจฉรณณี สามิภักดิ์ (2539) ตามกรอบแนวคิดของ โรเจอร์ และ สเวนนิ่ง (Rogers and Svenning 1969 อ้างถึงใน วรารัตน์ ทิพย์รัตน์ 2543, 33)

1.5.2 ประสิทธิภาพสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

ปรมะ สตะเวทิน (2541: 180-183) ได้สรุปแนวความคิดและผลการวิจัยของนักวิชาการหลายท่าน ซึ่งได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อทัศนคติและพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของประชาชนไว้ดังนี้

1) อิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อประชาชนนั้นไม่ใช่อิทธิพลโดยตรง หากแต่เป็นอิทธิพลโดยอ้อม เพราะมีปัจจัยต่าง ๆ ที่สกัดกั้นอิทธิพลของสื่อมวลชน ได้แก่ ความมีใจโน้มเอียงของผู้รับสาร การเลือกของผู้รับสาร อิทธิพลของบุคคล และลักษณะของธุรกิจด้านสื่อมวลชน ประชาชนสามารถใช้วิจารณญาณของตนตัดสินใจว่าจะเชื่อสื่อมวลชนไหนดี

2) อิทธิพลที่สื่อมวลชนมีต่อประชาชนเป็นเพียงผู้สนับสนุน (An Agent of Reinforcement) เท่านั้น คือสื่อมวลชนจะสนับสนุนทัศนคติ รสนิยม ความมีใจโน้มเอียง ตลอดจนแนวโน้มนด้านพฤติกรรมของประชาชนให้มีความเข้มแข็งขึ้น และพร้อมที่จะแสดงให้ปรากฏออกมาเมื่อมีแรงจูงใจเพียงพอหรือเมื่อโอกาสเหมาะสม

3) สื่อมวลชนอาจทำหน้าที่เป็นผู้เปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน (An Agent of Change) จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีความโน้มเอียงที่จะเปลี่ยนแปลงอยู่ก่อนแล้ว หากสื่อมวลชนสามารถเสนอสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการของเขา เขาก็จะเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมเท่านั้น (Provide the Mean for Change)

4) สื่อมวลชนสามารถสร้างทัศนคติและค่านิยมใหม่ให้เกิดแก่ประชาชนได้ ในกรณีที่บุคคลนั้น ๆ ไม่เคยมีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้นมาก่อน ทัศนคติและค่านิยมใหม่นี้ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลรับสารที่เสนอเรื่องราวในแนวเดียวกันบ่อย ๆ ซ้ำ ๆ ซาก ๆ เท่านั้น อิทธิพลของสื่อมวลชนในแง่นี้จึงมีลักษณะสะสม (Cumulative Impact) มิใช่อิทธิพลที่ก่อให้เกิดผลได้ทันทีทันใด หรือในระยะเวลาอันสั้น

ลาซาร์ฟีลด์ และ เมนเซล (Lazarsfeld and Menzel 1968:97); โรเจอร์ และชูเมกเกอร์ (Rogers and Shoemaker 1971:252-253) และเสถียร เขยประทับ (2525:219) (อ้างถึงใน วรารัตน์ ทิพย์รัตน์ 2543, 34) ได้กล่าวถึงประสิทธิภาพของสื่อบุคคลไว้ดังนี้

1) สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารแบบบุคคลวิถี ถ้าผู้รับสารไม่เข้าใจในสารก็สามารถที่จะไต่ถามหรือขอข่าวสารเพิ่มเติมจากผู้ส่งสารได้ในเวลาอันรวดเร็ว ส่วนตัวผู้ส่งสารก็สามารถปรับปรุงแก้ไขสารที่ส่งออกไปให้เข้ากับความต้องการ และความ

เข้าใจของผู้รับสารได้ในเวลาอันรวดเร็วเช่นกัน การที่ช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคลมีระดับของปฏิกิริยาตอบสนอง (feedback) สูง ทำให้สามารถลดอุปสรรคของการสื่อสารที่เกิดจากการเลือกรับสารเลือกแปลสารหรือเลือกจำสารได้ เนื่องจากสภาพการณ์ที่เห็นหน้ากันบีบบังคับให้ต้องรับสารนั้นไม่ว่าผู้รับสารจะมีความรู้สึก หรือทัศนคติต่อผู้ส่งสารหรือสารอย่างไรก็ตาม

2) สามารถที่จะจูงใจบุคคลให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังรากลึกได้ เพราะการติดต่อระหว่างบุคคล มักจะมีลักษณะง่าย เป็นกันเอง จึงง่ายต่อการชักจูง

3) ผู้รับสารส่วนใหญ่มักจะเชื่อถือในข้อตัดสินใจและความคิดเห็นของผู้ที่เขารู้จัก และนับถือมากกว่าบุคคลที่เขาไม่เคยรู้จักมาก่อนแล้วมาติดต่อสื่อสารด้วย

โรเจอร์ และชูเมกเกอร์ (Rogers and Shoemaker 1971 อ้างถึงใน วรรัตน์ทิพย์รัตน์ 2543, 34) กล่าวว่า ในกรณีที่ต้องการให้บุคคลใด ๆ เกิดการยอมรับในสารที่เสนอออกไปหรือจะทำการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อให้มีการยอมรับสารนั้น ควรที่จะใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล โดยใช้สื่อบุคคลเป็นผู้เผยแพร่ข่าวสาร สื่อบุคคลนี้จะมีประโยชน์มากในกรณีที่ผู้ส่งสารหวังผลให้ผู้รับเกิดการเปลี่ยนแปลง ในระดับทัศนคติและพฤติกรรมในการรับสาร นอกจากนี้ยังเป็นวิธีช่วยให้ผู้รับสารมีความเข้าใจกระจ่างชัดและตัดสินใจรับสารได้อย่างมั่นใจยิ่งขึ้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสื่อมวลชนและสื่อบุคคลซึ่งมีความสำคัญเท่า ๆ กันนั้น การเลือกใช้สื่อทั้งสองนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เช่น ถ้าเป็นการบอกกล่าวแจ้งให้ทราบ ก็นิยมใช้สื่อมวลชนเนื่องจากสามารถครอบคลุมเป้าหมายในวงกว้าง แต่ถ้าต้องการโน้มน้าวใจ สื่อบุคคลจะได้ผลมากกว่า สำหรับการสื่อสารทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเพื่อกระตุ้นให้มีการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตย การเลือกใช้สื่อแต่ละประเภทมีความสำคัญมากเพราะจะส่งผลในการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับโอกาสและความเหมาะสมของแต่ละกิจกรรม เช่น การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การเผยแพร่นโยบาย การชักชวนให้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง เป็นต้น ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า บุคคลจะเลือกเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยจากสื่อใดนั้น ย่อมเป็นไปตามบทบาท และสถานภาพในสังคมของผู้รับสารโดยผ่านกระบวนการเลือกต่างๆ แต่เหตุผลหนึ่งในการรับสารก็เพื่อนำไปเป็นหัวข้อในการสนทนาซึ่งจะทำให้ผู้รับสารรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

2. หลักการมีส่วนร่วมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่เกี่ยวกับหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของพลเมืองมีดังนี้

หมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพชนชาวไทย

ส่วนที่ 1 บททั่วไป

มาตรา 26 การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกระดับ ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา 27 สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง

มาตรา 28 บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลย่อมสามารถใช้สิทธิทางศาลเพื่อบังคับให้รัฐต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติในหมวดนี้ได้โดยตรง หากการใช้สิทธิและเสรีภาพในเรื่องใดมีกฎหมายบัญญัติรายละเอียดแห่งการใช้สิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้แล้ว ให้การใช้สิทธิและเสรีภาพในเรื่องนั้นเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือจากรัฐ ในการใช้สิทธิตามความในหมวดนี้

มาตรา 29 การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมีได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วยโดยอนุโลม

ส่วนที่ 2 ความเสมอภาค

มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรค หรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

มาตรา 31 บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐ ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายหรือกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

ส่วนที่ 3 สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล

มาตรา 32 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้

การจับและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นว่านั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้

มาตรา 33 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอาศัย และครอบครองเคหสถาน โดยปกติสุข

การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการตรวจค้นเคหสถานหรือในที่รโหฐาน จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 34 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน การผังเมือง หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การเนรเทศบุคคลผู้มีสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้บุคคลผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักร จะกระทำมิได้

มาตรา 35 สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ตลอดจนความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง

การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวจะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการแสวงประโยชน์โดยมิชอบจากข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 36 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบโดยกฎหมาย การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยสิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อถึงกัน รวมทั้ง การกระทำด้วยประการอื่นใดเพื่อให้ล่วงรู้ถึงข้อความในสิ่งสื่อสารทั้งหลายที่บุคคลมีติดต่อถึงกัน จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ส่วนที่ 7 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน

มาตรา 45 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ

เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้

การห้ามหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นทั้งหมดหรือบางส่วน หรือการแทรกแซงด้วยวิธีการใด ๆ เพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามวรรคสอง

การให้นำข่าวหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่น จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม แต่ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามวรรคสอง

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย

การให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชนรัฐ จะกระทำมิได้

มาตรา 46 พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ และมีสิทธิจัดตั้งองค์กรเพื่อปกป้องสิทธิ เสรีภาพและความเป็นธรรม รวมทั้งมีกลไกควบคุมตนเองขององค์กรวิชาชีพ

ข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจในกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น ย่อมมีเสรีภาพเช่นเดียวกับพนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนตามวรรคหนึ่ง

การกระทำใด ๆ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าของกิจการ อันเป็นการขัดขวางหรือแทรกแซงการเสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็นในประเด็นสาธารณะของบุคคลตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้ถือว่าเป็นการจงใจใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบและไม่มีผลใช้บังคับ เว้นแต่เป็นการกระทำเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายหรือจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ

มาตรา 47 พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็น

ส่วนที่ 8 สิทธิและ เสรีภาพในการศึกษา

มาตรา 49 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน

ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น

การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา 50 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ

การศึกษอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่ผลงานวิจัยตามหลักวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ส่วนที่ 9 สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ

มาตรา 51 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน และผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

ส่วนที่ 10 สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน

มาตรา 56 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครัวยของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น หรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 57 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว

การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืน อสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ในที่ดิน และการออกกฎที่ อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ

มาตรา 58 บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ ของตน

มาตรา 59 บุคคลย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์และได้รับแจ้งผลการ พิจารณาภายในเวลาอันรวดเร็ว

มาตรา 60 บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล ให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานนั้น

มาตรา 61 สิทธิของบุคคลซึ่งเป็นผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครองในการได้รับ ข้อมูลที่เป็นความจริง และมีสิทธิร้องเรียนเพื่อให้ได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหาย รวมทั้ง มีสิทธิรวมตัวกันเพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค

ให้มีองค์การเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นอิสระจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่ง ประกอบด้วยตัวแทนผู้บริโภค ทำหน้าที่ให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของหน่วยงาน ของรัฐในการตราและการบังคับใช้กฎหมายและกฎ และ ให้ความเห็นในการกำหนด มาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภครวมทั้งตรวจสอบ และ รายงานการกระทำ หรือ ละเลย การกระทำอันเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งนี้ ให้รัฐสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการ ขององค์การอิสระดังกล่าวด้วย

มาตรา 62 บุคคลย่อมมีสิทธิติดตามและร้องขอให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติ หน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

บุคคลซึ่งให้ข้อมูลโดยสุจริตแก่องค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐหรือหน่วยงาน ของรัฐเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานของรัฐ หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมได้รับความคุ้มครอง

ส่วนที่ 11 เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม

มาตรา 63 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองความสะดวก

ของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาที่ประเทศ อยู่ในภาวะสงครามหรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎ อัยการศึก

มาตรา 64 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน องค์การพัฒนาเอกชน หรือหมู่คณะอื่น

ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มเช่นเดียวกับบุคคล ทั่วไปแต่ทั้งนี้ต้องไม่กระทบประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดินและความต่อเนื่องใน การจัดทำบริการสาธารณะ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัย อำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันมิให้มีการ ผูกขาดตัดตอนในทางเศรษฐกิจ

มาตรา 65 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อสร้าง เจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจกรรมในทางการเมืองให้เป็นไปตาม เจตนารมณ์นั้นตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุขตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้

การจัดองค์กรภายใน การดำเนินกิจการ และข้อบังคับของพรรคการเมือง ต้อง สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง กรรมการบริหารของ พรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมืองตามจำนวนที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ซึ่งเห็นว่ามีมติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตาม รัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามีมติหรือข้อบังคับดังกล่าวขัดหรือแย้งกับ หลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้มีมติหรือข้อบังคับนั้นเป็นอันยกเลิกไป

ส่วนที่ 12 สิทธิชุมชน

มาตรา 66 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา 67 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติ และต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะ ได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และ ผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว

สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการ ส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายนี้ ย่อม ได้รับความคุ้มครอง

ส่วนที่ 13 สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

มาตรา 68 บุคคลจะใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือเพื่อให้ ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญ มิได้

ในกรณีที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการตามวรรคหนึ่ง ผู้ทราบการ กระทำดังกล่าวย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องขอให้ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบกระเทือนการ ดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการดังกล่าว

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้พรรคการเมืองใดเลิกกระทำการตาม วรรคสองศาลรัฐธรรมนูญ อาจสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าวได้

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองตามวรรคสาม ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารของพรรคการเมืองที่ถูกยุบในขณะที่ยังกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นระยะเวลาห้าปีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งดังกล่าว

มาตรา 69 บุคคลย่อมมีสิทธิต่อต้านโดยสันติวิธีซึ่งการกระทำใด ๆ ที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้

หมวดที่ 4 หน้าที่ของชนชาวไทย

มาตรา 70 บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา 71 บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รักษาผลประโยชน์ของชาติ และปฏิบัติตามกฎหมาย

มาตรา 72 บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

บุคคลซึ่งไปใช้สิทธิหรือไม่ไปใช้สิทธิโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิได้ย่อมได้รับสิทธิหรือเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ

การแจ้งเหตุที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้งและการอำนวยความสะดวกในการไปเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 73 บุคคลมีหน้าที่รับราชการทหาร ช่วยเหลือในการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติสาธารณะ เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พักผ่อนและสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 74 บุคคลผู้เป็นข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม อำนวยความสะดวก และให้บริการแก่ประชาชนตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

ในการปฏิบัติหน้าที่และในการปฏิบัติกรอื่นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน บุคคลตามวรรคหนึ่งต้องวางตนเป็นกลางทางการเมือง

ในกรณีที่บุคคลตามวรรคหนึ่งละเลยหรือไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามหน้าที่ตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง บุคคลผู้มีส่วนได้เสียย่อมมีสิทธิขอให้บุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือ

ผู้บังคับบัญชาของบุคคลดังกล่าว ชี้แจง แสดงเหตุผล และขอให้ดำเนินการให้เป็นไปตาม บทบัญญัติในวรรคหนึ่งหรือวรรคสองได้

3. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของตำบลพังเทียม

ตำบลพังเทียม เป็น 1 ใน 5 ของอำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา สภาพภูมิประเทศของตำบลพังเทียมเป็นพื้นที่ราบสูง ลักษณะป่าโปร่ง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินปนทราย มีชั้นดินเกลือใต้ดิน แหล่งน้ำส่วนใหญ่เป็นห้วยขนาดเล็ก ไม่มีแหล่งต้นน้ำ

3.1 อาณาเขต

ทิศเหนือ	เขตติดต่อกับตำบลสระพระ และตำบลท่งรี อำเภอพระทองคำ
ทิศใต้	เขตติดต่อกับตำบลสายออ อำเภอโนนไทย
ทิศตะวันออก	เขตติดต่อกับตำบลหนองหอย อำเภอพระทองคำ และตำบลสายออ อำเภอโนนไทย
ทิศตะวันตก	เขตติดต่อกับตำบลบัลลังก์ อำเภอโนนไทย

3.2 เนื้อที่

พื้นที่อาณาเขตตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา มีเนื้อที่ประมาณ 82.497 ตารางกิโลเมตร หรือ 51,560.625 ไร่

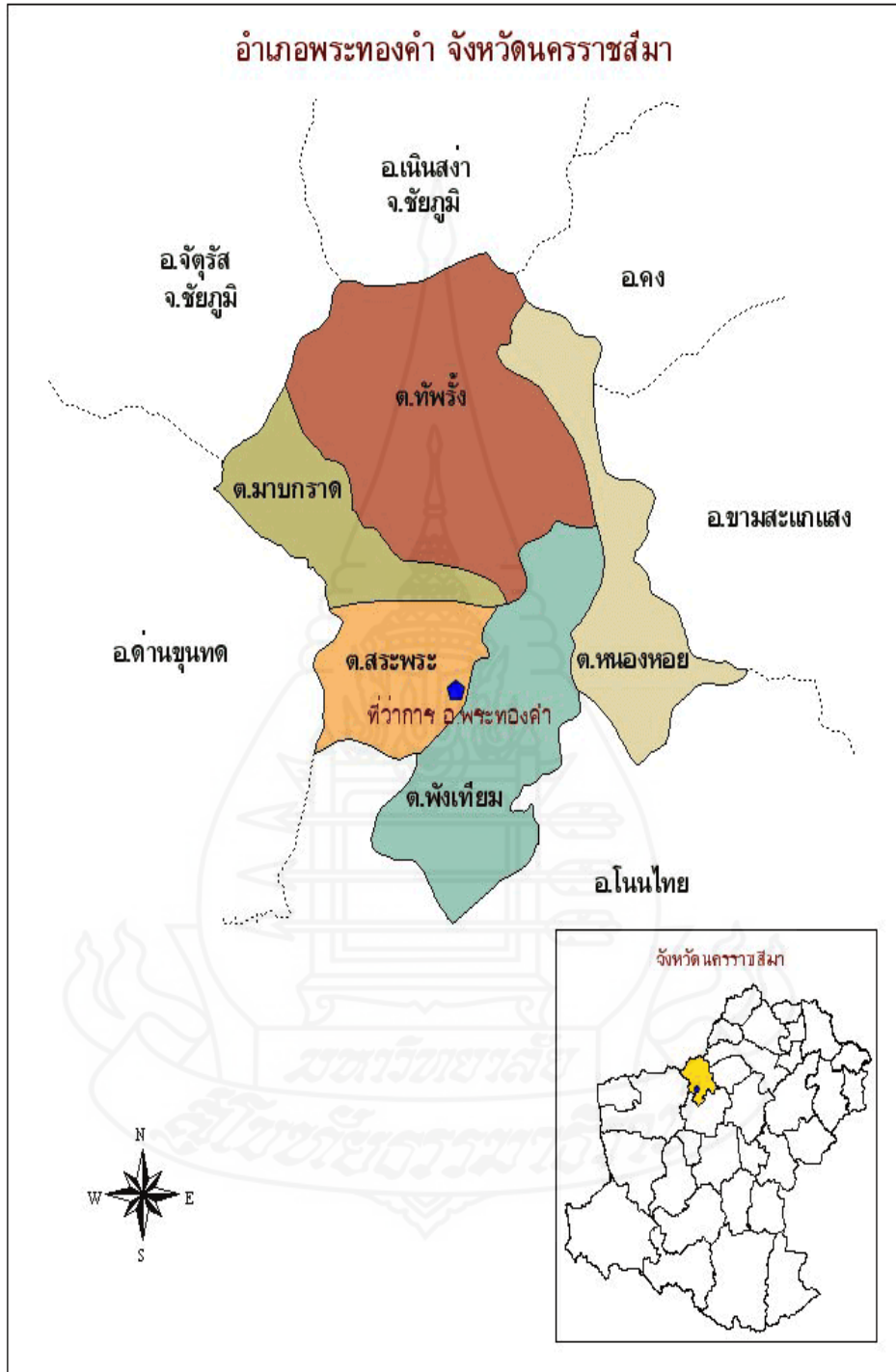
3.3 การใช้ที่ดินในเขตตำบล

การใช้ที่ดินในเขตตำบลพังเทียมส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ทำการเกษตร นอกจากนี้ยังใช้ในการตั้งสถานที่ราชการ สถานศึกษา การพาณิชย์กรรม นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ของแหล่งน้ำ เส้นทางคมนาคม

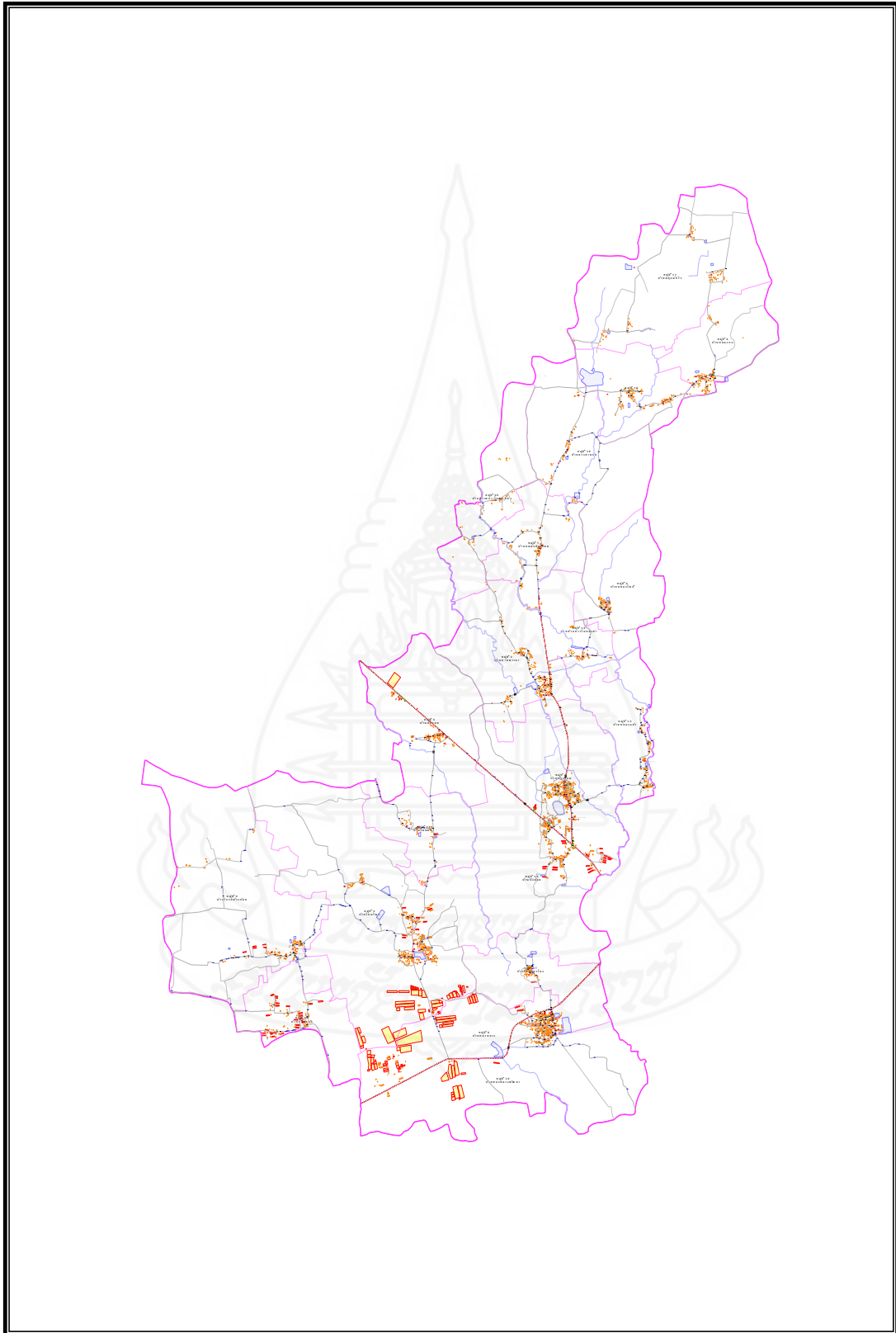
3.4 จำนวนครัวเรือนและประชากร

จำนวนประชากรและความหนาแน่นประชากรจากข้อมูลของสำนักทะเบียน อำเภอพระทองคำ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553 มีจำนวนทั้งสิ้น 9,304 คน จำแนกเป็นชาย 4,661 คน หญิง 4,643 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 120 คนต่อตารางกิโลเมตร

ภาพที่ 2.12 แผนที่อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

ภาพที่ 2.13 แผนที่ตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

3.5 การศาสนา

ประชาชนในตำบลพังเทียม จะนับถือศาสนาพุทธ โดยมีศาสนสถาน 11 แห่ง คือ

1. วัดพังเทียม
2. วัดโพนไพล
3. วัดชายพะเนา
4. วัดหัวถนน
5. วัดทองกลาง
6. ที่พักสงฆ์หนองกก
7. วัดโกรกช้างน้อย
8. วัดโกรกช้างน้อย
9. วัดตลุกฝักไร่
10. สำนักสงฆ์บ้านโนนทอง
11. สำนักสงฆ์กระโบน

3.6 สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ไร่ละ 90 ปลูกอ้อย , ข้าว , พืชผัก , ผลไม้ อาชีพอื่น ๆ เช่น ประกอบอาชีพรับจ้าง , ค้าขาย , รับราชการ , ประกอบอาชีพส่วนตัว ตามลำดับ

3.6.1 ธุรกิจเขตตำบลพังเทียม

- ปั้มน้ำมัน	จำนวน	4	แห่ง
- โรงสีข้าว	จำนวน	15	แห่ง
- โรงขนมจีน	จำนวน	2	แห่ง
- โรงงานอุตสาหกรรม	จำนวน	13	แห่ง

3.7 สภาพทางสังคม

3.7.1 การศึกษาในเขตของตำบลพังเทียม

มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 9 แห่ง โดยแบ่งเป็น

- โรงเรียนขยายโอกาส	จำนวน	1	แห่ง
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน	จำนวน	2	แห่ง
- อนุบาล 3 ขวบ	จำนวน	1	แห่ง

3.8 กระบวนการบริหารงานบุคคล

- (1) คณะผู้บริหารท้องถิ่น มีจำนวน 4 คน
- (2) สภาพองค์การบริหารส่วนตำบล มีจำนวน 40 คน
- (3) จำนวนบุคลากรพนักงานส่วนตำบลและพนักงานจ้างปัจจุบันมีจำนวน 21 คน

3.9 ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในช่วง 3 ปี

3.9.1 ยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 7 แนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. พัฒนารายได้จากการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น การเป็นศูนย์กลางการอบรมสัมมนา กีฬาเพื่อการท่องเที่ยวและนันทนาการ
2. สนับสนุนและส่งเสริมให้ให้มีการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านศาสนา โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์
3. ค้นหาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่
4. พัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการเข้าแหล่งท่องเที่ยวและป้ายบอกทาง
5. การเพิ่มศักยภาพสินค้าและบริการ/การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว
6. การพัฒนาผู้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวและการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น
7. สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว/ศูนย์ประสานการท่องเที่ยว

3.9.2 ยุทธศาสตร์การบริหารราชการตามหลักการบริหารบ้านเมืองที่ดี

ประกอบด้วย 4 แนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. ส่งเสริมศักยภาพของท้องถิ่นในทุก ๆ ด้าน ตามหลักบริหารจัดการที่ดี
2. ส่งเสริมการกระจายอำนาจถ่ายโอนภารกิจและบุคลากรภาครัฐลงสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. การพัฒนาเทคโนโลยีและบุคลากรให้มีความเหมาะสมสอดคล้อง
4. ส่งเสริมประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

3.9.3 ยุทธศาสตร์เสริมสร้างความสามารถทางเศรษฐกิจและบรรเทาปัญหาความ

ยากจน

ประกอบด้วย 9 แนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. ส่งเสริมกิจการพาณิชย์และลงทุน/ตลาดเพื่อการพาณิชย์
2. เสริมสร้างเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ
3. ส่งเสริมอาชีพ/พัฒนาสินค้าชุมชน/ตลาดชุมชน/ร้านค้าชุมชน
4. เสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการเกษตรกรรม/สินค้าชุมชน

5. เสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น
6. การพัฒนามาตรฐานสิ่งทอ
7. การสร้างเครือข่ายสินค้าชุมชน/ศูนย์ประสานสินค้าชุมชน
8. พัฒนาและส่งเสริมการค้าของชุมชนในเชิงพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์
9. พัฒนาและส่งเสริมโรงสีชุมชน

3.9.4 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เกิดความสมดุลอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 7 แนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่าง ๆ ในท้องถิ่นและชุมชน
2. การกำจัดขยะมูลฝอยรวมและสิ่งปฏิกูลรวม และการจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะระดับอำเภอ
3. การกำจัดขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูลและน้ำเสีย ในชุมชนและท้องถิ่น
4. การจัดการ การบำรุงรักษาและการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ การใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. การสนับสนุนและรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ท้องถิ่นรักษาสีสิ่งแวดล้อมและการประหยัดพลังงาน
6. การปลูกจิตสำนึกและค่านิยมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้และความเข้าใจในการอนุรักษ์และส่งเสริมการค้าสิ่งอื่น ๆ ในท้องถิ่นไปทดแทนพลังงาน
7. การเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์/อนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติ ทั้งระดับชาติและสากล

3.9.5 ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ประกอบด้วย 7 แนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. การจัดให้มีบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำและทางระบายน้ำและการปรับปรุงรักษาในเขตชุมชนและท้องถิ่น
2. การสาธารณสุขโรคและการก่อสร้างอื่น
3. การสร้างและบำรุงรักษาทางบกและทางน้ำที่เชื่อมต่อระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
4. การจัดการและดูแลสถานีขนส่งทั้งทางบกและทางน้ำ
5. การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร
6. การสาธารณสุขโรค-สาธารณสุขการ
7. การผังเมืองของท้องถิ่นและผังเมืองรวมของจังหวัด

3.9.6 ยุทธศาสตร์สร้างสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ประกอบด้วย 9 แนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. การจัดการศึกษา

- 1.1 ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยบูรณาการกับการศึกษาศาสนาวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 1.2 ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาโดยให้มีความพร้อมทั้งทางกายภาพและใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
- 1.3 ส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรให้เป็นมืออาชีพ และยกวิทยฐานะให้สูงขึ้น
- 1.4 พัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาตามหลักการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
- 1.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. การสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา ผู้ด้อยโอกาสและผู้ติดเชื้อ HIV จัดให้มีและเพิ่มศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็ก

3. การสนับสนุนส่งเสริมความเป็นเลิศด้านกีฬา กีฬาแห่งชาติ และการสนับสนุนกีฬานานาชาติ

4. การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย/ลดอุบัติเหตุจากรถบข/ทางน้ำ

5. การสาธารณสุข การสร้างสุขภาพ การรักษาพยาบาล การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ/โรคระบาดและโรคไม่ติดต่อ การฟื้นฟูสุขภาพของประชาชน

6. การป้องกันและแก้ไขการแพร่ระบาดของปัญหายาเสพติด

7. การรณรงค์และประชาสัมพันธ์เพื่อปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรม/จริยธรรมแก่ประชาชนในท้องถิ่น

8. การสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

3.9.7 ยุทธศาสตร์น้ำแก๊จน้ำ ประกอบด้วย 3 แนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. ส่งเสริมเชื่อมโยงการชลประทาน ก่อสร้างฝาย ทำนบกั้นน้ำ ขุดลอก ขุดสระ พัฒนาแหล่งน้ำ คลองน้ำและการกระจายการใช้ประโยชน์

2. ก่อสร้างระบบแหล่งน้ำขนาดใหญ่

3. การพัฒนาลุ่มน้ำ

3.9.8 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ประกอบด้วย 4 แนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. พัฒนาระบบและเพิ่มศักยภาพการผลิต/ผลผลิตด้านเกษตรอินทรีย์
2. การลดค่าใช้จ่ายของเกษตรกร
3. การเพิ่มผลผลิตของเกษตรกร
4. การประชาสัมพันธ์และรณรงค์ให้เกษตรกรมีความเชื่อมั่นในการใช้เกษตรอินทรีย์แทนปุ๋ยวิทยาศาสตร์

4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา เป็นการศึกษาทบทวนกระบวนการวิจัย กรอบแนวคิด เพื่อนำมาเป็นกรอบพื้นฐานของการศึกษาวิจัย ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

ชัยสิทธิ์ ภูภิรมย์ขวัญ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกรรมการชุมชนในการบริหารราชการกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่ากรรมการชุมชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในการบริหารราชการกรุงเทพมหานครเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 2 ข้อ ได้แก่ ระดับการศึกษา และระดับความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของกรรมการชุมชน และไม่เป็นไปตามสมมติฐาน 4 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ และรายได้

เอกสิทธิ์ สุทธิศาสนกุล (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อาชีพ ระดับการศึกษา ระยะเวลา เข้ามาตั้งถิ่นฐานในตำบล การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น และภาวะผู้นำ มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดกาญจนบุรี ส่วน เพศ อายุ และรายได้ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประชาชนจะมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์สูงสุด รองลงมาได้แก่ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมค้นหาปัญหาและร่วมตรวจสอบ และติดตามผล มีค่าต่ำสุดตามลำดับ

คณะ กณีนุศนธ์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลที่เปลี่ยนแปลงฐานะมาจากสุขาภิบาล พ.ศ.2542 ในจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ประชาชนในเทศบาลที่เปลี่ยนแปลงฐานะมาจากสุขาภิบาล พ.ศ.2542 ในจังหวัดชลบุรี มีส่วนร่วมในการเมืองระดับมาก ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลที่เปลี่ยนแปลงฐานะมาจากสุขาภิบาล พ.ศ.2542 ในจังหวัดชลบุรี ได้แก่ อายุ อาชีพ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มทางสังคม ประโยชน์ที่ได้รับจากเทศบาล ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทศบาล ความสนใจทางการเมือง และความรู้ทางการเมือง ส่วนเพศ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ และความสำนึกทางการเมืองไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาล

รวีวรรณ วรรณพานิชย์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับบทบาททางการเมืองของผู้นำสตรีท้องถิ่น : ศึกษากรณีก้านัน ผู้ใหญ่บ้านสตรียอดเยี่ยม ประจำปี 2540 ผลการวิจัยศึกษาพบว่า 1) การยอมรับบทบาททางการเมืองของผู้นำสตรีท้องถิ่นยอดเยี่ยมมีผลจากปัจจัยด้านคุณสมบัติส่วนตัว ความรู้ความสามารถเฉพาะตัว และความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ภารกิจตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย โดยประชาชนยอมรับบทบาทผู้นำสูงสุดในความสามารถในการประสานงาน และยอมรับน้อยสุดในคุณลักษณะเฉพาะตัวในด้านการเบียดเบียนหรือเรียไ้ไร 2) การยอมรับของชุมชนในภาวะผู้นำสตรีท้องถิ่นยอดเยี่ยม เกิดจากความรู้ ความสามารถเฉพาะตัว มากกว่าความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ภารกิจตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย

ฐานิศร์ น้อยเพ็ง (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลในการบริหารงานพัฒนาชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ประชากรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.537 และผลการทดสอบสมมติฐานปรากฏว่า ประชากรที่มีการศึกษาสูง เป็นกรรมการโดยการเลือกตั้ง มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่มาก มาตรฐานการดำรงชีวิตสูง เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมาก และมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานมาก มีส่วนร่วมในการบริหารงานการพัฒนาชนบทมากกว่าประชากรที่มีปัจจัยดังกล่าวอยู่ในระดับน้อย ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับปัจจัยด้านอายุพบว่า ประชากรที่มีอายุน้อยมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาชนบทมากกว่าประชากรที่มีอายุมาก ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐาน

ศิริรณกา สถาพรวงษา (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจังหวัดเพชรบุรี : กรณีศึกษากลุ่มคนรักเมืองเพชร ผลของการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการและเงื่อนไขที่สำคัญดังนี้

กระบวนการเกิดขึ้นของกลุ่มคนรักเมืองเพชร มีเงื่อนไขสำคัญ คือ บริบททางสังคมการเมืองระดับประเทศ ได้ผลักดันให้เกิดกระแสแนวคิดประชาสังคมในสังคมไทย ประกอบกับบริบททางสังคมการเมืองในจังหวัดเพชรบุรี และลักษณะวัฒนธรรมการรวมกันเป็นชุมชนได้ทำให้บุคคลฝ่ายต่าง ๆ ในจังหวัดเกิดจิตสำนึกประชาสังคม หรือ จิตสำนึกที่จะร่วมมือกันในการสร้างสรรค์พัฒนาท้องถิ่นของตน อันเป็นที่มาของการก่อตั้งกลุ่มคนรักเมืองเพชร

เงื่อนไขที่ทำให้บุคคลเข้ามีส่วนร่วมในกรณีของกลุ่มคนรักเมืองเพชรนี้ พบว่า นอกจากจะเนื่องมาจากบริบททางสังคมการเมืองของจังหวัดเช่นเดียวกับเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มแล้ว ยังมีปัจจัยที่สำคัญ คือ สำนึกความเป็นพลเมือง และความรู้สึกร่วมกันกับชุมชนของบุคคลซึ่งมีปัจจัยสนับสนุนให้เกิดขึ้น คือ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ การเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์กร ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน และการอยู่ใกล้ศูนย์กลางของสังคม

จุฑาทิพย์ สมปราชญานันท์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของกรรมการหมู่บ้านในการดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน : กรณีศึกษาจังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาวิจัยพบว่า กรรมการหมู่บ้านร้อยละ 50.6 มีทัศนคติที่ดีในการดำเนินงานโครงการฯ ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของกรรมการหมู่บ้านในการดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสาร ส่วนปัจจัยด้าน อายุ การศึกษา รายได้ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง การได้รับการฝึกอบรม และการได้รับการสนับสนุน จากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของกรรมการหมู่บ้านในการดำเนินงานโครงการ

ปัญหาจากการดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนของกรรมการหมู่บ้านที่พบมากที่สุดคือ การไม่มีส่วนร่วมของกรรมการหมู่บ้านในการปฏิบัติหน้าที่ตามโครงการ ด้านความต้องการ พบว่า กรรมการหมู่บ้านต้องการความช่วยเหลือ คำแนะนำอย่างใกล้ชิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมากที่สุด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Reseach) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้นำเสนอวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีภูมิลำเนา อยู่ในเขตตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา จำนวนประชากรและความหนาแน่นประชากรจากข้อมูลของสำนักทะเบียนอำเภอพระทองคำ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553 จำนวนทั้งสิ้น 9,304 คน แยกเป็นชาย 4,661 คน หญิง 4,643 คน ช่วงอายุต่ำกว่า 25 ปี ถึง อายุมากกว่า 60 ปี อาชีพส่วนใหญ่ทำเกษตรกรรม นับถือศาสนาพุทธ

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Samling) ครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกชุมชน โดยใช้วิธีเปิดตารางเพื่อหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan โดยมีจำนวนประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่างรวม 20 หมู่บ้าน โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ เกร็จซี่ และมอร์แกน (Krejcie And Morgan) พิจารณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน ซึ่งมีวิธีการดังนี้

ตารางที่ 3.1 ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง จำแนกได้ 20 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากร (คน)		
		ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม(คน)
1	บ้านพึงเทียม	556	586	1,142
2	บ้านโพนไพล	571	604	1,175
3	บ้านชายพะเนา	300	291	591
4	บ้านหนองโพธิ์	117	115	232
5	บ้านหัวถนน	256	247	503
6	บ้านทองหลาง	387	358	745
7	บ้านหนองปลาไหล	123	139	262
8	บ้านหนองกก	143	126	269
9	บ้านโคกช้างน้อย	205	185	387
10	บ้านบึงน้อย	215	196	411
11	บ้านตลุกฝักไร	228	193	421
12	บ้านหนองแห้ว	154	165	319
13	บ้านโนนทอง	99	107	206
14	บ้านหัวทำนบ	143	158	301
15	บ้านสระตาล	205	191	396
16	บ้านห้วยยางโนนมะค่า	113	99	212
17	บ้านโนนไทรโยง	125	128	253
18	บ้านยางสามต้น	86	99	185
19	บ้านทองหลางพัฒนา	529	561	1,090
20	บ้านป่าเพกาโนนพุดชา	106	98	204
รวมประชากร		4,661	4,643	9,304
กลุ่มตัวอย่าง		156	153	309

1.2.1 การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) ครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกชุมชน 20 หมู่บ้าน ซึ่งกระจายอยู่ในตำบล พึงเทียม รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 385 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยศึกษาการสร้างแบบสอบถาม จากคำรา และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยโดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ที่ผ่านการพัฒนารายละเอียด และ ตรวจสอบความสมบูรณ์ชัดเจนของข้อคำถามจากผู้เชี่ยวชาญ และ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย รวมถึงใช้วิธีสังเกตการณ์จากประสบการณ์การทำงานในพื้นที่ตำบลพังเทียม เป็นระยะเวลา 8 ปี โดยแบ่งแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นการสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ 2 เป็นการสอบถามความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ 3 เป็นการสอบถามความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

2.1 ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย
ดังนี้

- 1) ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
- 2) สร้างคำถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) นำเสนอคณะอาจารย์ที่ปรึกษา
- 4) ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา
- 5) ทดลองใช้เครื่องมือการวิจัยกับประชาชนในตำบลพังเทียม

อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 30 คน แล้วนำมาคำนวณหาค่าความเชื่อถือด้วยวิธี ของครอนบาค (α - Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .873

2.2 ปรับปรุงข้อคำถามให้มีประสิทธิภาพก่อนนำไปใช้จริง ดังนี้

การกำหนดระดับคะแนนของคำตอบ มีดังนี้

ระดับคะแนน 5	หมายถึง	เห็นด้วยมากอย่างยิ่ง
ระดับคะแนน 4	หมายถึง	เห็นด้วย
ระดับคะแนน 3	หมายถึง	ไม่แน่ใจ

ระดับคะแนน 2	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
ระดับคะแนน 1	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

การแปลผลคะแนนความคิดเห็นมี 2 ส่วน

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00	แปลว่า	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50	แปลว่า	มาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50	แปลว่า	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50	แปลว่า	น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50	แปลว่า	น้อยที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีส่งแบบสอบถามดังนี้

3.1 ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามนำไปแจกให้ประชาชนในตำบลพังเทียมตามที่กำหนด และนัดหมายวันจัดเก็บแบบสอบถาม

3.2 ผู้วิจัยได้ทำนำแบบสอบถามนำไปแจกยังกลุ่มเป้าหมายอีกส่วน โดยนำแบบสอบถามส่งให้ผู้นำในหมู่บ้านตามที่กำหนด และนัดหมายวันจัดเก็บแบบสอบถาม

3.3 ผู้วิจัยรับแบบสอบถามจากประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา และรวบรวมแบบสอบถามที่ได้ทั้งหมด

ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามออกไปจำนวน 385 ชุดได้รับกลับคืนมาจำนวน 385 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100.00 ของจำนวนที่ส่งออกแสดงได้ดังตารางนี้

ตารางที่ 3.2 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนที่ส่ง	ได้รับกลับคืน	คิดเป็นร้อยละ
ประชาชนในตำบลพังเทียม	385	385	100.00
รวม	385	385	100.00

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การจัดข้อมูล

1. นำแบบสอบถามที่ได้รับมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล

ประกอบด้วย

- 1) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา
- 2) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา
- 3) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

2. แยกหมวดหมู่และจัดระบบข้อมูลตามเกณฑ์ที่กำหนด การแปลผลและใช้วิธีทางสถิติ

4.2 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม ใช้วิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรง โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป หาค่าความถี่ หาค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. วิเคราะห์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

3. วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ การทดสอบไคสแควร์ (χ^2)

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลนำแบบสอบถาม จำนวน 385 ชุด ที่ได้เก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่างและนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์โดยใช้การประมวลผลคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติการวิเคราะห์ค่า (Chi-Square Test) คือแสดงในตารางดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
1. ชาย	202	52.5
2. หญิง	183	47.5
รวม	385	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 202 คน คิดเป็นร้อยละ 52.5 และเพศหญิง จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 47.5

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
1. ต่ำกว่า 25 ปี	55	14.3
2. 26 – 40 ปี	129	33.5
3. 41 – 60 ปี	165	42.9
4. มากกว่า 60 ปีขึ้นไป	36	9.4
รวม	385	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 – 60 ปี จำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9 รองลงมาคืออายุระหว่าง 26 – 40 ปี จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 33.5 และรองลงมาคืออายุต่ำกว่า 25 ปี จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 14.3 และมีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9.4

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1. โสด	80	20.8
2. สมรส	301	78.2
3. หม้าย/หย่าร้าง	4	1.0
รวม	385	100.00

จากตารางที่ 4.3 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สมรสแล้ว จำนวน 301 คน คิดเป็นร้อยละ 78.2 และรองลงมาสถานภาพโสด จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 20.8 และมีสถานภาพเป็นหม้ายหรือหย่าร้าง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1. ระดับประถมศึกษา	207	53.8
2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	37	9.6
3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	94	24.4
4. ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า	23	6.0
5. ระดับปริญญาตรี	24	6.2
6. สูงกว่าระดับปริญญาตรี	-	-
รวม	385	100.00

จากตารางที่ 4.4 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด จำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 53.8 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา

ตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 24.4 และมีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 6.2 และมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 9.6 และระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 6.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามรายได้

รายได้	จำนวน	ร้อยละ
1. ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 4,000 บาท	88	22.9
2. 4,001 - 6,000 บาท	66	17.1
3. 6,001 - 8,000 บาท	107	27.8
4. 8,001 - 10,000 บาท	65	16.9
5. มากกว่า 10,000 บาทขึ้นไป	59	15.3
รวม	385	100.00

จากตารางที่ 4.5 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ 6,001-8,000 บาท มากที่สุด จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 68.6 รองลงมามีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 4,000 บาท และมีรายได้ 4,001-6,000 บาท จำนวน 81 บาทเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 21.0 และรองลงมามีรายได้ 8,001-10,000 บาท จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 16.4 และมีรายได้มากกว่า 10,000 บาทขึ้นไป จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 15.1

ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
1. เกษตรกรรม	218	56.6
2. รับจ้าง	90	23.4
3. ค้าขาย	59	15.3
4. ข้าราชการ	15	3.9
5. อื่นๆ	3	0.8
รวม	385	100.00

จากตารางที่ 4.6 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 56.6 อาชีพรับจ้าง จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 23.4 อาชีพค้าขาย

จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 15.3 อาชีพข้าราชการ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 3.9 และอาชีพอื่นๆ ได้แก่ ผู้พิการและผู้สูงอายุ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามกลุ่มองค์กร

กลุ่มองค์กร	จำนวน	ร้อยละ
1. ข้าราชการหน่วยงาน อบต.	12	3.1
2. อบต.	14	3.6
3. กลุ่มผู้นำในหมู่บ้าน	17	4.4
4. ตัวแทนประชาคมหมู่บ้าน	13	3.4
5. ประชาชน	325	84.4
6. อื่นๆ	4	1.0
รวม	385	100.00

จากตารางที่ 4.7 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มของประชาชนมากที่สุด จำนวน 325 คน คิดเป็นร้อยละ 84.4 รองลงมาอยู่ในกลุ่มผู้นำหมู่บ้าน จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 4.4 รองลงมาอยู่ในกลุ่มอบต. จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.6 รองลงมาอยู่ในกลุ่มข้าราชการหน่วยงานอบต. จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.1 และอื่นๆ ได้แก่ ข้าราชการหน่วยงานสพฐ. จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ผ่านทางสถานีโทรทัศน์

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ทางโทรทัศน์	จำนวน	ร้อยละ
1. ไม่เคยรับชม	7	1.8
2. รับชมสัปดาห์ละ 1-3 ครั้ง	65	16.9
3. รับชมบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ขึ้นไป)	313	81.3
รวม	385	100.00

จากตารางที่ 4.8 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับชมทางโทรทัศน์ โดยรับชมบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ขึ้นไป) มากที่สุด จำนวน 313 คน คิดเป็นร้อยละ 81.3 รับชม

สัปดาห์ละ 1-3 ครั้ง จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.9 และไม่เคยรับชม จำนวน 7 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.8

ตารางที่ 4.9 การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ผ่านทางสถานีวิทยุ

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ทางวิทยุ	จำนวน	ร้อยละ
1. ไม่เคยรับฟัง	93	24.2
2. รับฟังสัปดาห์ละ 1-3 ครั้ง	163	42.3
3. รับฟังบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ขึ้นไป)	129	33.3
รวม	385	100.00

จากตารางที่ 4.9 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับฟังทางวิทยุ โดยรับฟังเพียงสัปดาห์ละ 1-3 ครั้ง จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 42.3 รับฟังบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ขึ้นไป) จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 และไม่เคยรับฟัง จำนวน 93 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 24.2

ตารางที่ 4.10 การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านทางหนังสือพิมพ์

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ทางหนังสือพิมพ์	จำนวน	ร้อยละ
1. ไม่เคยอ่าน	118	30.6
2. อ่านสัปดาห์ละ 1-3 ครั้ง	204	53.0
3. อ่านบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ขึ้นไป)	63	16.4
รวม	385	100.00

จากตารางที่ 4.10 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านทางหนังสือพิมพ์ โดยอ่านสัปดาห์ละ 1-3 ครั้ง มากที่สุด จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 53.0 ไม่เคยอ่าน จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 30.6 และอ่านบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ขึ้นไป) จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 16.4

ตารางที่ 4.11 การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านเสียงตามสาย

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ทางเสียงตามสาย	จำนวน	ร้อยละ
1. ไม่เคยรับฟัง	120	31.2
2. รับฟังสัปดาห์ละ 1-3 ครั้ง	184	47.8
3. รับฟังบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ขึ้นไป)	81	21.0
รวม	385	100.00

จากตารางที่ 4.11 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับข่าวสารการเมืองผ่านทางเสียงตามสาย โดยรับฟังเพียงสัปดาห์ละ 1-3 ครั้งมากที่สุด จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 47.8 ไม่เคย รับฟัง จำนวน 120 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 31.2 และรับฟังบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ขึ้นไป) จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 21.0

ตารางที่ 4.12 การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองโดยการสนทนากับบุคคลอื่น

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง โดยสนทนากับบุคคลอื่น	จำนวน	ร้อยละ
1. ไม่เคยสนทนา	46	11.9
2. สนทนาสัปดาห์ละ 1-3 ครั้ง	170	44.2
3. สนทนาบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ขึ้นไป)	169	43.9
รวม	385	100.00

จากตารางที่ 4.12 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองโดยการสนทนากับบุคคลอื่นสัปดาห์ละ 1-3 ครั้งมากที่สุด จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 44.2 สนทนาบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ขึ้นไป) จำนวน 169 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 43.9 และไม่เคยสนทนา จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 11.9

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม
ของประชาชน ในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 4.13 แสดงค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลพังเทียม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน	n = 380		ระดับความคิดเห็น
	\bar{x}	SD	
1. การประชาสัมพันธ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองในท้องถิ่นยังไม่ต่อเนื่องและยังไม่ทั่วถึง	3.74	0.76	มาก
2. ผู้นำและผู้บริหารท้องถิ่นควรให้ความรู้เรื่องทางการเมืองและการมีส่วนร่วมแก่ประชาชน	4.15	0.70	มาก
3. สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รู้และเข้าใจถึงผลเสียของระบบอุปถัมภ์	3.95	0.70	มาก
4. สร้างเครือข่ายในการประชาสัมพันธ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง	4.02	0.69	มาก
5. ให้การศึกษาและอบรมประชาชนให้เข้าใจในการเลือกตั้งและรู้ถึงการเสียดีสิทธิ์	3.97	0.67	มาก
6. แนะนำประชาชนให้ทราบถึงผลดีผลเสียของการซื้อสิทธิ ขายเสียง	4.23	0.66	มาก
7. แนะนำประชาชนให้รู้จักพิจารณาเลือกพรรคและบุคคลที่จะมาเป็นตัวแทน	4.16	0.61	มาก
8. นักการเมืองต้องมีจริยธรรม มีความพร้อมที่จะเป็นตัวแทนของประชาชน	4.23	0.63	มาก
9. ประชาชนในท้องถิ่นขาดความรู้ความเข้าใจการมีส่วนร่วมทางการเมือง	3.50	0.93	ปานกลาง

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน	n = 380		ระดับความคิดเห็น
	\bar{x}	SD	
10. ประชาชนในท้องถิ่นยังนิยมระบบอุปถัมภ์จึงขาดความสนใจการมีส่วนร่วมทางการเมืองเมื่อมีการเลือกตั้งในท้องถิ่น ประชาชนไม่เข้าใจและไม่สนใจการเสียสิทธิ์	3.39	0.91	ปานกลาง
11. เมื่อมีการเลือกตั้งนักการเมืองและประชาชนมีการซื้อสิทธิขายเสียง	3.33	3.92	ปานกลาง
12. ท่านได้มีส่วนส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อการพัฒนาของชุมชน	3.79	0.68	มาก
13. การประชุมประชาคม ท่านได้มีส่วนร่วมในการเสนอสภาพปัญหา แนวทางพัฒนาของชุมชน	3.81	0.67	มาก
14. มีคณะกรรมการเลือกตั้งและองค์กรเอกชนควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ	3.95	0.71	มาก
15. ผู้บริหารพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่นส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพมั่นคงมีรายได้เพิ่ม	3.99	0.92	มาก
16. มีการจัดหลักสูตรให้ความรู้ประชาชนทุกระดับในเรื่องการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง	3.92	0.75	มาก
รวม	3.85	0.42	มาก

จากตารางที่ 4.13 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เรื่องที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่

การแนะนำให้ทราบถึงผลดี ผลเสียของการซื้อสิทธิ ขายเสียง อยู่ในระดับมาก กล่าวคือการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยมีพัฒนาการมากกว่าเจ็ดทศวรรษ จนกระทั่งในปัจจุบันมีพัฒนาการสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการปกครอง และเนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการสื่อสาร ทำให้ประชาชนได้ตระหนักถึงการรักษาสิทธิในแนวทางประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อบทบาทและสิทธิหน้าที่ของพลเมืองมากขึ้น อีกทั้ง ประชาชนมีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง และมีส่วนร่วมในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น และการลงประชามติว่า ประชาชนจะรับหรือไม่ในเรื่องสำคัญ ตลอดจนประชาชนสามารถใช้สิทธิในการเข้าชื่อถอดถอน ผู้แทนที่มีพฤติกรรมโกง หรือเสื่อมเสียอื่น ๆ ได้ โดยไม่เสี่ยงต่อการคุกคามจากอำนาจรัฐ ดังจะเห็นได้จากปรากฏการณ์การเลือกตั้งที่ผ่านมา

และนักการเมืองต้องมีจริยธรรม มีความพร้อมที่จะเป็นตัวแทนของประชาชน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 เท่ากัน กล่าวคือ ประชาชนในสังคมไทยปัจจุบันจะต้องหันมาให้ความสำคัญและสนใจในเรื่องการขับเคลื่อนจริยธรรมก็เพราะในสังคมยังถือว่ายังขาดอยู่ ซึ่งถ้าหากประชาชนยังไม่ให้ความสำคัญและละเลยในเรื่องนี้อยู่ ปัญหาดังกล่าวก็จะยิ่งเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งผู้ที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวก็คือตัวของประชาชนผู้ที่มีสิทธิมีเสียงในการเลือกตั้งนั่นเอง โดยผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงก็คือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องการเข้ามามีอำนาจเพื่อการหาผลประโยชน์ให้ตนเองให้ครอบครัวหรือให้ธุรกิจของตนเอง ซึ่งผลของปัญหายังอยู่กับตัวของประชาชนทุกคน แล้วปัญหาดังกล่าวก็จะส่งต่อไปยังสังคมของรุ่นต่อไปด้วย

และเรื่องที่ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด ได้แก่ เมื่อมีการเลือกตั้งนักการเมือง และประชาชนมีการซื้อสิทธิ ขายเสียง กล่าวคือ การซื้อสิทธิขายเสียงเป็นเพียงวิธีหนึ่งในกระบวนการหาเสียงที่มีการอาศัยวิธีอื่นๆ อีก เช่น การเกื้อกูลเกี่ยวโยงกับนักการเมืองท้องถิ่นกับการเมืองระดับชาติ และผู้สมัครเลือกตั้งที่ซื้อสิทธิขายเสียงก็ได้มีอิสระอย่างแท้จริงในการตัดสินใจว่าจะซื้อสิทธิขายเสียงหรือไม่ เนื่องจากผู้สมัครก็อยู่ภายใต้อิทธิพลปัจจัยต่างๆ หรืออีกนัยหนึ่ง พวกเขาที่ถูกกำหนดด้วย “การเมือง”

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นกับการปฏิบัติกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 4.14 แสดงค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นกับการปฏิบัติกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม

การปฏิบัติกิจกรรมทางการเมือง ในท้องถิ่นของประชาชน		n = 380		ระดับความคิดเห็น
		\bar{x}	SD	
1.	ประชาชนมีความเชื่อ มีความศรัทธาต่อตัว นักการเมืองท้องถิ่น	3.60	0.69	มาก
2.	ประชาชนเกิดความเกรงใจต่อตัวนักการเมือง ที่เคารพนับถือในท้องถิ่น	3.20	0.82	ปานกลาง
3.	ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเลือกพรรค และตัวแทนตามคำแนะนำของหัวหน้า	2.79	1.05	ปานกลาง
4.	ประชาชนถูกบีบบังคับให้ออกไปมีส่วนร่วม ทางการเมือง	2.35	0.94	น้อย
5.	ขาดผู้นำในชุมชนที่ให้ความเข้าใจแก่ ประชาชนในการเลือกตั้งและรู้ถึงการเสียสิทธิ์	2.90	1.06	ปานกลาง
6.	ชุมชนอยู่กระจัดกระจายทำให้ประชาชนไม่ ทราบถึงผลของการซื้อสิทธิ ขายเสียง	2.96	1.06	ปานกลาง
7.	มีความสนใจที่แตกต่างกันไปในกลุ่มของ ประชาชนในแต่ละท้องถิ่น	3.60	0.78	มาก
8.	ประชาชนคุ้นเคยที่จะเป็นผู้รับมากกว่าเป็น ผู้ให้จากบุคคลที่จะมาเป็นตัวแทน	3.45	0.81	ปานกลาง
9.	ขาดการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ของ ประชาชนในกลุ่มของชุมชน	3.51	0.95	มาก
10.	ประชาชนในชุมชนขาดความพร้อมขาด ความสมัครใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง	3.16	0.85	ปานกลาง
11.	ประชาชนในชุมชนขาดการยอมรับปัญหา และไม่ยอมรับการพัฒนาจากภายนอก	2.90	0.98	ปานกลาง
12.	ผู้นำมีบทบาทมากเกินไปทำให้ประชาชนใน ชุมชนขาดการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ	2.88	1.00	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		3.11	0.52	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.14 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นกับการปฏิบัติกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมการเมืองในท้องถิ่นในระดับมากที่สุด ได้แก่

ประชาชนมีความเชื่อ มีความศรัทธาต่อตัวนักการเมืองท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก กล่าวคือ ประชาชนอาจเป็นญาติพี่น้องกับนักการเมืองภายในชุมชนนั้น ๆ หรืออาจเป็นเพราะนักการเมืองให้ความช่วยเหลือและดูแลประชาชนในพื้นที่ให้ความเป็นกันเองเสมือนเป็นญาติพี่น้องในครอบครัว รวมถึงการที่นักการเมืองปฏิบัติตนเป็นคนดีและให้การสนับสนุนประชาชนในพื้นที่ให้มีการพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าขึ้น นั่นก็ถือว่านักการเมืองเหล่านี้ทำให้ประชาชนมีความเชื่อ มีความศรัทธาต่อตัวนักการเมืองได้เช่นกัน

และมีความสนใจที่แตกต่างกันไปในกลุ่มของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 เท่ากัน กล่าวคือ ขึ้นอยู่กับความคิดของแต่ละกลุ่มของแต่ละบุคคลว่าประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีความรู้ความเข้าใจกันมากน้อยเพียงใดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในด้านการเมือง และรวมถึงสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นในแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วยว่ามีการดำเนินการและกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการเมืองแตกต่างกันไปอย่างไรบ้างซึ่งก็ขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชนท้องถิ่นเหล่านั้นในแต่ละชุมชนแต่ละท้องถิ่น

และเรื่องที่อยู่ในระดับน้อยได้แก่ ประชาชนถูกบีบบังคับให้ออกไปมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวคือ การที่ประชาชนถูกบังคับก็ขึ้นอยู่กับนักการเมืองในท้องถิ่นนั้น ๆ ว่ามีอิทธิพลต่อท้องถิ่นมากน้อยแค่ไหน นั่นก็ต้องขึ้นอยู่กับประชาชนในท้องถิ่นว่ากล้าที่จะแสดงการใช้สิทธิของตนเองมากน้อยแค่ไหนเช่นกัน ซึ่งก็อาจมีผลกระทบแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่น

ตารางที่ 4.15 แสดงความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคลกับด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามเพศ

เพศ	การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง					รวม	χ^2	p
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
ชาย	38	113	32	17	2	202	1.153	.886
(%)	(18.8)	(55.9)	(15.8)	(8.4)	(1.0)	(100.00)		
หญิง	2	12	28	111	30	183		
(%)	(1.1)	(6.6)	(15.3)	(60.7)	(16.4)	(100.00)		

$p > .05$

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลจำแนกตามเพศไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 4.16 แสดงความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคลกับด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอายุ

อายุ	การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง					รวม	χ^2	p
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
ต่ำกว่า 25 ปี	1	7	9	31	7	55	7.011	.857
(%)	(1.8)	(12.7)	(16.4)	(56.4)	(12.7)	(100.00)		
26-40 ปี	1	8	21	79	20	129		
(%)	(0.8)	(6.2)	(16.3)	(61.2)	(15.5)	(100.00)		
41-60 ปี	2	11	26	94	32	165		
(%)	(1.2)	(6.7)	(15.8)	(57.0)	(19.4)	(100.00)		
มากกว่า 60 ปี	1	2	4	20	9	36		
(%)	(2.8)	(5.6)	(11.1)	(55.6)	(25.0)	(100.00)		

$p > .05$

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลจำแนกตามอายุไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 4.17 แสดงความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคลกับด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง					รวม	χ^2	p
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
โสด	8	52	13	7	0	80	4.530	.806
(%)	(10.0)	(65.0)	(16.3)	(8.8)	(0.0)	(100.00)		
สมรส	51	178	47	21	4	301		
(%)	(16.9)	(59.1)	(15.6)	(7.0)	(1.3)	(100.00)		
หม้าย/หย่า	1	2	1	0	0	4		
ร้าง								
(%)	(25.0)	(50.0)	(25.0)	(0.0)	(0.0)	(100.00)		

$p > .05$

จากตารางที่ 4.17 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลจำแนกตามสถานภาพไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 4.18 แสดงความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคลกับด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง					รวม	χ^2	p
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
ประถมศึกษา	36	123	32	14	2	207	6.925	.975
(%)	(17.4)	(59.4)	(15.5)	(6.8)	(1.0)	(100.00)		
มัธยมต้น/เทียบเท่า	5	21	7	3	1	37		
(%)	(13.5)	(56.8)	(18.9)	(8.1)	(2.7)	(100.00)		
มัธยมปลาย/เทียบเท่า	19	50	18	6	1	94		
(%)	(20.2)	(53.2)	(19.1)	(6.4)	(1.1)	(100.00)		
อนุปริญญา/เทียบเท่า	3	16	2	2	0	23		
(%)	(13.0)	(69.6)	(8.7)	(8.7)	(0.0)	(100.00)		
ปริญญาตรี	6	14	2	2	0	24		
(%)	(25.0)	(58.3)	(8.3)	(8.3)	(0.0)	(100.00)		

$p > .05$

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลจำแนกตามการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 4.19 แสดงความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคลกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามสถานภาพในองค์กร

ปฏิบัติงาน ในองค์กร	การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง					รวม	χ^2	p
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
ข้าราชการ	3	7	1	1	0	12	14.217	.819
อบต.								
(%)	(25.0)	(58.3)	(8.3)	(8.3)	(0.0)	(100.00)		
อบต.	2	6	3	2	1	14		
(%)	(14.3)	(42.9)	(21.4)	(14.3)	(7.1)	(100.00)		
กลุ่มผู้นำ	5	9	1	2	0	17		
หมู่บ้าน								
(%)	(29.4)	(52.9)	(5.9)	(11.8)	(0.0)	(100.00)		
ตัวแทน	4	6	2	1	0	13		
ประชาคม								
หมู่บ้าน								
(%)	(30.8)	(46.2)	(15.4)	(7.7)	(0.0)	(100.00)		
ประชาชน	53	192	53	24	3	325		
(%)	(16.3)	(59.1)	(16.3)	(7.4)	(0.9)	(100.00)		
อื่น	1	3	0	0	0	4		
(%)	(25.0)	(75.0)	(0.0)	(0.0)	(0.0)	(100.0)		

$p > .05$

จากตารางที่ 4.19 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลจำแนกตามการปฏิบัติงานในองค์กรไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 4.20 แสดงความสัมพันธ์ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

รายการ	การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง					รวม	χ^2	p
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
ปัจจัยส่วนบุคคล ในการรับรู้ ข่าวสารทาง การเมือง (%)	84 (21.8)	217 (56.4)	60 (15.6)	24 (6.2)	0 (0.0)	385 (100.00)	0.22	1.000
$p > .05$								

จากตารางที่ 4.20 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านการรับรู้ข่าวสารไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้เสนอสรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

1.1.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 385 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัยในการตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม ใช้วิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรง โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล หาค่าความถี่ หาค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ หาค่าไคสแควร์ (Chi-square (χ^2))

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 202 คน คิดเป็นร้อยละ 52.5 เพศหญิง จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 47.5 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41–60 ปี จำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9 ส่วนใหญ่สมรสแล้ว จำนวน 301 คน คิดเป็นร้อยละ 78.2 และโสด จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 20.8 มีสถานภาพเป็นหม้ายหรือหย่าร้าง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ประถมศึกษามากที่สุด จำนวน 207

คน รายได้ส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 6,001-8,000 บาท จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 27.8 ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 56.6

1.3.2 การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับชมทางโทรทัศน์ รับชมบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ขึ้นไป) จำนวน 313 คน คิดเป็นร้อยละ 81.3 รับฟังทางวิทยุส่วนใหญ่รับฟังสัปดาห์ละ 1-3 ครั้ง จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 42.3 ส่วนใหญ่อ่านหนังสือพิมพ์สัปดาห์ละ 1-3 ครั้ง จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 53.0 ส่วนใหญ่รับฟังเสียงตามสายสัปดาห์ละ 1-3 ครั้ง จำนวน 184 คน คิดเป็น ร้อยละ 47.8 การสนทนากับบุคคลอื่นส่วนใหญ่สนทนาสัปดาห์ละ 1-3 ครั้ง จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 44.2

1.3.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา เมื่อพิจารณาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เรื่องที่ประชาชนมีการรับรู้ข่าวสารมากที่สุด ได้แก่ การแนะนำให้ประชาชนทราบถึงผลดี ผลเสียของการซื้อสิทธิ ขายเสียง และนักการเมืองต้องมีจริยธรรม มีความพร้อมที่จะเป็นตัวแทนของประชาชน โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเท่ากัน และเรื่องที่ประชาชนมีการรับรู้ข่าวสารน้อยที่สุด ได้แก่ เมื่อมีการเลือกตั้งนักการเมืองและประชาชนมีการซื้อสิทธิ ขายเสียง อยู่ในค่าระดับปานกลาง

1.3.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นกับการปฏิบัติกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา เมื่อพิจารณาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เรื่องที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นในระดับมากที่สุด ได้แก่ ประชาชนมีความเชื่อ มีความศรัทธาต่อตัวนักการเมืองท้องถิ่น และมีความสนใจที่แตกต่างกันไปในกลุ่มของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเท่ากัน และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ประชาชนถูกบีบบังคับให้ออกไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.อภิปรายผล

จากการศึกษาการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เป็นเพศชาย ร้อยละ 52.5 และเพศหญิง ร้อยละ 47.5 ตามลำดับ มีอายุระหว่าง 41 – 60 ปี ร้อยละ 42.9 รองลงมา มีอายุระหว่าง 26 – 40 ปี ร้อยละ 33.5 และรองลงมา มีอายุต่ำกว่า 25 ปี ร้อยละ 14.3 และมีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป

ร้อยละ 9.4 ตามลำดับ ส่วนใหญ่สมรสแล้ว ร้อยละ 78.2 โสดร้อยละ 20.8 และเป็นหม้ายหรือหย่าร้าง ร้อยละ 1.0 ตามลำดับ ระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด ร้อยละ 53.8 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ร้อยละ 24.4 และมีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 6.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า ร้อยละ 9.6 และระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 6.0 ตามลำดับ มีรายได้ 6,001-8,000 บาท ร้อยละ 27.8 มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 4,000 บาท ร้อยละ 22.9 มีรายได้ 4,001-6,000 บาท ร้อยละ 17.1 มีรายได้ 8,001-10,000 บาท ร้อยละ 16.9 และมีรายได้มากกว่า 10,000 บาทขึ้นไป ร้อยละ 15.3 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 56.6 อาชีพรับจ้าง ร้อยละ 23.4 อาชีพค้าขาย ร้อยละ 15.3 อาชีพข้าราชการ ร้อยละ 3.9 และอาชีพอื่นๆ ได้แก่ ผู้พิการและผู้สูงอายุ ร้อยละ 0.8 ตามลำดับ

2.2 การปฏิบัติงานในกลุ่มองค์กรภาคประชาชนมากที่สุด ร้อยละ 84.4 กลุ่มผู้นำหมู่บ้าน ร้อยละ 4.4 กลุ่มอบต. ร้อยละ 3.6 ตัวแทนประชาคมหมู่บ้าน ร้อยละ 3.4 กลุ่มข้าราชการหน่วยงานอบต. ร้อยละ 3.1 และอื่นๆ ได้แก่ ข้าราชการหน่วยงานสพฐ. ร้อยละ 1.0 ตามลำดับ

2.3 การรับรู้ข่าวสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองโดยรวมไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

2.3.1 โทททัศน์กับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองทางโทททัศน์มีผู้รับชมบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ขึ้นไป) ร้อยละ 81.3 รับชมสัปดาห์ละ 1-3 ครั้ง ร้อยละ 16.9 และไม่เคยรับชม ร้อยละ 1.8 ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แสดงให้เห็นว่าการรับชมโทททัศน์มีบทบาทของการประชาสัมพันธ์และการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง เพราะปัจจุบัน โทททัศน์เป็นสื่อกลางที่มีความสำคัญในการรับรู้ข่าวสารได้อย่างทั่วถึง และรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ทางการเมืองทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2.3.2 วิทุกกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนรับรู้ข่าวสารทางการเมืองทางการฟังวิทุกเพียงสัปดาห์ละ 1-3 ครั้ง ร้อยละ 42.3 รับฟังบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ขึ้นไป) ร้อยละ 33.3 และไม่เคยรับฟัง จำนวน 93 ร้อยละ 24.2 ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แสดงให้เห็นว่าการรับฟังวิทุกของประชาชนตำบลพังเทียมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง การรับฟังวิทุกนั้น

สามารถรับฟังได้ทุกโอกาสทุกเวลาที่มีเวลาว่าง หลังจากเสร็จภารกิจ หรือในช่วงเวลาที่พักผ่อน วิทยุจึงเป็นสื่ออีกทางเลือกหนึ่งที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มขึ้น

2.3.3 หนังสือพิมพ์กับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในตำบลพังเทียม อ่านหนังสือพิมพ์ โดยอ่านสัปดาห์ละ 1-3 ครั้ง ร้อยละ 53.0 ไม่เคยอ่าน ร้อยละ 30.6 และอ่านบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ขึ้นไป) ร้อยละ 16.4 แสดงให้เห็นว่าการดูโทรทัศน์ หรือวิทยุได้รับความนิยม และมีอิทธิพลต่อประชาชนมากกว่า ดังนั้น ทาง อบต. พังเทียมจะต้องดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้ถึงประโยชน์ของการอ่านหนังสือ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำเอกสารและนำหนังสือประเภทสิทธิและหน้าที่ของประชาชนจัดไว้ประจำชุมชนแต่ละชุมชน เพื่อเป็นการพัฒนาแนวคิดของประชาชนในท้องถิ่น

2.3.4 เสียงตามสายกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ผลของการวิจัยพบว่า ประชาชนในตำบลพังเทียม โดยรับฟังเพียงสัปดาห์ละ 1-3 ครั้ง ร้อยละ 47.8 ไม่เคยรับฟัง ร้อยละ 31.2 และรับฟังบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ขึ้นไป) ร้อยละ 21.0 แสดงให้เห็นในส่วนที่รับฟังเสียงตามสายของชุมชนส่งไปไม่ทั่วถึง ซึ่งผู้อยู่ในชุมชนหรือไม่ได้ออกไปเพื่อประกอบอาชีพจะได้ยินเสียงดังไปถึง ดังนั้น อบต.ควรจัดสรรงบประมาณเพิ่มการติดตั้งเสียงตามสายให้กระจายไปยังจุดต่างๆ เพิ่มมากขึ้น เพื่อที่ประชาชนจะมีโอกาสฟังเสียงตามสายและมีโอกาสที่จะรับรู้และมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนเพิ่มขึ้น

2.3.5 สนทนากับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง โดยการสนทนากับบุคคลอื่น ผลการวิจัยพบว่า การสนทนากับบุคคลอื่นสัปดาห์ละ 1-3 ครั้ง ร้อยละ 44.2 สนทนาบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ขึ้นไป) ร้อยละ 43.9 และไม่เคยสนทนา ร้อยละ 11.9 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวต้องอาศัยเงื่อนไขอื่นๆ อีก โดยเฉพาะความรู้และความสนใจทางการเมือง ซึ่งในประเด็นนี้ มิลแบรท และ โกลเดิล (1977:16-19) ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้ที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวได้ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสนใจการเมืองจริงๆ จึงจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวได้ เพราะการที่จะชักชวนผู้อื่นสนทนาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้ที่ชักชวนจะต้องมีความรู้และสนใจในเรื่องนั้นๆ จึงจะทำให้มีประเด็นในการสนทนา และที่สำคัญผู้ที่ถูกชักชวนให้ร่วมสนทนาด้วยก็จะต้องมีความรู้และสนใจในเรื่องดังกล่าวเช่นเดียวกัน จึงจะทำให้การสนทนาดำเนินไปได้ด้วยดี เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ต้องมีการแลกเปลี่ยนด้านวาจา (Verbal Interchange) ระหว่างบุคคล (Inkeles and Smith, 1974, อ้างถึงใน บุญยั้ง โหมคเทศน์, 2530 : 6) ขณะเดียวกัน หากพิจารณาจากปรากฏการณ์ทางการเมืองที่แสดงออกผ่านทางสัญลักษณ์ของสี ทั้งนี้การก้าวผ่านทางการเมืองในลักษณะเช่นนี้อาจจะดูเหมือนเป็น

การสร้างควมุ่นวาย สับสน อลหม่าน และน่ารำคาญใจ แต่สิ่งที่ปรากฏให้เห็นเช่นนี้ล้วนเคยเกิดขึ้นมาแล้วกับประเทศที่มีระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยที่มั่นคงแล้ว ดังนั้น ผู้นำหรือผู้บริหารท้องถิ่น และผู้ที่มาทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ต้องแนะนำและให้ประชาชนเข้าใจ การยอมรับถึงความแตกต่างของความคิดเห็นถือเป็นหลักการสำคัญของการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (democratic political culture) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ความคิดและความเชื่อที่แตกต่างระหว่างคนส่วนใหญ่กับคนส่วนน้อยมิใช่ประเด็นที่เป็นปัญหา หากแต่เป็นการนำไปสู่การสร้างสรรค์ทางสังคมการเมือง

2.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านการรับรู้ข่าวสารที่มีส่วนร่วมทางการเมืองเกี่ยวกับการแนะนำประชาชนให้ทราบถึงผลดี ผลเสียของการซื้อสิทธิ ขายเสียง และนักการเมืองต้องมีจริยธรรม มีความพร้อมที่จะเป็นตัวแทนของประชาชน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 เท่ากัน และเรื่องที่ประชาชนมีการรับรู้ข่าวสารน้อยที่สุด ได้แก่ เมื่อมีการเลือกตั้งนักการเมืองและประชาชนมีการซื้อสิทธิ ขายเสียง มีค่าเฉลี่ย 3.33

ด้านการแนะนำประชาชนหรือการรณรงค์ให้ทราบถึงผลดี ผลเสีย ของการซื้อสิทธิ ขายเสียง พบว่า อยู่ในระดับมาก การปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยมีพัฒนาการมากกว่าเจ็ดทศวรรษ จนกระทั่งในปัจจุบันมีพัฒนาการสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการปกครอง การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการปรับเปลี่ยนที่เป็นรูปธรรมประการหนึ่ง หลังปีพุทธศักราช 2535 ได้มีกระแสความตื่นตัวทางการเมืองระดับท้องถิ่นขึ้น พรรคการเมืองต่างชนุ โยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมีการเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ฉบับปี 2537 ขึ้น ผลจากกฎหมายฉบับนี้เองทำให้ทุกวันนี้้องค์การบริหารส่วนตำบลได้กลายเป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นขั้นพื้นฐานของประเทศไทยที่สำคัญและมีจำนวนมากที่สุด ตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล กระบวนการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นไทยก็ได้ดำเนินต่อมาอย่างสืบเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งถือกันว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปการเมืองนั้น ต้องถือว่ารัฐธรรมนูญดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดการปฏิรูปโครงสร้างและจัดความสัมพันธ์ระหว่างส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นใหม่อย่างมาก ที่สำคัญประการหนึ่งได้แก่การเลือกตั้งส่วนท้องถิ่น อีกทั้ง ประชาชนมีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง และมีส่วนร่วมในการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น การสมาคม การชุมนุม การทำประชาพิจารณ์ (เปิดอภิปราย

ความคิดเห็นประชาชนเรื่องกฎหมายและโครงการต่าง ๆ) และการลงประชามติว่า ประชาชนจะรับหรือไม่ในเรื่องสำคัญ ตลอดจนประชาชนสามารถใช้สิทธิในการเข้าชื่อถอดถอน ผู้แทนที่มีพฤติกรรมโกง หรือเสื่อมเสียอื่น ๆ ได้ โดยไม่เสี่ยงต่อการคุกคามจากอำนาจรัฐ ดังจะเห็นได้จากปรากฏการณ์การเลือกตั้งที่ผ่านมา นักวิชาการวิเคราะห์การเลือกตั้งในครั้งนี้ว่า คนไทยเกินครึ่งเลือกเพราะอุดมการณ์ทางการเมือง ถือเป็นปรากฏการณ์ครั้งสำคัญ ในการตัดสินใจอนาคตของประเทศไทย หากต้องการให้ประเทศไทยเปลี่ยนผ่าน จะต้องเลือกพรรคการเมืองที่ซื่อสัตย์ต่อหลักประชาธิปไตย "การเมืองเชิงอุดมการณ์" เป็นบทความที่ ศ.นิตติ เอียวศรีวงศ์ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ เขียนลงในเว็บไซต์ มติชนออนไลน์ เมื่อเดือนมิถุนายนที่ผ่านมา โดยเริ่มต้นบทความว่า “ประมาณเกือบครึ่งหนึ่งของผู้จะไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ไปด้วยอุดมการณ์ และเป็นครั้งแรกในเมืองไทยที่มีผู้ตัดสินใจเลือกตั้ง โดยอุดมการณ์สูงถึงเพียงนี้” ศ.นิตติ ให้เหตุผลว่า ปรากฏการณ์นี้เกิดมาจากการเมืองเชิงอุดมการณ์ เข้ามาครอบงำการเมืองไทยอย่างกว้างขวางกว่าในอดีต เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการสื่อสาร ทำให้ประชาชนได้ตระหนักถึงการรักษาสหสิทธิในแนวทางประชาธิปไตย และการทราบถึงผลดีผลเสียของการซื้อสิทธิ ขายเสียง ประชาชนจึงมีความรับผิดชอบต่อบทบาทและสิทธิหน้าที่ของพลเมืองมากขึ้น

ดังนั้นจึงชี้ให้เห็นว่าปัจจัยด้านบุคคล อันได้แก่ การรู้จักบทบาทหน้าที่ของประชาชน การรู้สำนึกในหน้าที่การอาสาสมัครใจเพื่อช่วยเหลือสังคมชุมชน การมีความรู้ความสามารถ การให้ความสำคัญกับตัวบุคคล การพิจารณาเรื่องผลประโยชน์หรือผลกระทบกับตนเองและชุมชน จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ามีส่วนร่วมงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของ Milbrath และ Goel (อ้างถึงใน ศิรินภาสตาพรวงษา, 2541: 33-38) ซึ่งจะเห็นว่าปัจจัยด้านบุคคล (Personal Factors) ได้แก่ ทักษะคิดความเชื่อ ลักษณะทางบุคลิกภาพ การสืบลักษณะนิสัยจากบิดามารดา และความต้องการเชิงจิตวิทยา ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมากกับพฤติกรรมของบุคคล ความห่วงใยเรื่องการเมือง การมีความรู้สึกในความสามารถของตน การมีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูงโดยเฉพาะทางการศึกษาการมีความรู้สึกตระหนักในหน้าที่ของพลเมือง การมีบุคลิกภาพที่ชอบแสดงออกทางสังคม จะมีแนวโน้มให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่ขาดพฤติกรรมเหล่านี้

ด้านนักการเมืองต้องมีจริยธรรม พบว่า อยู่ในระดับมาก เหตุผลที่ประชาชนในสังคมไทยปัจจุบันจะต้องหันมาให้ความสำคัญและสนใจในเรื่องการขับเคลื่อนจริยธรรมก็เพราะ เรื่องดังกล่าวในสังคมยังถือว่ายังขาดอยู่ ซึ่งถ้าหากประชาชนยังจะไม่ให้ความสำคัญ

และละเลยในเรื่องนี้อยู่ ปัญหาดังกล่าวก็จะยิ่งเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งผู้ที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวก็คือตัวของประชาชนผู้ที่มีสิทธิมีเสียงในการเลือกตั้งนั่นเอง โดยผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงก็คือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องการเข้ามามีอำนาจเพื่อการหาผลประโยชน์ให้ตนเองให้ครอบครัวหรือให้ธุรกิจของตนเอง ซึ่งผลของปัญหาก็ยังอยู่กับตัวของประชาชนทุกคน แล้วปัญหาดังกล่าวก็จะส่งต่อไปยังสังคมของรุ่นต่อไปด้วย ซึ่งเหตุการณ์ที่เห็นได้ชัดว่าสังคมไทยในปัจจุบันมีปัญหาก็อย่างเช่น การทุจริตคอร์รัปชัน การใช้เงินซื้อสิทธิซื้อเสียงของประชาชนในการเลือกตั้ง การซื้อขายที่ดิน ปัญหาการเล่นพรรคเล่นพวกเพื่อสร้างผลประโยชน์ให้แก่พวกพ้องของตนเท่านั้น ดังนั้นปัญหาในเรื่องดังกล่าวหากไม่รีบช่วยกันแก้ไข นานไป ปัญหาทางด้านจริยธรรมนี้จะกลายเป็นเรื่องปกติของสังคมไป ซึ่งก็สามารถทำให้สังคมยิ่งเสื่อมลงไปได้

ในด้านการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ก็เห็นได้ชัดว่ามีทั้งที่ประพฤติตัวเป็นแบบอย่างดีแล้วหรืออาจจะเป็นการประพฤติตัวในลักษณะที่ไม่ดีไม่งาม ไม่เหมาะสม หรือผิดกฎหมายเสียด้วยซ้ำ หรือการที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองบางกลุ่มคอยแต่จะช่วยพรรคช่วยพวกของตนเองเพียงอย่างเดียว จนลืมไปว่าตำแหน่งหน้าที่ของตนเองคืออะไร ซึ่งเราก็ไม่สามารถที่จะตัดสินได้ว่านักการเมืองคนใดมีจริยธรรมหรือไม่จริยธรรม แต่เราจะสามารถพิจารณาตัดสินได้ก็โดยการสังเกตจากพฤติกรรมทั้งการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งในการดำเนินชีวิต ว่ามีสิ่งใดบ้างที่ไม่เหมาะสมไม่ควร กล่าวคือบางครั้งนักการเมืองผู้มีอำนาจก็สามารถที่จะสร้างอำนาจและปรับเปลี่ยนข้อบังคับของสังคมขององค์กรให้สอดคล้องกับการหาผลประโยชน์ของตนเองก็ด้วย

ซึ่งสอดคล้องกับข้อสรุปของ อเคอร์ลอฟ (Akerlof) ที่ว่าหากไม่มีการควบคุมและปล่อยให้ตลาดสินค้าชำรุดดำเนินต่อไป ตลาดสินค้าชำรุดจะเข้าแทนที่ตลาดสินค้ามาตรฐานไปทั้งหมด ซึ่งหมายความว่านักการเมืองที่ไม่ใช้ผลประโยชน์ส่วนตัว เช่นการซื้อเสียง หรือนโยบายประชานิยมจะหมดอนาคตทางการเมือง ตลอดจนผลการศึกษานวนคิดในเรื่องคอร์รัปชันล่าสุดที่พบว่าระบบธรรมาภิบาลที่ดี (Good governance) ซึ่งเอื้อผลประโยชน์ส่วนรวม จะต้องแข่งขันแย้งชิงบทบาททางเศรษฐกิจกับระบบทุจริตภิบาล (Governance of corruption) ที่เอื้อต่อการคอร์รัปชัน (สุรศักดิ์ ไชยชนกิจ)

ดังนั้น นักการเมืองที่มีความพร้อมที่จะเป็นตัวแทนของประชาชน ประชาธิปไตยมีความหมายกว้างกว่าแค่การเลือกตั้งผู้แทน คือต้องเป็นการเลือกตั้งที่ยุติธรรม ไม่มีการโกง การซื้อเสียงขายเสียง การใช้อิทธิพลบารมีและการสร้างหนี้บุญในระบบอุปถัมภ์หรือโครงการประชานิยมด้วย ที่สำคัญต้องเป็นระบบที่ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพทั้งในทางการเมือง

เศรษฐกิจและสังคม เช่นสิทธิในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างเสมอภาค สิทธิในการได้รับการศึกษา ข้อมูลข่าวสาร มีงานที่ดีทำ มีการจัดตั้งองค์กรเพื่อปกป้องสิทธิทั้งของตนเองและชุมชนได้ และสามารถเลือกผู้แทนที่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ไม่ใช่เป็นตัวแทนของบริษัททุนข้ามชาติและทุนใหญ่ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับ (บัญญัติ หนีมทอง 2550 : 5) ได้กล่าวถึง ความคาดหวังที่มีต่อการขับเคลื่อนจริยธรรมทางการเมืองในเชิงคุณลักษณะของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในเรื่องคุณลักษณะที่ผู้ดำรงตำแหน่งควรมีคือ การมีความคิดกว้างไกล และการเป็นผู้นำมาเป็นอันดับหนึ่ง โดยคุณลักษณะตามแนวพุทธศาสนาและมีความยุติธรรม , มีความซื่อสัตย์สุจริตและโปร่งใสในการทำงาน,เป็นผู้ดำรงอยู่ในศีลธรรม (ยึดมั่นในศีล 5) , เป็นผู้ไม่เห็นแก่ตัว (คือ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนร่วมมากกว่าส่วนตัว),เป็นผู้มีจิตใจเมตตา กรุณา เป็นผู้สร้างความสามัคคีให้เกิดแก่หมู่คณะได้ , เป็นผู้รักษาสัญญาไม่พูดโกหก ,เป็นผู้มีความประพฤติดีทั้งทางกาย และทางใจ และที่สำคัญเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกในการบริหารราชการ ซึ่งคุณลักษณะทั้งหมดก็ยังคงเป็นความต้องการพื้นฐานของประชาชนอยู่

ด้านการเลือกตั้งนักรการเมืองและประชาชนมีการซื้อสิทธิ ขายเสียง อยู่ในระดับปานกลางสะท้อนถึงความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองและสภาพสังคมไทยที่ผ่านมาล่าสุด จากผลการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2554 เงินซื้อเสียงอย่างเดียวยังอธิบายผลไม่ได้ แม้ว่าการซื้อเสียงมีแพร่หลายไม่ต่างจากการเลือกตั้งทุกครั้งที่ผ่านมา อนุสรณ์ ธรรมใจ คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต กล่าวว่า ผลการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นสะท้อนว่าประชาชนส่วนใหญ่ต้องการแก้ไขปัญหาประเทศตามวิถีทางประชาธิปไตย สอง สะท้อนว่าต้องการสันติภาพ จะเห็นว่ามีพรรคการเมืองขนาดกลาง ขนาดเล็กบางพรรคเสนอประเด็นที่อาจก่อความขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้านโดยไม่จำเป็น ไม่ได้ความสนใจและไม่ได้รับการเลือกตั้ง นอกจากนี้ มองว่า กลุ่มคนที่มีรายได้น้อย และชนชั้นล่าง ที่ผ่านมามีข้อมูลมากขึ้น มีการจัดตั้งเครือข่ายทางการเมืองที่เข้มแข็งขึ้น ดังจะเห็นได้จากปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมืองที่มีระดับการพัฒนา เป็นลักษณะของกระบวนการสร้างความเป็นทันสมัย (modernization) เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างสังคมดั้งเดิมกับสังคมทันสมัย กระบวนการนี้จะเป็นผลให้สังคมดั้งเดิมแปรเปลี่ยนไป urbanization (การขยายตัวของเมือง สร้างความเป็นเมือง) industrialization (การสร้างความเป็นอุตสาหกรรมภายในประเทศ) ระดับการศึกษาของคนสูงขึ้นความคาดหวัง ความทะเยอทะยานของคนเพิ่มสูงขึ้นอันเป็นผลจากการเปลี่ยนทัศนคติทางสังคม (social mobilization) ในขณะที่เดียวกัน ในสังคมที่ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจอยู่ในอัตราที่ต่ำกว่ากระบวนการ social mobilization (การเปลี่ยนแปลงทัศนคติทาง

สังคม) แล้ว ความคับข้องใจจะเกิดขึ้น และถ้าความคับข้องใจเหล่านี้ไม่ได้รับการแก้ไขแล้ว ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองสร้างข้อเรียกร้อง (demand) เข้าสู่ระบบการเมืองมากยิ่งขึ้น (Samuel P.Huntington, 1971 : 33-34 อ้างถึงใน วัชรวิทย์ คำานกุล 2541, 21)

การที่ผู้สมัครแต่ละคนจะชูนโยบายต่าง ๆ เพื่อใช้ในการหาเสียง นั้น ธเนศวร์ เจริญเมือง (2542: 2-12) เห็นว่า การที่ผู้สมัครให้คำสัญญาว่าจะพัฒนาเศรษฐกิจ สาธารณูปโภค ของเมือง เป็นต้น การที่ผู้สมัครแต่ละคนต่างเสนอนโยบายย่อมมีข้อดีติดตามมา เช่น ทำให้ ความคิดของคนๆ เดียวกลายเป็นสมบัติของสาธารณะ (Public Property) ประชาชนจะได้รับรู้ และเรียนรู้ที่สนะและทางออกใหม่ ๆ ของบ้านเมืองมีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางถึง นโยบายการหาเสียงว่านโยบายไหนเป็นปัญหาสำคัญเร่งด่วน หรือนโยบายของใครเพื่อฝัน ไม่สามารถทำได้จริง เป็นต้น และเมื่อประชาชนพอใจในนโยบายใครก็ย่อมเอานโยบาย เหล่านั้นไปผลักดันให้ผู้บริหารท้องถิ่นนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งนโยบายเหล่านี้จะไม่เกิดขึ้นถ้าอยู่ ภายใต้อำนาจการเลือกตั้งโดยอ้อม ทำให้โอกาสการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติเป็นไปได้ง่ายขึ้น ทำให้ นโยบายที่กำหนดขึ้นเป็นไปในลักษณะไม่ใช่ความเพื่อฝัน สามารถปฏิบัติได้ และที่สำคัญสามารถทำให้ผู้สมัครที่กำหนดนโยบายได้ตรงกับความต้องการของประชาชนมากที่สุด มีโอกาสรับเลือกตั้ง อย่างง่ายดายอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ (มานะ เกลี้ยงมะ 2550 : 8) ได้ กล่าวถึง การซื้อสิทธิ์ขายเสียง และการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ว่า การซื้อสิทธิ์ขายเสียงเป็น เพียงวิธีหนึ่งในกระบวนการหาเสียงที่มีการอาศัยวิธีอื่นๆ อีก เช่น การเกื้อกูลเกี่ยวข้องกับ นักการเมืองท้องถิ่นกับการเมืองระดับชาติ และผู้สมัครเลือกตั้งที่ซื้อสิทธิ์ขายเสียงก็มิได้มี อิสระอย่างแท้จริงในการตัดสินใจว่าจะซื้อสิทธิ์ขายเสียงหรือไม่ เนื่องจากผู้สมัครก็อยู่ภายใต้ อิทธิพลปัจจัยต่างๆ หรืออีกนัยหนึ่ง พวกเขาถูกกำหนดด้วย “การเมือง” ตามที่นิยามภายใน บริบทท้องถิ่น ข้อนี้สะท้อนไว้อย่างดีในรูปแบบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมแบบต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแบบที่ (3) ทั้งนี้ การศึกษาการให้เหตุผลดังกล่าวพบว่าสามารถจำแนก รูปแบบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็น 3 แบบ ได้แก่ (1) แบบอัตนิยม (2) แบบผสมผสาน ระหว่างอัตนิยมและสัมพัทธนิยม และ (3) แบบสัมพัทธนิยม จะเห็นได้ว่าการศึกษาไม่พบการ ให้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามแนวของค่าน้ำหรือประโยชน์นิยมเลย

2.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นกับการปฏิบัติ กิจกรรมทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11 เมื่อพิจารณาเป็น รายด้านเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมการเมืองในท้องถิ่นในระดับมากที่สุด ได้แก่ ประชาชนมีความเชื่อ มีความศรัทธาต่อตัวนักการเมืองท้องถิ่น และมีความสนใจที่แตกต่างกันไปในกลุ่ม ของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 เท่ากันและเรื่อง

อยู่ในระดับน้อยได้แก่ ประชาชนถูกบีบบังคับให้ออกไปมีส่วนร่วมทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.35

ด้านประชาชนมีความเชื่อ มีความศรัทธาต่อตัวนักการเมืองท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ซึ่งประชาชนอาจเป็นญาติพี่น้องกันกับนักการเมืองภายในชุมชนนั้น ๆ หรืออาจเป็นเพราะนักการเมืองให้ความช่วยเหลือและดูแลประชาชนในพื้นที่ให้ความเป็นกันเองเสมือนเป็นญาติพี่น้องในครอบครัว รวมถึงการที่นักการเมืองปฏิบัติตนเป็นคนดีและให้การสนับสนุนประชาชนในพื้นที่ให้มีการพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าขึ้น นั่นก็ถือว่านักการเมืองเหล่านี้ทำให้ประชาชนมีความเชื่อ มีความศรัทธาต่อตัวนักการเมืองได้เช่นกัน

ส่วนการที่มีความสนใจที่แตกต่างกันไปในกลุ่มของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น อยู่ในระดับมากนั้น ก็ขึ้นอยู่กับความคิดของแต่ละกลุ่มของแต่ละบุคคลว่าประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีความรู้ความเข้าใจกันมากน้อยเพียงใดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในด้านการเมือง และรวมถึงสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นในแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วยว่ามีการดำเนินการและกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการเมืองแตกต่างกันไปอย่างไรบ้างซึ่งก็ขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชนท้องถิ่นเหล่านั้นในแต่ละชุมชนแต่ละท้องถิ่น

และในส่วนที่ประชาชนถูกบีบบังคับให้ออกไปมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับน้อย ซึ่งการที่ประชาชนถูกบังคับก็ขึ้นอยู่กับนักการเมืองในท้องถิ่นนั้น ๆ ว่ามีอิทธิพลต่อท้องถิ่นมากน้อยแค่ไหน นั่นก็ต้องขึ้นอยู่กับประชาชนในท้องถิ่นว่ากล้าที่จะแสดงการใช้สิทธิของตนเองมากน้อยแค่ไหนเช่นกัน ซึ่งก็อาจมีผลกระทบแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่น

จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยทั่วไปแล้ว กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่อง ซึ่งก่อให้เกิดต้นทุนในการดำเนินการมากพอสมควร อย่างไรก็ตามข้อดีของการมีส่วนร่วม คือ การก่อให้เกิดการผลิตนโยบายและบริการสาธารณะที่สอดคล้องกับความต้องการของสาธารณชนเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดสรรทรัพยากรของสาธารณะให้สูงขึ้น โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดประโยชน์ต่าง ๆ (สถาบันพระปกเกล้า, 2545) การมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้เกิดประโยชน์ที่หลากหลายทั้งด้านตัวบุคคล สังคมชุมชน และหน่วยงานองค์กรต่างๆ โดยเป็นไปตามวิถีการมีส่วนร่วมแต่ละประเด็น ซึ่งในภาพรวมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวบุคคลในการพัฒนาศักยภาพ สังคมชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเอง เกิดความรักหวงแหน รับผิดชอบและเป็นเจ้าของชุมชน เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ สร้างฉันทามติ ลดกระแสการต่อต้านหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ลดค่าใช้จ่ายและการ

สูญเสียเวลา มีการรวมพลังเกิดความสามัคคี เป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลซึ่งจะทำให้บรรลุมัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวกระจายอำนาจสู่ประชาชนท้องถิ่น

ฉะนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญประการหนึ่งของกระบวนการทางการเมืองเกือบทุกระบบ เนื่องจากเป็นเครื่องสนับสนุนความชอบธรรมทางการเมืองในการเข้ามาครองอำนาจรัฐ การใช้อำนาจรัฐและการรักษาอำนาจรัฐ อีกทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนหรือทำให้ระบบการเมืองอยู่ในภาวะดุลยภาพได้ หากระบบการเมืองปราศจากสิ่งเหล่านี้แล้วก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ (Easton 1965 : 112-117)

ผลงานวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชัยพร เจริญตน (2548 : 90) เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจในสังคมประชาธิปไตยได้เริ่มเข้ามามีบทบาทและมีอิทธิพลต่อสังคมไทยมากยิ่งขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1. จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมของปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ ไม่มีผลหรือไม่มีความสัมพันธ์กันทั้งหมดต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันทางกฎหมาย มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เช่นเดียวกับอายุไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผลปรากฏว่าประชาชนที่มีอายุระหว่าง 41-60 ปี มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองมากที่สุด ซึ่งบุคคลเหล่านี้อยู่ในวัยทำงานและมีความสนใจทางการเมืองมาก ส่วนคนที่มีอายุน้อยกว่า 41 ปี บุคคลเหล่านี้อาจมีภารกิจที่แตกต่างจากประเภทแรก อีกทั้งยังคลอบคลุมไปถึงสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ระดับการศึกษา ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการเสพสื่อของผู้ตอบแบบสอบถามมีหลากหลายมากยิ่งขึ้น มีข้อมูลทั้งทางบวก ทางลบ รวมทั้งสื่อมวลชนในแขนงต่างๆ ได้ทำการรณรงค์ เชิญชวน หรือการให้ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ทางการเมือง ซึ่งเป็นการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองและความสนใจทางการเมือง โดยจะกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ (Nie, 1969 : 361-378, อ้างถึงใน ดำรง ดิสกุล, 2538:29) ทำให้

ประชาชนมีวิถีทางประชาธิปไตยมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ อนุสรณ์ ธรรมใจ คณบดี คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต กล่าวว่า ผลการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นสะท้อนว่าประชาชนส่วนใหญ่ต้องการแก้ไขปัญหาประเทศตามวิถีทางประชาธิปไตย สะท้อนว่า ต้องการสันติภาพ ดังนั้น จึงเป็นเครื่องยืนยันว่า การศึกษาไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลพังเทียม

รายได้และอาชีพไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งคนเหล่านี้ต้องขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ ขณะเดียวกันก็มีความสนใจทางการเมืองเพราะคิดว่าการเมืองจะทำให้พวกเขามีสิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพสุจริต และส่งเสริมให้ถิ่นที่อยู่อาศัยมีความเจริญเติบโตทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมของปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ ไม่มีผลหรือไม่มีความสัมพันธ์กันทั้งหมดต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งคล้ายคลึงกับผลการศึกษาของ เอกสิทธิ์ สุทธิศาสนกุล (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษายืนยันพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อาชีพ ระดับการศึกษา ระยะเวลา เข้ามาตั้งถิ่นฐานในตำบล การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น และภาวะผู้นำ มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดกาญจนบุรี ส่วน เพศ อายุ และรายได้ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประชาชนจะมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์สูงสุด รองลงมาได้แก่ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมค้นหาปัญหาและร่วมตรวจสอบ และติดตามผล มีค่าต่ำสุดตามลำดับ

จากการรวบรวมข้อมูล พร้อมทำการวิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูล ได้ข้อสรุปคือ เพศ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง “**ไม่มีความแตกต่าง**” ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่อย่างใด

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา ผู้ศึกษานำผลการศึกษามาเป็นข้อเสนอแนะดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ประชาชนมีความสำคัญต่อการเลือกตั้งทางการเมือง ควรณรงค์ให้ประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา มีความรู้ความเข้าใจในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
- 2) กลุ่มผู้นำชุมชนมีความสำคัญในการปลูกฝังระบอบประชาธิปไตย ควรจัดตั้งให้มีชมรมหรือกลุ่มที่สนใจทางการเมือง
- 3) การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเรื่องทางการเมืองมีความสำคัญที่จะให้เยาวชนได้รับรู้บทบาทของนักการเมืองที่แท้จริง
- 4) โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาควรส่งเสริมให้ประชาชนในตำบลพังเทียม ได้มีการเข้าร่วมชมรมหรือกิจกรรมทางการเมืองให้มากขึ้น เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการทำงานที่สร้างสรรค์เพื่อให้รู้จักการช่วยเหลือกัน สามัคคีและเป็นการสร้างวิถีประชาธิปไตยให้กับชุมชน
- 5) ควรส่งเสริมให้หัวหน้าครอบครัวมีความรู้ความเข้าใจในการดูแลสมาชิกในครอบครัว และให้ความสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ในครอบครัวที่ดีและจะส่งผลต่อชุมชนและประเทศต่อไป

3.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ

- 1) สถาบันหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งของแต่ละจังหวัด ควรจัดอบรมให้กับเยาวชน เพื่อให้ได้รับรู้บทบาทหน้าที่ตนเอง และความรับผิดชอบต่อบ้านเมือง
- 2) คณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรจัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง และบทบาทการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นภาษาท้องถิ่น เข้าใจง่าย
- 3) ควรมีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการอบต.ใสสะอาด โดยใช้หลักธรรมาภิบาลในการกำหนดแผนการพัฒนาคน พัฒนาการบริหารจัดการและการจัดกิจกรรมต่างๆของชุมชน ตลอดจนมีหน้าที่ในการตรวจสอบการดำเนินงานของ อบต. โดยควรมีคณะกรรมการจากทุกภาคส่วนได้ร่วมเป็นคณะทำงานของศูนย์ปฏิบัติการใสสะอาด

3.3 ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

1) ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร องค์การบริหารส่วนตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา ควรปรับปรุงระบบการประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้กว้างขวางเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะหอกระจายข่าว

2) ด้านการคิดพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดพัฒนาท้องถิ่นตนเองอย่างแท้จริง โดยอบต.อาจให้การสนับสนุนงบประมาณ อบรมให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับความสำคัญของการมีส่วนร่วม หรือจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเป็นประจำ และนำผลการประชุมไปสู่การตัดสินใจ

3) ด้านการตัดสินใจ องค์การบริหารส่วนตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะในการทำประชาคมหรือทำประชาพิจารณ์ในโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ มากขึ้น

3.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

2) ควรศึกษารูปแบบในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

3) ควรศึกษาปัญหาและความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาทุกรูปแบบได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัย

สกลนครราชภัฏ

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง (2550) “การวางแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนเทศบาล” ออนไลน์
ค้นคืนวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2553 จาก <http://www.dopa.go.th>
- กองราชการส่วนตำบล (2544) “ประชาชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง” *นิตยสารท้องถิ่น*
41, 8 (สิงหาคม) : 40 - 46
- โกศล สายใจ (2536) “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทของ
กรุงเทพมหานคร ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบางโคล่ เขตบางคอแหลม” วิทยุญา
นิพนธ์พบ.ม.(การพัฒนาสังคม) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- จุฑาทิพย์ ศิริณาคด (2544) “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อภาคีวิชาการกับการ
ใช้อำนาจของหัวหน้าภาควิชาตามความคิดเห็นของอาจารย์พยาบาลวิทยาลัย
พยาบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา สถาบันราชภัฏนครราชสีมา
- จินตนา กัลยาณพล (2550) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานส่วนตำบล
หนองรี อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี” ออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2553
จาก http://digital_collect.lib.buu.ac.th/demsth/search.nsp
- รัชฤทธิ์ ปนารักษ์ (2540) “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การ
บริหารส่วนตำบล (อบต.) ในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณี
อบต.ในเขตอำเภอภาษี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” วิทยุญานิพนธ์ พบ.ม.
(การพัฒนาสังคม) บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- น้ำฝน สมศรีนวล (2547) “การมีส่วนร่วมของประชาคมตำบลในการดำเนินกิจการสาธารณะ
ด้านโครงสร้างพื้นฐานเขตพื้นที่อำเภอนางรอง องค์การบริหารส่วนจังหวัด
บุรีรัมย์” วิทยุญานิพนธ์ ร.ป.ม.(นโยบายสาธารณะ) มหาสารคาม : บัณฑิต
วิทยาลัยมหาสารคาม
- ปริญญา นวลเป็ยน (2543) “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของขบวนการชาวนาไทย :
กรณีศึกษาสมัชชาคนจน” วิทยุญานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 14 กุมภาพันธ์
2553 จาก <http://www.krisdika.go.th/lawHeadcontent.Jps?Frompage=lawHead>

- วรารัตน์ ทิพย์รัตน์ (2543) “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมการรับสื่อ
ภาวะผู้นำของนักศึกษา และสภาพแวดล้อมของสถาบัน กับการปฏิบัติกิจกรรม
ประชาธิปไตยของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวง
สาธารณสุข” วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การพยาบาลศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วัชรีย์ ดำนกุล (2541) “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน อายุ
18–20 ปี : ศึกษากรณี อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา” วิทยานิพนธ์ปริญญา
พัฒนบริหารศาสตร มหาบัณฑิต สาขาการจัดการการพัฒนาสังคม สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- วัลลภ วิบูลย์กุล (2544) “การรับรู้ข่าวสารและพฤติกรรมทางการเมืองของครูสังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น
- ศิริกุล กสิวิวัฒน์ (2546) “การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างไร” *วารสารพัฒนาชุมชน*
42, 6 : 19 - 21
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (2545) รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษา
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อินทรา มณีคุณ (2540) “การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา
จังหวัดนราธิวาส” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือ

1. รศ.สุรชัย ธรรมทวีธิกุล อาจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. ดร.ญาณภัทร สีหะมงคล อาจารย์ประจำภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
3. ดร.สุทธีร์กัญ กาจหาญ อาจารย์พิเศษสอน คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามเพื่อการศึกษาค้นคว้า

แบบสอบถาม

เรื่อง

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
ในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้มี 3 ตอน

ตอนที่หนึ่ง เป็นการสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

ตอนที่สอง เป็นการสอบถามความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ตอนที่สาม เป็นการสอบถามความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นกับการปฏิบัติกิจกรรมทางการเมืองของประชาชน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ หรือกรอกข้อความลงใน () หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ

- () 1. ชาย () 2. หญิง

2. อายุ

- () 1. ต่ำกว่า 25 ปี () 2. 26 – 40 ปี
() 3. 41 – 60 ปี () 4. มากกว่า 60 ปี

3. สถานภาพ

- () 1. โสด () 2. สมรส
() 3. หย่าร้าง () 4. หม้าย

4. ระดับการศึกษา

- () 1. ไม่ได้รับการศึกษา () 2. ป.1 – ป.6
() 3. ม.1 – ม.3 () 4. ม.4 – ม.6 หรือเทียบเท่า
() 5. อนุปริญญา หรือเทียบเท่า () 6. ปริญญาตรี
() 7. สูงกว่าปริญญาตรี (ระบุ).....

5. รายได้ของครอบครัวต่อเดือน

- () 1. รายได้ระหว่าง 4,000 บาท หรือน้อยกว่า
 () 2. รายได้ระหว่าง 4,001 บาท – 6,000 บาท
 () 3. รายได้ระหว่าง 6,001 บาท – 8,000 บาท
 () 4. รายได้ระหว่าง 8,001 บาท – 10,000 บาท
 () 5. รายได้ระหว่าง 10,001 บาท ขึ้นไป

6. อาชีพ

- () 1. เกษตรกรรม () 2. รับจ้าง
 () 3. ค้าขาย () 4. ข้าราชการ
 () 5. อื่น ๆ (ระบุ).....

7. ปัจจุบันปฏิบัติงานในกลุ่มองค์กรใด

- () 1. ข้าราชการ อบต.
 () 2. อบต.
 () 3. กลุ่มผู้นำในหมู่บ้าน
 () 4. ตัวแทนประชาคมหมู่บ้าน
 () 5. ประชาชน
 () 6. อื่น ๆ (ระบุ).....

8. การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

8.1 ท่านรับชมโทรทัศน์เกี่ยวกับข่าวสารการเมืองบ่อยครั้งเพียงใด

- () 1. ไม่เคยรับชม
 () 2. รับชมสัปดาห์ละ 1 – 3 ครั้ง
 () 3. รับชมบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้งขึ้นไป)

8.2 ท่านรับฟังวิทยุเกี่ยวกับข่าวสารการเมืองบ่อยครั้งเพียงใด

- () 1. ไม่เคยรับฟัง
 () 2. รับฟังสัปดาห์ละ 1 – 3 ครั้ง
 () 3. รับฟังบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้งขึ้นไป)

8.3 ท่านอ่านหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับข่าวสารการเมืองบ่อยครั้งเพียงใด

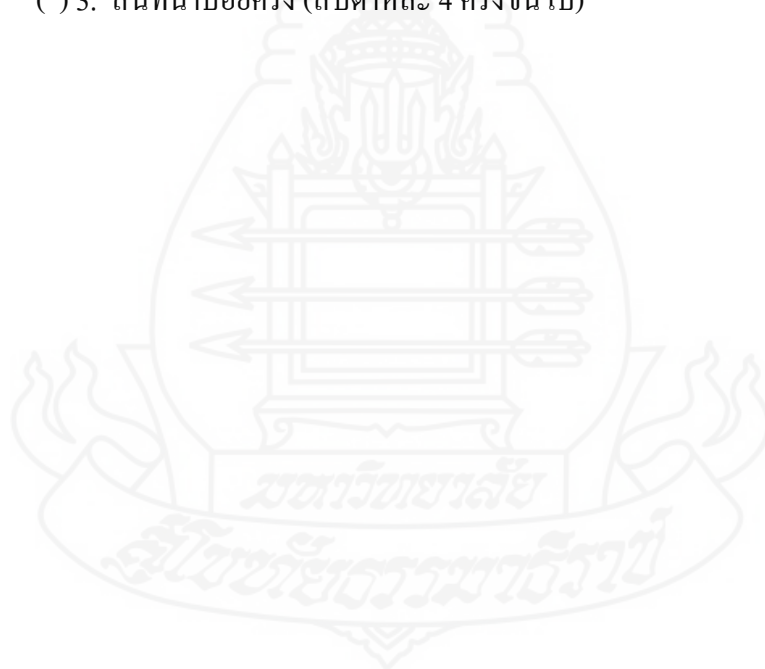
- () 1. ไม่เคยอ่าน
- () 2. อ่านสัปดาห์ละ 1 – 3 ครั้ง
- () 3. อ่านบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้งขึ้นไป)

8.4 ท่านรับฟังเสียงตามสายเกี่ยวกับข่าวสารการเมืองบ่อยครั้งเพียงใด

- () 1. ไม่เคยรับฟัง
- () 2. รับฟังสัปดาห์ละ 1 – 3 ครั้ง
- () 3. รับฟังบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้งขึ้นไป)

8.5 ท่านสนทนากับบุคคลอื่นเกี่ยวกับข่าวสารการเมืองบ่อยครั้งเพียงใด

- () 1. ไม่เคยสนทนา
- () 2. สนทนาสัปดาห์ละ 1 – 3 ครั้ง
- () 3. สนทนาบ่อยครั้ง (สัปดาห์ละ 4 ครั้งขึ้นไป)

ตอนที่ 2 ความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา

- 2) ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม
ของประชาชนอย่างไร

ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ข่าวสาร ของประชาชน	ความเห็นเกี่ยวกับปัจจัย ด้านการรับรู้ข่าวสารของประชาชน				
	เห็นด้วย มาก อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
1. การประชาสัมพันธ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองใน ท้องถิ่นยังไม่ต่อเนื่องและยังไม่ทั่วถึง					
2. ผู้นำและผู้บริหารท้องถิ่นควรให้ความรู้เรื่องทาง การเมืองและการมีส่วนร่วมแก่ประชาชน					
3. สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รู้และ เข้าใจถึงผลเสียของระบบอุปถัมภ์					
4. สร้างเครือข่ายในการประชาสัมพันธ์การมีส่วน ร่วมทางการเมืองอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง					
5. ให้การศึกษาและอบรมประชาชนให้เข้าใจในการ เลือกตั้งและรู้ถึงการเสียสิทธิ					
6. แนะนำประชาชนให้ทราบถึงผลเสียของการ ซื้อสิทธิ ขายเสียง					
8. แนะนำประชาชนให้รู้จักพิจารณาเลือกพรรคและ บุคคลที่จะมาเป็นตัวแทน					
9. นักการเมืองต้องมีจริยธรรม มีความพร้อมที่จะ เป็นตัวแทนของประชาชน					
10. ประชาชนในท้องถิ่นขาดความรู้ความเข้าใจการมี ส่วนร่วมทางการเมือง					

ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ข่าวสาร ของประชาชน	ความเห็นเกี่ยวกับปัจจัย ด้านการรับรู้ข่าวสารของประชาชน				
	เห็นด้วย มาก อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
11. ประชาชนในท้องถิ่นยังนิยมระบบอุปถัมภ์จังหวัด ความสนใจการมีส่วนร่วมทางการเมือง					
12. เมื่อมีการเลือกตั้งในท้องถิ่นประชาชนไม่เข้าใจ และไม่สนใจการเสียสิทธิ์					
13. เมื่อมีการเลือกตั้งนักรเมืองและประชาชนมี การซื้อสิทธิขายเสียง					
14. ท่านได้มีส่วนส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมใน การวางแผนเพื่อการพัฒนาของชุมชน					
15. การประชุมประชาคม ท่านได้มีส่วนร่วมในการ เสนอสภาพปัญหา แนวทางพัฒนาของชุมชน					
16. มีคณะกรรมการการเลือกตั้งและองค์กรเอกชน ควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ					
17. ผู้บริหารพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่นส่งเสริมให้ ประชาชนมีอาชีพมั่นคงมีรายได้เพิ่ม					
18. มีการจัดหลักสูตรให้ความรู้ประชาชนทุกระดับ ในเรื่องการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง					

ความเห็นอื่น ๆ (โปรดระบุ).....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นกับการปฏิบัติกิจกรรม
 ทางการเมืองของประชาชนในตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัด
 นครราชสีมา

- 3) ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นกับการปฏิบัติกิจกรรม
 ทางการเมืองของประชาชนอย่างไร

ปัจจัยที่มีผลต่อสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น กับการปฏิบัติกิจกรรมทางการเมืองประชาชน	ความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น กับการปฏิบัติกิจกรรมทางการเมืองของประชาชน				
	เห็นด้วย มาก อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
1. ประชาชนมีความเชื่อ มีความศรัทธาต่อตัว นักการเมืองท้องถิ่น					
2. ประชาชนเกิดความเกรงใจต่อตัวนักการเมืองที่ เคารพนับถือในท้องถิ่น					
3. ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเลือกพรรคและ ตัวแทนตามคำแนะนำของหัวหน้าคะแนน					
3. ประชาชนถูกบีบบังคับให้ออกไปมีส่วนร่วม ทางการเมือง					
4. ขาดผู้นำในชุมชนที่ให้ความเข้าใจแก่ประชาชนใน การเลือกตั้งและรู้ถึงการเสียสิทธิ์					
5. ชุมชนอยู่กระจัดกระจายทำให้ประชาชนไม่ทราบ ถึงผลของการซื้อสิทธิ ขายเสียง					
6. มีความสนใจที่แตกต่างกันไปในกลุ่มของ ประชาชนในแต่ละท้องถิ่น					
7. ประชาชนคุ้นเคยที่จะเป็นผู้รับมากกว่าเป็นผู้ให้ จากบุคคลที่จะมาเป็นตัวแทน					
8. ขาดการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ของ ประชาชนในกลุ่มของชุมชน					

ปัจจัยที่มีผลต่อสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น กับการปฏิบัติกิจกรรมทางการเมืองประชาชน	ความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น กับการปฏิบัติกิจกรรมทางการเมืองของประชาชน				
	เห็นด้วย มาก อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
10. ประชาชนในชุมชนขาดความพร้อมขาดความ สมัครใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง					
11. ประชาชนในชุมชนขาดการยอมรับปัญหาและ ไม่ยอมรับการพัฒนาจากภายนอก					
12. ผู้นำมีบทบาทมากเกินไปทำให้ประชาชนใน ชุมชนขาดการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ					

ความเห็นอื่น ๆ (โปรดระบุ).....

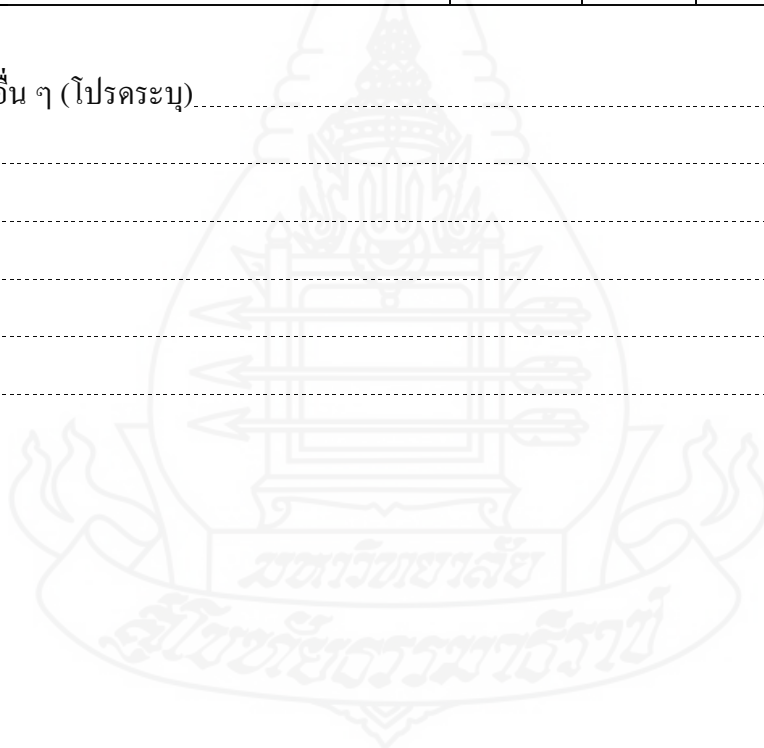
.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาวพรทิพย์ อริยเดช
วัน เดือน ปีเกิด	19 พฤษภาคม 2523
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต สถาบันราชภัฏนครราชสีมา พ.ศ. 2545
สถานที่ทำงาน	ปี 2545 – ปี 2555 องค์การบริหารส่วนตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา ปี 2555 – ปัจจุบัน องค์การบริหารส่วนตำบลไทรใหญ่ อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี
ตำแหน่ง	ปี 2545 – ปี 2555 ผู้ช่วยช่างโยธา ปี 2555 – ปัจจุบัน ช่างโยธา

